

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจในฐานะบรรทัดฐานทางสังคมในบริบทโลกาภิวัตน์:
กรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

นางสาวเพ็ญภา ดัชชัยะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY (CSR) OF BUSINESS ORGANIZATION
AS A SOCIAL NORM IN GLOBALIZATION CONTEXT:
A CASE STUDY OF MAPTAPHUT INTUSINDUSTRIAL ESTATE

Ms. Pennapa Deechaiya

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Human and Social Development

(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจในฐานะบรรทัดฐานทางสังคม
ในบริบทโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด

โดย

นางสาวเพ็ญภา ดิษฐ์ยะ

สาขาวิชา

พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ดร.ศิริเชษฐ์ สังฆะมาน

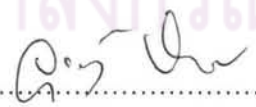
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

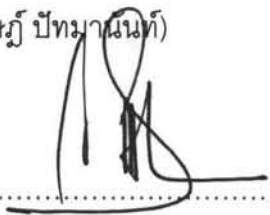

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรพจน์ เปี่ยมสมบูรณ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุรัชัย หวันแก้ว)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.ศิริเชษฐ์ สังฆะมาน)

..... กรรมการ
(นายอุกฤษฏ์ ปัทมานนท์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(นายเกียรติ สิทธิอมร)

เพ็ญภา ดิชัยยะ: ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจในฐานะบรรทัดฐานทางสังคมในบริบท
 โลกาภิวัตน์: กรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด (CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY
 (CSR) OF BUSINESS ORGANIZATION AS A SOCIAL NORM IN GLOBALIZATION
 CONTEXT: A CASE STUDY OF MAPTAPHUT INDUSTRIAL ESTATE)
 อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ดร. ศิริเชษฐ์ สังขะมาน, 117 หน้า.

รายงานวิจัยเรื่อง "ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจในฐานะบรรทัดฐานทางสังคมในบริบทโลกาภิวัตน์:
 กรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด" เล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 การวิจัยนี้เริ่มจากแนวคิดที่ว่าประชาคมโลกกำลังเผชิญกับปัญหาจากการพัฒนาที่ขาดสมดุล ซึ่งเป็นผลพวงจากการมุ่งพัฒนา
 ในเชิงเดียวที่ให้ความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักแต่เพียงด้านเดียว โดยมุ่งหวังเพื่อให้ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็น
 แรงขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ตามมา แต่ในความเป็นจริงกลับเกิดผลในทางตรงข้าม โลกกำลังตกอยู่ในภาวะ
 วิกฤตทั้งทางด้านสังคม จริยธรรม รวมไปถึงแม้แต่วิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม โดยที่ปัจจุบันกระแสที่เริ่มชัดเจนและทวีความสำคัญ
 ของการดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของความคิดที่ว่าผลสำเร็จทางธุรกิจนั้นไม่สามารถวัดได้จากเพียงผลประกอบการ หากองค์กร
 ธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมที่มีต่อองค์กรด้วย ธุรกิจที่เอา
 ไรด์เอาเปรียบสังคมก็ไม่สามารถอยู่ได้ หากได้รับการต่อต้านจากชุมชน และสังคมซึ่งเป็นผู้บริโภค ดังนั้นความรับผิดชอบต่อ
 สังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility) หรือ CSR จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นที่ทุกภาคส่วนต้องใส่ใจ
 และร่วมกันสร้างบรรทัดฐานเพื่อให้ธุรกิจและสังคมสามารถพัฒนาเติบโตไปด้วยกันได้อย่างยั่งยืน

งานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาสถานการณ์ความเคลื่อนไหวที่เป็นปัจจุบันต่อประเด็น CSR ของภาครัฐและองค์กรธุรกิจใน
 ประเทศไทย ตลอดจนความเชื่อมโยงของทั้งสองภาคส่วน รวมไปถึงศึกษาถึงความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ CSR ขององค์กร
 ธุรกิจไทยในบริบทโลกาภิวัตน์ ทั้งในภาพกว้างและการศึกษาเฉพาะกรณี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ
 ประกอบกัน และมีการเลือกกรณีศึกษา ซึ่งเลือกกรณีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เนื่องจากเป็นกรณีที่มีความโดดเด่นในการ
 กล่าวถึงประเด็น CSR อย่างกว้างขวาง ในช่วงเวลาที่ทำการวิจัย ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าเป็นกรณีที่สามารถนำมาศึกษาเพื่อเป็น
 ตัวแทนในการวิเคราะห์ อภิปราย นำไปสู่บทสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า CSR ในสังคมไทยเริ่มมีมานานแล้ว หากแต่เป็นใน
 รูปแบบของการให้บริจาค การบริจาค และการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ ขององค์กรธุรกิจ ต่อมามีการเรียกร้องให้เห็น
 ความสำคัญของ CSR มากกว่านั้น กล่าวคือความรับผิดชอบต่อธุรกิจต้องรวมไปถึงการดูแลไม่ให้เกิดกระบวนการประกอบธุรกิจ
 ส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งในทุกๆ ด้าน เช่น ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสภาวะแวดล้อม ไม่มีการปฏิบัติต่อพนักงานหรือลูกจ้างอย่าง
 ไม่เป็นธรรม ไม่เอาไรด์เอาเปรียบผู้บริโภค เป็นต้น ซึ่งในระยะแรก ภาคธุรกิจยังไม่มีการตอบรับที่ชัดเจน การทำ CSR ส่วนใหญ่
 จะเป็นการไปในรูปแบบของการสร้างภาพลักษณ์มากกว่า แต่เมื่อประชาชน ภาคประชาสังคม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาค
 สื่อสารมวลชน เริ่มให้เห็นความสำคัญของ CSR และออกมาเคลื่อนไหวกันอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาเป็นเวลาถึงสิบปี
 ประกอบกับการอยู่ในสังคมโลกาภิวัตน์ที่สังคมมีการรับรู้และเรียนรู้เพื่อจะเตรียมพร้อมต่อประเด็นดังกล่าว ดังจะเห็นได้ชัด
 จากกรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ซึ่งแรงขับเคลื่อนจากภาคส่วนต่างๆ ถือเป็นแรงกดดันทางสังคม อันเป็นผลทำให้ภาครัฐ
 ต้องหันมาให้ความสำคัญ มีความชัดเจนต่อบทบาทเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวมากขึ้น อีกทั้งภาคธุรกิจก็ต้องยอมรับว่าการทำ
 CSR ตามความคาดหวังของสังคมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญประการหนึ่งของสังคมไทย

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อ อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

4989148020 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEY WORDS: CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

(CSR) OF BUSINESS ORGANIZATION AS A SOCIAL NORM IN GLOBALIZATION

CONTEXT: A CASE STUDY OF MAPTAPHUT INDUSTRIAL ESTATE

THESIS ADVISOR: SIRICHET SANGKHAMAN, Ph.D., 117 pp.

"Corporate Social Responsibility (CSR) of Business Organization as a Social Norm in Globalization Context: a Case Study of Maptaphut Industrial Estate" is research part of the thesis M.A. in Graduate School, Chulalongkorn University. This research is based on a concept stating that the international community is faced with the problems of uneven development because of a focus in monocultural development and economic growth. Its aim is to use economic factors to stimulate general developments; however, it appears to generate the opposite effect. Therefore, the world is facing crisis of social, moral, and environment ramifications. For now the situation is quite clear, the increasing importance of doing business is based on the idea that business success is achieved by profits maximization instead meeting of social expectations. The success of business can be measures not only by the result of earning but also by meeting social expectation. Therefore, Businesses have to response to consumer's needs in the social relevant way. This is why CSR is very important and necessary for staring criterion to which all sectors can improve business and social sustainable growth.

The research particularly studied a current movement for CSR issue of government and business organization of Thai corporation in globalization. The researcher used a methodology combining qualitative and quantitative case study from the Maptaphut industrial estate. Maptaphut is unique and addressing CSR issues extensively; the researcher believes that this case can be studied as a representative in debate and analysis led to conclusions of this study. The research found that CSR in Thailand has existed for a long time but the enterprise did mostly donation and charity for social. Then, the request of more important of CSR was emphasized. All businesses should aware that their processes do not have the effect to social for example environment problem, having fair with employee and customer, etc. First, the business do not have clear respond and use CSR for image building for their own. After public and media sector had extremely movement for 10 years and because of globalization the social acknowledges and learn more about CSR for example the case study Maptaphut, the government sector emphasize more for Maptaphut issue. The private sector also accept that it is very import to success CSR as social's expected. This situation is a turning point of Thai society.

Field of Study: Human and Social Development Student's Signature.....

Academic Year: 2009 Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาจาก ดร.ศิริเชษฐ์ สังขะมาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งคอยดูแลเป็นที่ปรึกษา มีความเข้าใจ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์มาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สุรัชชัย หวันแก้ว ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้โอกาสและชี้แนะแนวทางปรับปรุงงานวิจัยครั้งนี้ด้วยความเมตตา อ.อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ความเห็นและข้อวิจารณ์ของอาจารย์เป็นกำลังใจสำคัญในการปรับปรุงงาน และขอขอบพระคุณคุณเกียรติ สิทธิอมร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัย สำหรับความกรุณาที่เสียสละเวลาพิจารณาให้คำแนะนำด้วยความเมตตาเป็นอย่างยิ่ง อันเป็นประโยชน์อย่างมาก ซึ่งทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

พร้อมกันนี้ ขอขอบคุณเพื่อนและน้องๆ พัฒนามนุษย์และสังคม รุ่นที่ 5 สำหรับการช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อ รวมทั้งกำลังใจและความห่วงใยที่มีให้กันมาตลอด ตั้งแต่เริ่มต้นศึกษาจนกระทั่งจบการศึกษา ขอขอบคุณสำหรับน้ำใจ ความช่วยเหลือ และแรงกายแรงใจ พร้อมกับคำแนะนำที่ดีต่างๆ เรื่อง จากเพื่อนพี่น้องร่วมงาน ในสำนักงานผู้แทนการค้าไทย โดยเฉพาะคุณชลา อนุสุริยา เพื่อนที่แสนดีในทุกด้านของชีวิตเสมอมา ขอขอบคุณคุณวุฒิ วิรัชวงศ์กุล และบรรดากัลยาณมิตรที่มีแต่ความหวังดี จริงใจและร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาในหลายๆ โอกาส

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ เตี้ย และทุกคนในครอบครัว ผู้มีพระคุณที่ให้การอบรมเลี้ยงดู ให้การสนับสนุนในทุกด้านเพื่อให้ลูกได้พบกับชีวิตและอนาคตที่ดี และที่สำคัญยิ่ง คุณรวีโชติ อารังนาวาสวัสดิ์ ผู้เป็นแรงใจสำคัญที่อยู่เคียงข้างกันในทุกสถานการณ์ ด้วยความรัก ความเชื่อมั่นที่มีให้กันเสมอมา ทำให้มีความพยายาม ไม่ทอดถอย พร้อมจะก้าวเดินไปข้างหน้าพร้อมๆ กัน

ขอบคุณทุกคน ทุกเรื่องราว ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ทำให้ได้พบกับความสำเร็จที่นับเป็นจุดเริ่มต้นอีกขั้นหนึ่ง และท้ายที่สุด ขอให้วิทยาทานที่ท่านผู้สนใจได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ ส่งกลับไปยังแหล่งข้อมูลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ที่กล่าวอ้างไว้ข้างต้นทุกท่าน ด้วยความเจริญยิ่ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
สมมติฐาน.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์.....	6
ระเบียบวิธีวิจัย.....	6
การวิเคราะห์ผลการศึกษา.....	9
การนำเสนอผลการศึกษา.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้และการเตรียมความพร้อม.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับบรรษัทภิบาล.....	22
แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ.....	24
แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์.....	25
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	34

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 สถานการณ์ความเคลื่อนไหวของประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมธุรกิจ ในประเทศไทย.....	35
Corporate Social Responsibility (CSR) ในยุโรป.....	35
Corporate Social Responsibility (CSR) ในเอเชีย.....	39
Corporate Social Responsibility (CSR) ในเวทีโลก.....	42
Corporate Social Responsibility (CSR) ในประเทศไทย.....	44
บทที่ 4 กรณีศึกษา CSR ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด.....	55
ความเป็นมาของกรณีปัญหานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด.....	55
การเรียกร้องความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ กรณีปัญหานิคม อุตสาหกรรมมาบตาพุด.....	62
ทัศนคติของประชาชนในพื้นที่บริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ที่มีต่อองค์กร ธุรกิจ ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด.....	65
ทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด.....	79
บทที่ 5 อภิปราย สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	86
รายการอ้างอิง.....	97
บรรณานุกรม.....	100
ภาคผนวก.....	102
ภาคผนวก ก.....	103
ภาคผนวก ข.....	106
ภาคผนวก ค.....	113
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	117

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	พัฒนาการ CSR ขององค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทย.....	49
ตารางที่ 2	ตัวอย่างสารมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพ.....	58
ตารางที่ 3	ตารางแสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง.....	66
ตารางที่ 4	ตารางแสดงช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่าง.....	66
ตารางที่ 5	ตารางแสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง.....	67
ตารางที่ 6	ตารางแสดงสถานภาพการสมรสของกลุ่มตัวอย่าง.....	67
ตารางที่ 7	ตารางแสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง.....	68
ตารางที่ 8	ตารางแสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง.....	68
ตารางที่ 9	ตารางแสดงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคม อุตสาหกรรมมาบตาพุดด้านการจ้างงาน.....	69
ตารางที่ 10	ตารางแสดงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคม อุตสาหกรรมมาบตาพุดด้านชุมชนสัมพันธ์และวัฒนธรรม.....	70
ตารางที่ 11	ตารางแสดงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคม อุตสาหกรรมมาบตาพุดด้านสุขภาพ.....	71
ตารางที่ 12	ตารางแสดงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคม อุตสาหกรรมมาบตาพุดด้านสิ่งแวดล้อม.....	72
ตารางที่ 13	ตารางแสดงแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างทัศนคติของชุมชนที่มี ต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดด้านการจ้างงาน และ ด้านสิ่งแวดล้อม.....	74
ตารางที่ 14	ตารางแสดงแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างทัศนคติของชุมชนที่มี ต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ด้านสิ่งแวดล้อม.....	75
ตารางที่ 15	ตารางแสดงแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างทัศนคติของชุมชนที่มี ต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดด้านสุขภาพ และด้าน สิ่งแวดล้อม.....	76

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	แผนภาพแสดงทฤษฎีวิเคราะห์พฤติกรรมของไฮเดอร์.....	15
ภาพที่ 2	แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งกำเนิดมลพิษ จังหวัดระยอง.....	61
ภาพที่ 3	แผนผังกรณีปัญหา มาบตาพุด.....	91

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแผ่อิทธิพลออกไปเป็นวงกว้าง ตัวแสดง(actor) หลักบนเวทีโลกจึงมีได้จำกัดอยู่เพียงแต่ภาครัฐเท่านั้น หากแต่ภาคเอกชนและองค์กรธุรกิจก็มีบทบาทอย่างสำคัญเช่นกัน เนื่องจากเป็นภาคส่วนที่สามารถเข้าถึงประชาชนของประเทศต่างๆ อย่างใกล้ชิด ทั้งนี้โดยผ่านสินค้าและบริการในรูปแบบต่างๆ นานาประการ เพื่อรองรับการเพิ่มจำนวนของประชากรโลก องค์กรธุรกิจทั้งในและระหว่างประเทศจึงก่อกำเนิดเพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มที่จะขยายขนาดหรือปรับเปลี่ยนการดำเนินการให้เติบโตในระดับสากล ทำให้องค์กรธุรกิจเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างแยกไม่ได้ มากไปกว่านั้นการดำเนินการต่างๆ ขององค์กรธุรกิจยังส่งผลทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง(Stake Holder) ทั้งหมด ซึ่งได้แก่ ภาครัฐ นักลงทุน ผู้ถือหุ้น ผู้บริหาร พนักงาน ลูกค้า คู่ค้า คู่แข่งขัน คนและชุมชนที่องค์กรธุรกิจตั้งอยู่ ตลอดจนไปจนถึงสังคมโดยรวม

“องค์กรธุรกิจ” เป็นหน่วยงานที่มีจุดมุ่งหมายในการแสวงหาผลกำไรสูงสุดจากการที่ผู้ประกอบการนำปัจจัยต่างๆ มาผ่านกระบวนการจนได้ผลผลิตเป็นสินค้าหรือบริการมากระจายออกไปเพื่อสนองตอบความต้องการของคนในสังคม ซึ่งความมีเสรีภาพภายใต้ระบบโลกในปัจจุบัน ทำให้เกิดผู้ประกอบการในธุรกิจประเภทเดียวกันจำนวนมาก ผู้บริโภคมีทางเลือกมากมายและมีโอกาสในการเลือกสินค้าหรือบริการบนหลักของเหตุผล ภาวะการแข่งขันจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ องค์กรธุรกิจแต่ละองค์กรจึงจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขให้ธุรกิจสามารถแข่งขันได้ ซึ่งถ้าหากธุรกิจไม่มีความโดดเด่นแตกต่างเป็นจุดขายของตัวเอง นั่นก็หมายถึงต้องแข่งขันในด้านราคา โดยพยายามลดต้นทุนให้ต่ำที่สุดใช้ประสิทธิภาพของกระบวนการให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้ราคาสินค้าหรือบริการที่กำหนดขึ้นจะเป็นที่ยอมรับของตลาดได้ และยิ่งนับวันเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปมากและรวดเร็วเท่าไรก็ตาม การแข่งขันก็จะทวีความรุนแรงมากขึ้นตามไปด้วย องค์กรต่างๆ จึงต้องปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ โดยอาจกระทำทุกวิถีทางจนแม้กระทั่งการดำเนินการที่เป็นการเอาัดเอาเปรียบผู้อื่น ตลอดจนจนสังคมส่วนรวม หรือกระทั่งมีส่วนร่วมในการทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อช่วงชิงความได้เปรียบจากคู่แข่งอื่นจะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดขององค์กร ดังที่ปรากฏให้เห็นกันอยู่ทั่วไป ซึ่งแม้จะมีผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าวออกมาเรียกร้องความเป็นธรรม แต่

ก็มักไม่เป็นผลอันใด เนื่องจากการหาข้ออ้างเพื่อสร้างความชอบธรรมหรืออย่างน้อยที่สุดก็ชอบด้วยกฎหมาย ภายใต้ระบบที่เชื่อต่อหลักการของทุนนิยมให้กับตนเองขององค์กรธุรกิจเหล่านั้น

เมื่อองค์กรธุรกิจทุกองค์กรในปัจจุบันล้วนมีบทบาทสำคัญที่ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบกับคนในสังคมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะผลในทางลบดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงเป็นสิ่งที่มิอาจละเลยหรือปล่อยให้ผ่านไปโดยไม่มี ความพยายามในการหาทางป้องกันและแก้ไขได้ การถกหาจริยธรรมขององค์กรธุรกิจซึ่งเป็นส่วนย่อยหนึ่งของสังคมเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา และการก้าวสู่แนวคิดบรรษัทภิบาล (Good Corporate Governance) ในเวลาต่อมา ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มวิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือเรียกย่อว่า CSR) เนื่องจากหากจะอาศัยเพียงความสมัครใจด้านจริยธรรมหรือการเป็นบรรษัทภิบาล ซึ่งเชื่อมโยงและเน้นความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรธุรกิจและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรเท่านั้นคงยังไม่เพียงพอ เพราะยังขาดมิติด้านสังคมในวงกว้าง เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม (เอก ตังทรัพย์วัฒนา, 2548: 79 – 80) วิธีชีวิตของคนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการขององค์กรธุรกิจ รวมถึงสังคมโดยรวม อีกทั้งก็ยังไม่เห็นการปฏิบัติจากองค์กรธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรมนัก ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) จึงเป็นแนวคิดที่ได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงมากขึ้น โดยมีจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการในเวทีการประชุมระดับโลก “Earth Summit II” ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ในปี 2535 ผู้แทน 178 ประเทศทั่วโลกร่วมลงนามรับรองแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda '21) เป็นแผนแม่บทว่าด้วย “การพัฒนาที่ยั่งยืน” นับเป็นปรากฏการณ์ที่กล่าวถึงทิศทางใหม่ของการพัฒนาที่เรียกว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นการเรียกร้องให้การพัฒนานอกจากจะมุ่งเน้นแต่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเช่นที่ผ่านมา ให้หันมาคำนึงถึงด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย ดังนั้นประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) จึงเป็นเรื่องที่ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงและนำไปปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางต่อมา (สถาบันไทยพัฒน์, 2549: ออนไลน์)

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ได้รับความสนใจอย่างจริงจัง เมื่อองค์กรความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้บรรจุเรื่อง CSR ไว้เป็นหนึ่งในแนวทางปฏิบัติสำหรับวิสาหกิจข้ามชาติ ในปี 2543 โดยไม่เพียงแต่ผลักดันให้วิสาหกิจข้ามชาติให้ความสำคัญกับ CSR ภายในองค์กรตนเองแล้ว ยังเสนอแนะให้วิสาหกิจเหล่านั้นติดต่อค้าขายกับเฉพาะคู่ค้าที่มี CSR เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้องค์กรธุรกิจใดที่

ไม่มี CSR อาทิ องค์การที่กระบวนการผลิตทำให้เกิดมลภาวะ หรือสร้างปัญหาให้กับสิ่งแวดล้อม ธุรกิจที่มีการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรม และธุรกิจที่ผลิตสินค้าหรือบริการที่สร้างปัญหาต่อสังคม เป็นต้น จะไม่สามารถติดต่อกับค้าขายกับวิสาหกิจที่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศสมาชิก OECD ซึ่งมีจำนวนมาก ได้อีกต่อไป ซึ่งเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อองค์การธุรกิจต่างๆ โดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การที่ดำเนินธุรกิจข้ามชาติ ทำให้ธุรกิจส่วนหนึ่งตกอยู่ในภาวะจำยอมต้องน้อมรับแนวคิด CSR ไปปฏิบัติ จากเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้น หรืออาจมองว่าเป็นผลมาจากปัจจัยผลักดันทางลบ แต่ในอีกทางหนึ่งก็มีปัจจัยผลักดันทางบวกคือ ปรากฏการณ์ที่กองทุนประเภทต่างๆ ทั่วโลก แสดงกระแสความต้องการที่จะลงทุนและส่งเสริมวิสาหกิจที่มี CSR ซึ่งปัจจุบันกองทุนประเภทนี้มีอัตราการขยายตัวอย่างรวดเร็วมาก เช่น ในสหรัฐอเมริกาอัตราการเติบโตเฉลี่ยของเงินลงทุนที่ร้อยละ 22 ต่อปี ในอังกฤษมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยที่ร้อยละ 49 ต่อปี เป็นต้น (เครือข่ายธุรกิจร่วมรับผิดชอบต่อสังคมไทย, 2550: ออนไลน์) เป็นผลให้ธุรกิจอีกส่วนหนึ่งมีความยินดีที่จะทำ CSR เพื่อสนองตอบกระแสดังกล่าว

นอกจากนี้ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ยังได้รับแรงกระตุ้นมากไปกว่าเดิมจากการออกมาผลักดันขององค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (The International Organization for Standardization) ที่ออกมาประกาศว่าจะมีการบังคับใช้ ISO 26000 อันเป็นมาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การธุรกิจ ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างการร่างรายละเอียด คาดว่าจะแล้วเสร็จพร้อมประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2009 หรือในอีก 2 ปีข้างหน้า (สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุธาสินี, 2550) ซึ่งหากเป็นไปตามกำหนดเวลาดังกล่าวหรือแม้จะล่าช้าไปบ้าง แต่ถ้า ISO 26000 บังคับใช้ขึ้นมาก็นับได้ว่าเป็นเรื่องที่องค์การธุรกิจต้องออกมาเตรียมการรับมืออย่างจริงจังต่อไป

สำหรับองค์การธุรกิจไทยซึ่งอยู่ในระบบเศรษฐกิจโลกก็ย่อมได้รับอิทธิพลจากปรากฏการณ์ทั้งหมดที่กล่าวถึงมาข้างต้น ประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมทางธุรกิจที่สังคมให้ความเอาใจใส่มากขึ้น ทำให้องค์กรธุรกิจทั้งหลายต้องเตรียมความพร้อมและปรับตัวให้ทันต่อภาวะการณ์ CSR จึงกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับการหยิบยกขึ้นมาดำเนินการอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้ว่า องค์การธุรกิจใหญ่ๆ ที่ประสบความสำเร็จหลายองค์การออกมาสื่อสารให้สังคมรับทราบถึงนโยบายตลอดจนการดำเนินการต่างๆ บนหลัก CSR กันอย่างคึกโครม อีกทั้งมีการรวมกลุ่มพันธมิตรกันเป็นเครือข่ายขององค์การธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับ CSR และพยายามโน้มน้าวให้องค์กรธุรกิจต่างๆ หันมากระทำการในทำนองเดียวกัน เนื่องจากเชื่อว่านอกจากการทำ CSR จะเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว ยังนำมาซึ่งประโยชน์ที่ยั่งยืนของตัวธุรกิจเองสืบไปด้วยเช่นกัน

เมื่อกระแส CSR กำลังเป็นประเด็นร้อนในสังคมที่ไม่อาจปฏิเสธได้อีกต่อไป ดังนั้นความรู้เท่าทันต่อสิ่งต่างๆ ภายใต้บริบทของสังคมไทยในภาวะการณ์ปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับความเอาใจใส่อย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holder) ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อันสรุปรวมเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ ภาครัฐ องค์กรธุรกิจ และสังคมโดยรวม โดยเฉพาะองค์กรธุรกิจ และภาครัฐ ซึ่งเป็นผู้อยู่ในภาคปฏิบัติโดยตรง ว่ามีการรับรู้ และการเตรียมความพร้อมต่อประเด็น CSR อย่างไรบ้าง เท่าทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันมากน้อยเพียงใด เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ในช่วงที่กระแส CSR ยังถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทยและกำลังเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ประกอบกับอยู่ภายใต้กรอบระยะเวลาช่วงก่อนการประกาศใช้ ISO 26000 ซึ่งต่อไปจะยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นไปอีก โดยที่บริบทของสังคมไทยในขณะนี้มีการอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจอย่างกว้างขวาง จากกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ผู้วิจัยจึงเลือกกรณีดังกล่าวมาเป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นตัวแทนในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ซึ่งผลจากการศึกษาน่าจะเป็นประโยชน์ย้อนกลับต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กล่าวคือสามารถนำข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษารั้งนี้ไปประกอบการตัดสินใจหรือประยุกต์ใช้กับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ CSR ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคส่วนของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

- 1) สถานการณ์ความเคลื่อนไหวของประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ในประเทศไทยเป็นอย่างไรในปัจจุบัน
- 2) ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ในประเทศไทย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อการนำมานำปฏิบัติจริงหรือไม่ อย่างไร
- 3) ความเข้าใจต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ขององค์กรธุรกิจไทยเป็นอย่างไร และมีการนำไปประยุกต์ใช้แบบใดบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) ศึกษาสถานการณ์ความเคลื่อนไหวที่เป็นปัจจุบันต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ทั้งจากภาครัฐและองค์กรธุรกิจในประเทศไทย ตลอดจนความเชื่อมโยงของทั้งสองภาคส่วน
- 2) ศึกษาความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ของธุรกิจไทยในบริบทโลกาภิวัตน์
- 3) ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) สำหรับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.4 สมมติฐาน

- 1) ทราบถึงสถานการณ์ความเคลื่อนไหวที่เป็นปัจจุบันต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ขององค์กรธุรกิจในประเทศไทย ตลอดจนความเชื่อมโยงในประเด็นดังกล่าวของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับองค์กรภาคธุรกิจ ในฐานะผู้อยู่ในภาคปฏิบัติโดยตรง
- 2) ทราบถึงความสัมพันธ์ของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ในการนำไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรธุรกิจ และภาคประชาสังคม
- 3) ทราบว่าองค์กรธุรกิจไทยมีความเข้าใจต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) หรือไม่ อย่างไร และนำไปประยุกต์ใช้แบบใดบ้าง

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาถึงสถานการณ์ความเคลื่อนไหวที่เป็นปัจจุบันต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ขององค์กรธุรกิจในประเทศไทย ความสัมพันธ์ของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวในการนำไปสู่การ ตลอดจนความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ CSR ขององค์กรธุรกิจไทยในบริบทโลกาภิวัตน์ รวมทั้งความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ภายในกรอบระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ถึงไม่เกินเดือนเมษายน พ.ศ. 2553 เพื่อให้เห็นภาพรวมและพัฒนาการของประเด็นดังกล่าวในช่วงเวลา

ที่ผ่านมา และแนวโน้มต่อไปหลังจากนั้น อันจะเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำไปเป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไปอย่างมีทิศทาง อีกทั้งการศึกษาในภาพกว้าง ซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยโดยรอบด้าน ประกอบกับการมีระยะเวลาวิจัยที่จำกัด ผู้วิจัยจึงเลือกกรณีตัวอย่างที่โดดเด่นขึ้นเป็นกรณีศึกษา คือกรณีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เป็นตัวแทนในการนำรายละเอียดมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจไทยในบริบทโลกาภิวัตน์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.6 นิยามคำศัพท์

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR)

หมายถึง พันธกิจ หรือการดำเนินการตามนโยบายขององค์กรธุรกิจที่เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และสังคมโดยรวม

โลกาภิวัตน์ (Globalization)

หมายถึง บริบทในการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสื่อสาร โดยเป็นหนึ่งในกลไกขับเคลื่อนและเกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ที่มีต่อกาลเทศะ ที่มีความใกล้ชิด กระชับแน่นมากยิ่งขึ้น และเคลื่อนตัวไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งในที่นี้นำมาเป็นกรอบการพิจารณาประเด็น CSR

กรณีศึกษา (A Case Study)

ในที่นี้หมายถึง กรณีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ CSR

ภาครัฐ

หมายถึง หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับประเด็น CSR

องค์กรธุรกิจ

หมายถึง องค์กรภาคธุรกิจในประเทศไทยโดยรวม ซึ่งให้ความสนใจกับองค์กรธุรกิจชั้นนำขนาดใหญ่ และในส่วนกรณีศึกษาจะเน้นองค์กรธุรกิจที่ดำเนินกิจการอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

1.7 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจไทยในฐานะบรรทัดฐานทางสังคมในบริบทโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด” นี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลัก และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เข้ามาเสริมเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ทั้งนี้ใช้การเลือกกรณีศึกษาเป็น

ตัวแทนในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และอภิปรายผลของปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับประเด็น CSR โดยมีสาระสำคัญของระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

- ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research)
โดยการศึกษาจากบทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลเผยแพร่ประเภทต่างๆ เช่น บทสัมภาษณ์ สรุปรายงานเผยแพร่ เป็นต้น
- การศึกษาจากการสังเกต (Observation)
โดยผู้วิจัยเข้าร่วมฟังการประชุมสัมมนาต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อนำผลที่ได้มาร่วมพิจารณา
- การสัมภาษณ์ (Interview)
สัมภาษณ์บุคคลทั่วไป เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในอันจะนำไปสู่ประเด็นเจาะลึก
- การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)
โดยสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย ที่ถือเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) อันนำไปสู่ข้อมูลที่สามารถเป็นตัวแทนที่จะสามารถนำไปวิเคราะห์ และสรุปผลต่อไปได้
- การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา
โดยการใช้แบบสำรวจ (Questionnaires) เพื่อนำผลทางสถิติที่ได้มาวิเคราะห์ ร่วมกับผลการศึกษาจากข้อมูลเชิงคุณภาพ

1.7.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)
สัมภาษณ์บุคคลในองค์กรธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำนโยบายด้านความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวนอย่างน้อย 3 คน
- การสัมภาษณ์ (Interview) สัมภาษณ์บุคคลทั่วไป จำนวนอย่างน้อย 10 คน
- การใช้แบบสำรวจ (Questionnaires) จำนวน 400 ตัวอย่าง

7.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ โดยทำขึ้นจากการตรวจสอบเอกสาร ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- แบบสัมภาษณ์บุคคลในองค์กรธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำนโยบายด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มี 4 ประเด็น ได้แก่
 - 1) เป้าหมาย แนวโน้มทิศทางการจัด ด้าน CSR ในองค์กร
 - 2) ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนนโยบาย CSR
 - 3) อุปสรรคสำคัญในการจัดทำ CSR และแนวทางแก้ไข
 - 4) วิธีการประชาสัมพันธ์ CSR มวลชน
- การสัมภาษณ์ (Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง
- ลักษณะคำถามในแบบสำรวจ ประกอบด้วยข้อคำถาม 2 รูปแบบคือ
 - 1) คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)
โดยใช้เทคนิคการวัดความคิดเห็นแบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale)
 - 2) คำถามปลายเปิด

1.7.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) การค้นคว้าจากเอกสาร ในส่วนนี้เป็นการค้นคว้าจากหนังสือ บทความต่าง ๆ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น

2) การศึกษาภาคสนาม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1) การสัมภาษณ์

2.1.1) การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างเพื่อบันทึกข้อมูลทั่วไป
โดยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการให้ข้อมูล

2.1.2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแล้ว โดยมีแนวคำถามในประเด็น CSR ไว้เป็นแนวทางในการบันทึกข้อมูล

2.2) การทำแบบสำรวจความคิดเห็น

2.2.1) กำหนดขอบเขตและเนื้อหาของแบบสอบถาม จากการสรุปข้อมูลที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาวิจัย

2.2.2) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาให้ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ เพื่อให้แบบสอบถามที่มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Contents Validity) และปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เหมาะสม

2.2.3) ทำการทดสอบความเที่ยงตรง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดสอบ (Pre-test) กับนิสิตภายในสถาบันซึ่งไม่ได้รวมอยู่ในกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย จำนวน 30 ราย ซึ่งหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของ Crobach โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสอบถามเท่ากับ 0.85 ถือเป็นค่าความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่จะนำไปใช้ได้

2.2.4) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 400 ตัวอย่าง

1.7.4 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 17 เดือน คือระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553

1.8 การวิเคราะห์ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำ ข้อมูลที่ได้จาก 4 แหล่ง คือจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและจากแบบสำรวจ มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.8.1 ข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ใช้เชื่อมโยงกับแนวคิดด้าน CSR พัฒนาของ CSR และพัฒนาการของ CSR ในประเทศไทย

1.8.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ใช้เชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบันของ CSR ในประเทศไทยและ แนวโน้มของ CSR ในองค์กรธุรกิจ

1.8.3 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) สัมภาษณ์บุคคลทั่วไป ใช้เชื่อมโยงกับทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์ CSR ในปัจจุบัน ตลอดจนความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวอีกด้วย

1.8.4 ข้อมูลที่ได้การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปโดยการใช้แบบสำรวจ (Questionnaires) ใช้เชื่อมโยงกับทัศนคติของประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับประเด็น CSR ขององค์กรธุรกิจในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ซึ่งยกเป็นกรณีศึกษาตัวอย่างเจาะลึก

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- ใช้ค่าอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ของคำถามเกี่ยวกับข้อมูลและข้อคำตอบในการตอบคำถามปลายปิดให้เลือกตอบ โดยแยกหาค่าร้อยละเป็นรายข้อ นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
- ใช้ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็นของประชากรที่ศึกษา โดยหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) ในข้อคำตอบของคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าทุกข้อ
- ใช้ค่าการกระจายน้ำหนักของคำตอบ โดยการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- ใช้เทคนิควิเคราะห์แบบ cross tab เพื่อดูความเชื่อมโยงในปัจจัยต่างๆว่ามีนัยสำคัญซึ่งกันหรือไม่

1.9 การนำเสนอผลการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาในรูปแบบการบรรยายข้อมูลประกอบตาราง โดยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

- บทที่ 1 บทนำ จะกล่าวเกี่ยวกับที่มาและความสำคัญของปัญหา มูลเหตุจูงใจ และวัตถุประสงค์ในการศึกษา รวมทั้งสมมติฐาน ขอบเขตการวิจัย ตลอดจนระเบียบวิธีวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา
- บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้
- บทที่ 3 นำเสนอผลการศึกษาในภาพรวมของประเด็น CSR
- บทที่ 4 นำเสนอกรณีศึกษา “CSR ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด”
- บทที่ 5 การวิเคราะห์ อภิปรายสรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

1.10 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทราบสถานการณ์ความเคลื่อนไหวที่เป็นปัจจุบันต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ทั้งจากภาครัฐและองค์กรธุรกิจในประเทศไทย

2) ทราบถึงความสัมพันธ์ของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรธุรกิจ และภาคประชาสังคม ในประเทศไทย

3) ทราบว่าความเข้าใจ และการนำประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) มาประยุกต์ใช้ขององค์กรธุรกิจไทยเป็นอย่างไร

4) ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) สำหรับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

5) สามารถสร้างการรับรู้ต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ให้กับผู้ที่สนใจศึกษา ตลอดจนข้อเท็จจริงและข้อเสนอแนะที่นำเสนออาจเป็นประโยชน์ต่อบุคคล องค์กรธุรกิจ หน่วยงานของรัฐ และสังคมส่วนรวม ที่จะนำผลการวิจัยเป็นพื้นฐานการศึกษาประเด็นดังกล่าวในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจไทยในฐานะบรรทัดฐานทางสังคมในบริบทโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด” ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

- 2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ (Perceptions) และการเตรียมความพร้อม (Preparations)
- 2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR)
- 2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับบรรษัทภิบาล (Corporate Governance)
- 2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมทางธุรกิจ (Business Ethics)
- 2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization)

2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

- 2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ (Perceptions) และการเตรียมความพร้อม (Preparations)

ความหมาย

คำว่า “การรับรู้” หรือ “Perceptions” มีผู้ให้คำจำกัดความไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

ฮิลกราด และแอทกินสัน กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการของการมีความตระหนักต่อวัตถุสิ่งของ คุณลักษณะและความสัมพันธ์โดยอาศัยอวัยวะสัมผัส สิ่งที่บุคคลรับรู้จะได้รับอิทธิพลจากชุดและประสบการณ์ที่มีมาก่อน ดังนั้นการรับรู้จึงไม่ใช่เพียงการบันทึกเกี่ยวกับสิ่งเร้าที่มากกระทบอวัยวะสัมผัสเท่านั้น (Hilgrad and Atkinson, 1967)

เบอรัทเลย์ ให้ความหมายการรับรู้ว่า ความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายในโลกที่บุคคลได้รับและประมวลเป็นประสบการณ์ของตน ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลนั้นๆ อีกทั้งยังส่งผลต่อบุคลิกภาพของบุคคลนั้นๆ ด้วย (Bartley, 1972: 22 – 23)

กูราลนิก ให้ความเห็นว่า การรับรู้ หมายถึง การแสดงถึงการรับรู้ หรือความสามารถที่จะรับรู้เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของ คุณลักษณะ เป็นต้น โดยวิธีของความรู้สึก (sense) ความตระหนัก (awareness) และความเข้าใจ (comprehension) (Guralnik, 1986 อ้างถึงใน ศาณี สุวรรณพัฒน์, 2537: 30)

เดรเวอร์ กล่าวถึงการรับรู้ว่าเป็นกระบวนการของการมีความตระหนักอย่างทันทีทันใดต่อบางสิ่งบางอย่าง (immediatly aware) ปกติจะใช้กับการรับรู้ทางการสัมผัส เมื่อบุคคลตระหนักต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะเกิดความรู้ และเมื่อยอมรับสิ่งของนั้นแล้วการรับรู้ก็จะนำไปสู่กระบวนการได้มาซึ่งความรู้ (Drever, 1966 อ้างถึงใน ศาณี สุวรรณพัฒน์, 2537: 30)

ความหมายของการรับรู้ที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนมากเป็นความหมายในเชิงจิตวิทยา ซึ่งเป็นพื้นฐานการศึกษาของแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ที่สำคัญยิ่ง แต่สำหรับงานวิจัยนี้จะมุ่งเน้นไปที่ความหมายในเชิงการรับรู้ทางสังคมเป็นสำคัญ อาจกล่าวได้ว่า การรับรู้ คือการรับทราบข้อมูลหรือปรากฏการณ์ใดๆ และเกิดความรู้สึก ตระหนัก ตลอดจนเข้าใจ ในสิ่งที่รับทราบ อันจะนำไปสู่พฤติกรรมหรือการกระทำที่ตอบสนองหรือปฏิเสธกับการรับรู้นั้นๆ ต่อไป ทั้งนี้ในการรับรู้ประเด็นต่างๆ ทางสังคม ก่อนจะแปรผลเป็นการกระทำใดๆ ต่อประเด็นนั้นก็จะต้องมีการเตรียมความพร้อม (Preparations) เสมอ

ดังนั้น การศึกษาการรับรู้และการเตรียมความพร้อมต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ทั้งในส่วนภาครัฐ และองค์กรธุรกิจ ในประเทศไทย สำหรับงานวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษาการรับรู้ปรากฏการณ์ทางสังคมในประเด็นดังกล่าว ที่นำไปสู่การเตรียมความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และองค์กรธุรกิจว่าเป็นอย่างไร

ประเภทของการรับรู้และเหตุของการเตรียมพร้อม

● ประเภทของการรับรู้

การรับรู้ทางสังคมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การรับรู้ทางอารมณ์ การรับรู้ภาพพจน์ของกลุ่มบุคคล และการรับรู้ปรากฏการณ์ทางสังคม (กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์, 2527: 228- 239)

- การรับรู้ทางอารมณ์

หมายถึง การรับรู้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เช่น รู้สึกดีใจ เสียใจ ตื่นเต้น รัก กลียด ชื่นชม เป็นต้น ลักษณะทางกายภาพ เช่น รูปร่าง หน้าตา ลักษณะแขน ขา มือ เท้า สีผิว ฯลฯ พฤติกรรม เช่น การพูดคุย การยิ้ม การหัวเราะ การเดิน คำบอกล่า เช่น คำบอกล่าของญาติพี่น้อง จากเพื่อน จากผู้ใกล้ชิด

- การรับรู้ภาพพจน์ของกลุ่มบุคคล

หมายถึง มโนภาพ หรือมโนคติของสิ่งต่างๆ ตามที่บุคคลรับรู้เป็นภาพที่อยู่ในความคิด หรือจินตนาการของบุคคล และบุคคลสามารถบอกลักษณะของภาพเหล่านั้นให้ผู้อื่นทราบได้ด้วย

- การรับรู้ปรากฏการณ์ทางสังคม

เป็นการตีความ หรือแปลความหมายของสิ่งต่างๆ หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ตามความเชื่อของตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และอธิบายสิ่งต่างๆ เหล่านั้นได้

การรับรู้ปรากฏการณ์ทางสังคมขึ้นอยู่กับสาเหตุ 2 ประการ คือ

1) ระดับการรับรู้

หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ เซอร์วิญญา หรือความเฉลียวฉลาดแตกต่างกันย่อมจะตีความหรือแปลความหมายต่อสิ่งต่างๆ แตกต่างกัน

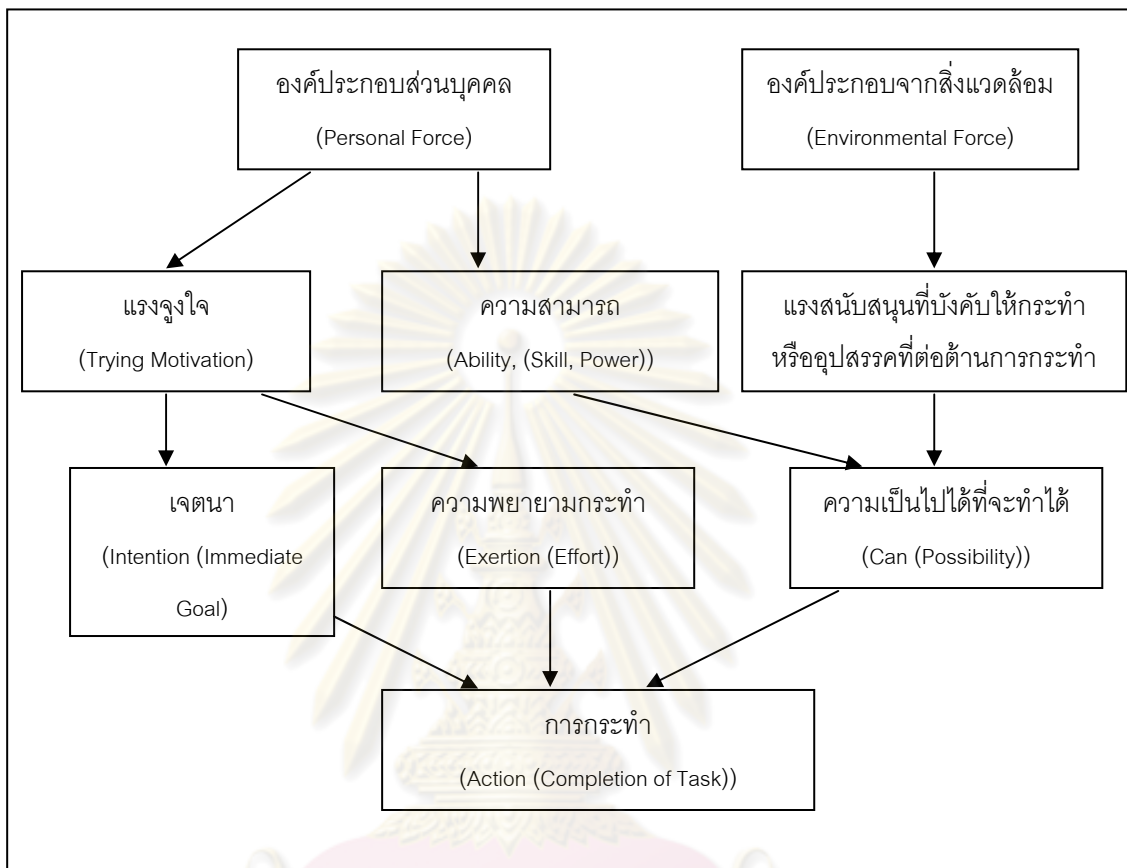
2) การเปลี่ยนการรับรู้

คือว่า ถ้ามีผู้รับรู้ต่ำโดยมีโอกาสสนทนา หรืออภิปรายกับผู้ที่มีระดับการรับรู้สูงเปลี่ยนแนวความคิดหรือแนวการรับรู้ได้

● เหตุของการเตรียมความพร้อม

การกระทำหรือพฤติกรรมใดๆ ย่อมมีเหตุปัจจัยนำมาด้วยทั้งสิ้น และการระบุเหตุของพฤติกรรม (Attribution) สามารถอธิบายได้จากหลายทฤษฎี แต่ทฤษฎีหนึ่งที่น่าสนใจคือ ทฤษฎีการวิเคราะห์การกระทำ (The Analysis of Action) ซึ่ง ผศ.ดร.สิทธิโชค วรานุกุล ยกมากล่าวไว้ว่า ฟรีดริช ไฮเดอร์ (Fritz Heider) เป็นผู้ริเริ่มเสนอขึ้นมา โดยอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรม ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นต้นกำเนิดของการศึกษาค้นคว้าเรื่องการระบุเหตุของพฤติกรรมในขณะนี้ โดยไฮเดอร์อธิบายว่า ในการรับรู้พฤติกรรมนั้นคนเราจะต้องสังเกตพฤติกรรมและอุปมาน (Deduce) ว่าพฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นมาได้ต้องอาศัยสาเหตุอะไรบ้าง ดังแผนภาพแสดงทฤษฎีวิเคราะห์พฤติกรรมของไฮเดอร์ ต่อไปนี้ (อ้างถึงใน สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2546: 99)

แผนภาพที่ 1 แสดงทฤษฎีวิเคราะห์พฤติกรรมของไฮเดอร์

อธิบายได้ว่า การกระทำ หรือการเตรียมความพร้อม มีสาเหตุมาจาก 2 ประการ คือ สาเหตุที่มาจากส่วนบุคคล และสาเหตุที่มาจากเงื่อนไขของสิ่งแวดล้อม โดยที่ทั้ง 2 ประการนี้อยู่ในความสัมพันธ์ลักษณะเพิ่มหรือลดแบบการบวกลบ กล่าวคือถ้าจะกระทำให้สำเร็จได้ด้วยความต้องการของตน บุคคลจะกระทำได้ง่ายขึ้นเมื่อเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมอำนวยให้ แต่จะกระทำยากขึ้นเมื่อสิ่งแวดล้อมเป็นตัวขัดขวาง ส่วนสาเหตุที่เป็นส่วนบุคคลเองถูกแยกออกเป็น 2 สาเหตุย่อยคือ สาเหตุที่เป็นแรงจูงใจให้พยายามทำ (Trying) และที่เป็นความสามารถ (Ability) ช่วยให้ทำพฤติกรรมได้ ได้แก่ ทักษะและกำลังที่จะทำ

ความสำคัญของการรับรู้ไปสู่การเตรียมความพร้อม

การรับรู้มีความสำคัญต่อเจตคติ อารมณ์ และแนวโน้มของพฤติกรรม เมื่อรับรู้แล้วย่อมเกิดความรู้และมีอารมณ์พัฒนาเป็นเจตคติแล้วพฤติกรรมก็ตามมาในที่สุด (สุชาติ ราษฎร์รักษา, 2540: 15)

เมื่อการรับรู้มีความสำคัญต่อเจตคติ อารมณ์ และแนวโน้มของพฤติกรรมแล้วนั้น ในการรับรู้ทางสังคมเช่นเรื่องที่ถูกวิจัยกำลังศึกษา คือประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ในประเทศไทยนั้น อาจนำแนวคิดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับการชั่งใจของ โคลเบิร์ก (Kohlberg) มาอธิบายได้ ดังนี้

เหตุผลเชิงจริยธรรมกับการชั่งใจ (อ้างถึงใน ทวีวัฒน์ บุญชิต, 2530) Kohlberg ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (moral reasoning) ของบุคคลพบว่า คนเรามีความเข้าใจและสามารถใช้เหตุผลแตกต่างกันอยู่ 6 ชั้น ตามพัฒนาการทางด้านการรู้คิดและประสบการณ์ในชีวิต คือชั้นการหลบหลีกการลงโทษ ชั้นการแสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุประสงค์ของ ชั้นการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ชั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม ชั้นการเคารพตนเอง และชั้นยึดหลักอุดมคติสากล

ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) จัดเป็นเหตุผลเชิงจริยธรรมประการหนึ่งในการชั่งใจให้องค์กรธุรกิจควรหันมาให้ความสำคัญอย่างจริงจัง โดยเริ่มต้นจากการรับรู้และการเตรียมความพร้อมต่อประเด็นดังกล่าว

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR)

ความหมาย

แม้คำ “ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR)” จะยังไม่มีนิยามที่กำหนดให้ใช้อย่างเป็นทางการในสังคมไทย แต่ที่มักหยิบยกขึ้นมา กล่าวถึงกันบ่อยครั้ง ได้แก่ นิยามของ The World Business Council for Sustainable Development ซึ่งได้ให้ความหมาย Corporate Social Responsibility หรือ CSR ว่า “เป็นความมุ่งมั่นหรือพันธะสัญญาที่ธุรกิจมีอยู่อย่างต่อเนื่องในการที่จะประพฤติอย่างดีมีจริยธรรมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานและครอบครัว รวมถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคมในวงกว้าง” (อ้างถึงใน กรรณก ทิพรส, 2548: 88)

ส่วน The European Commission กล่าวถึง CSR ว่าเป็น “แนวคิดที่บริษัทสถาน ความห่วงใยต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมไว้ในกระบวนการดำเนินธุรกิจและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้พื้นฐานการกระทำตามความสมัครใจ” (อ้างถึงใน สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุธาสิน, 2550)

นอกจากนี้ ISO 26000 Working Draft2 (06-10-2006) กล่าวถึง Social Responsibility ว่าเป็นการกระทำขององค์กรในการแสดงความรับผิดชอบต่อการทำงานของตนเองที่ส่งผลกระทบต่อสังคม โดยเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของสังคมและ

การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตั้งอยู่บนพื้นฐานการประพฤติปฏิบัติตามจริยธรรม การปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎบัตรระหว่างรัฐ ผสานอยู่ในกิจกรรมที่องค์กรดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง (อ้างถึงใน สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุธาสินี, 2550)

จากนิยามดังกล่าวจึงพอสรุปได้ว่า CSR เป็นคำมั่นสัญญาและพันธกิจสำคัญขององค์กรธุรกิจที่จะต้องกระทำด้วยความถูกต้อง และต่อเนื่อง ในอันที่จะรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

ที่มา

แนวคิดเกี่ยวกับ CSR มีมานานแล้วโดยอยู่ในรูปแบบของกฎระเบียบทางการค้าต่างๆ เช่น การปกป้องและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตัวอย่างได้แก่ ข้อบังคับที่ใช้ในประเทศกลุ่มสหภาพยุโรปให้ผู้ผลิตปิดฉลากสินค้าเพื่อบอกถึงแหล่งผลิต ส่วนประกอบ และวิธีการจัดบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้ว ซึ่งแสดงถึงความรับผิดชอบต่อธุรกิจมีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ในปี พ.ศ. 2542 ที่ประชุมโลก (World Economic Forum) ได้ขอความร่วมมือจากองค์กรธุรกิจทุกประเทศให้แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของโลกและได้เสนอบัญญัติ 9 ประการ เรียกว่า The UN Global Compact ซึ่งแบ่งเป็น 3 หมวดหลัก คือ สิทธิมนุษยชน มาตรฐานแรงงาน และสิ่งแวดล้อม ต่อมาจึงได้เพิ่มบัญญัติที่ 10 คือ การต่อต้านคอร์รัปชัน จากกระแสโลกดังกล่าวจึงส่งผลให้องค์กรธุรกิจมีความจำเป็นต้องแสดงเจตจำนงในการดำเนินงานตามหลักการและแนวปฏิบัติของ CSR ให้มากยิ่งขึ้น ทั้งยังมีข้อกำหนดให้ประเทศคู่ค้าต้องมีการดำเนินกิจกรรม CSR ด้วยในการค้าระหว่างประเทศ

CSR ในประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นประมาณปี พ.ศ. 2516 สืบเนื่องมาจากสภาวะทางเศรษฐกิจที่องค์กรธุรกิจเอาเปรียบผู้บริโภคและมุ่งเน้นที่จะทำให้ผลประกอบการมีกำไรมากที่สุดโดยไม่คำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม กระทั่งสภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงองค์กรจึงจำเป็นต้องพัฒนาวิธีการและปรับแนวทางการดำเนินงานประกอบกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมและชุมชนมากขึ้นเป็นลำดับ

อาจกล่าวได้ว่า การกระทำที่มุ่งแต่การได้มาซึ่งกำไรสูงสุดขององค์กรธุรกิจได้ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อสังคมประสบปัญหาและธรรมชาติถูกทำลาย องค์กรธุรกิจ (ซึ่งเป็นเหตุของปัญหาเหล่านี้) จึงยอมได้รับผลร้ายในที่สุด สภาวะนี้ได้ส่งผลให้ภาคธุรกิจตระหนักถึงการดูแลเอาใจใส่สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม กระทั่งนำสู่การก่อเกิดของกระแสแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ขึ้นในที่สุด และรูปธรรมของแนวคิดนี้ได้แก่ การกำหนดนโยบายและดำเนินกิจกรรมที่ก่อประโยชน์

แก่สังคมและชุมชนโดยองค์กรธุรกิจ เช่น การปลูกป่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชน การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชน เป็นต้น จึงอาจเปรียบได้ว่าหากองค์กรธุรกิจเป็นมนุษย์ การทำ CSR จะทำให้บุคคลนั้นเป็นทั้งคนเก่งและคนดี กล่าวคือ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ ขณะเดียวกันก็เป็นผู้มีคุณธรรม มีความจริงใจ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น บุคคลนั้นจึงเป็นที่รักและแวดล้อมด้วยมิตรบริวารที่มั่นคงยืนนาน เช่นเดียวกับองค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งย่อมได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและจากทุกภาคส่วนของสังคม อันจะทำให้องค์กรนั้นมีความอยู่รอดและเติบโตอย่างยั่งยืน (กรรณก ทิพรส, 2548: 88)

องค์ประกอบ

ข้อตกลง The UN Global Compact จากการประชุม World Economic Forum ซึ่งมีประเทศสมาชิกจากทั่วโลกเข้าร่วม ได้ตกลงว่า Corporate Social Responsibility หรือ CSR มีองค์ประกอบ ดังนี้ (เครือข่ายธุรกิจร่วมรับผิดชอบต่อสังคมไทย, 2550: ออนไลน์)

- 1) หมวดว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย
 - 1.1) การสนับสนุนและเคารพสิทธิมนุษยชนที่ประกาศในระดับสากล
 - 1.2) การดูแลไม่ให้เกิดการละเมิดในสิทธิมนุษยชนในธุรกิจของตน
- 2) หมวดว่าด้วยมาตรฐานแรงงาน ประกอบด้วย
 - 2.1) การสนับสนุนเสรีภาพในการรวมกลุ่มของแรงงานและการยอมรับอย่างจริงจังต่อสิทธิในการเจรจาต่อรองของแรงงานที่รวมกลุ่มกัน
 - 2.2) จัดรูปแบบของการบังคับใช้แรงงานทุกรูปแบบ
 - 2.3) ยกเลิกการใช้แรงงานเด็กอย่างไร้เป็นผล
 - 2.4) จัดการเลือกปฏิบัติในการว่าจ้างแรงงานและอาชีพ
- 3) หมวดสิ่งแวดล้อม
 - 3.1) การสนับสนุนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
 - 3.2) การจัดทำกิจกรรมที่มีส่วนส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
 - 3.3) ส่งเสริมการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- 4) การต่อต้านการคอร์รัปชัน

นอกจากนี้ยังพบว่าธนาคารโลก (World Bank) ได้กำหนดองค์ประกอบของ CSR ไว้ 10 ประการ ได้แก่

- 1) ด้านสิ่งแวดล้อม
- 2) ด้านแรงงาน
- 3) ด้านสิทธิมนุษยชน
- 4) การมีส่วนร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น
- 5) มาตรฐานการดำเนินธุรกิจ
- 6) ด้านการตลาด
- 7) ด้านการพัฒนาองค์การและการพัฒนาเศรษฐกิจ
- 8) ด้านสุขอนามัย
- 9) ด้านการศึกษาและการพัฒนาภาวะผู้นำ
- 10) ด้านการบรรเทาสาธารณภัย

จากองค์ประกอบของ CSR ดังกล่าวข้างต้น องค์การจึงสามารถกำหนดแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยสรุปแนวทางปฏิบัติได้ดังนี้ (กรรณก ทิพรส, 2548: 90)

- 1) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับ CSR ระหว่างองค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึกเรื่อง CSR ให้มากขึ้น
- 2) การดูแลไม่ให้เกิดสิทธิมนุษยชนในองค์กร
- 3) การจัดทำโครงสร้างอัตราค่าจ้างที่มีความยุติธรรม
- 4) การจัดทำระบบตรวจสอบมาตรฐานความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน
- 5) การจัดระบบการดูแลสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันการเกิดมลพิษ
- 6) การมีนโยบายดำเนินธุรกิจ โดยยึดหลักธรรมมาภิบาล
- 7) จัดกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง
- 8) ส่งเสริมให้พนักงานมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ที่เป็นการช่วยเหลือและพัฒนาสังคม
- 9) ส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 10) ส่งเสริมและจัดบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างพนักงาน ชุมชน และสังคม

11) ติดตามการขับเคลื่อนมาตรฐานและข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมโลก

แนวคิด

Willis Harman อธิบายว่า ในปัจจุบันธุรกิจคือสถาบันที่มีอำนาจเหนือสังคม ดังนั้นสถาบันธุรกิจจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นโดยรวม โดยนัยนี้ ความรับผิดชอบต่อสังคมจึงนับเป็น “จารีต” ของสถาบันธุรกิจและสถาบันธุรกิจต้องมีบทบาทต่อการรับผิดชอบต่อสังคม อย่างไรก็ตาม “จารีต” ของสถาบันธุรกิจและสถาบันธุรกิจต้องมีบทบาทต่อการรับผิดชอบต่อสังคม อย่างไรก็ตาม “จารีต” ของสถาบันธุรกิจและสถาบันธุรกิจต้องมีบทบาทต่อการรับผิดชอบต่อสังคม อย่างไรก็ตาม “จารีต” ของสถาบันธุรกิจและสถาบันธุรกิจต้องมีบทบาทต่อการรับผิดชอบต่อสังคม อย่างไรก็ตาม “จารีต” ของสถาบันธุรกิจและสถาบันธุรกิจต้องมีบทบาทต่อการรับผิดชอบต่อสังคม อย่างไรก็ตาม “จารีต” ของสถาบันธุรกิจและสถาบันธุรกิจต้องมีบทบาทต่อการรับผิดชอบต่อสังคม

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม แสดงความเห็นเห็นว่า Richard Barrett ผู้เขียนหนังสือ *Liberating the Corporate Soul: Building a Visionary Organization* ได้เสนอว่าธุรกิจที่จะประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นธุรกิจที่มี “จิตสำนึก” (Consciousness) สูง และเป็น “จิตสำนึก” ที่ได้ดุลยภาพระหว่าง “จิตสำนึกภายใน” ซึ่งเกี่ยวกับความสำเร็จของการดำเนินงานขององค์กร และ “จิตสำนึกภายนอก” ซึ่งหมายถึงการมุ่งสร้างความสำเร็จในฐานะที่เป็น “สมาชิก” ที่ดีของชุมชนและสังคม รวมถึงมีบทบาทในการสร้างสรรค์ประโยชน์อันเป็นส่วนรวม การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมให้เกิดความสันติสุขที่ถาวรและยั่งยืน เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าองค์กรธุรกิจพึงมุ่งหวังผลสำเร็จสองประการ คือ ความสำเร็จในเชิงธุรกิจ (ได้แก่การเติบโตและผลกำไร) และการมีบทบาทสร้างสรรค์ในชุมชนและสังคมไปพร้อมกัน (อ้างถึงใน ไพโรจน์ ภูมิประดิษฐ์, 2546)

นพดล อินนา อธิบายว่าในยุคโลกาภิวัตน์ ทุกภาคส่วนของสังคม (ประกอบด้วย ภาครัฐ บริษัท ผู้ถือหุ้น ลูกค้า ชุมชน ฯลฯ ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กับองค์กรธุรกิจ) จะได้รับผลทั้งทางบวกและลบจากการกระทำขององค์กรธุรกิจ ดังนั้นการตัดสินใจและการกระทำขององค์กรธุรกิจจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมอย่างรอบด้าน โดยเหตุนี้ การตัดสินใจและการกระทำต่างๆ ทางด้านการบริหารจัดการขององค์กรธุรกิจจึงได้เพิ่มการพิจารณาด้านสังคมเข้าไปด้วยโดยถือว่าความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจเป็นการแสดงออกซึ่งจริยธรรม โดยแบ่งความรับผิดชอบต่อองค์กรธุรกิจที่มีต่อสังคมเชิงรูปธรรมไว้เป็น 3 ระดับ (นพดล อินนา, 2548) คือ

1) ความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ (Economic Responsibility)

คือ การผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพให้แก่สาธารณชน พร้อมกับสร้างผลกำไรจากสินค้าและบริการเหล่านี้ให้กับเจ้าของกิจการ

2) ความรับผิดชอบต่อทางกฎหมาย (Legal Responsibility)

คือ ธุรกิจจะต้องดำเนินกิจการไปตามกรอบกติกาของกฎหมาย เช่น จ่ายภาษีตามที่กำหนด ปฏิบัติต่อพนักงานตามกฎหมายแรงงาน จ่ายสมทบให้กองทุนประกันสังคม เป็นต้น

3) ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม (Ethical Responsibility)

คือ การกระทำที่องค์กร “เลือก” กระทำเพราะเห็นว่าเป็นความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม เช่น กองทุนกู้ยืมสำหรับพนักงาน งดรับส่งพนักงาน สวัสดิการอาหารกลางวัน หรือการจัดพักผ่อนสัมมนาประจำปีแก่พนักงาน เป็นต้น

4) การรับผิดชอบต่อในการใช้ดุลยพินิจ (Discretionary Responsibility)

ความรับผิดชอบต่อในระดับนี้เป็นความสมัครใจโดยอิสระของผู้บริหารแต่ละคนในแต่ละองค์กร

นอกจากนี้ นพดล อินนา ยังเสนอว่าธุรกิจพึงดำเนินการตามบทบาทที่ประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนคาดหวัง ซึ่งบทบาทที่คาดหวังนี้แม้จะไม่ได้เป็นข้อกำหนดที่บังคับให้องค์กรนั้นต้องทำ แต่ถ้าองค์กรธุรกิจเหล่านี้กระทำด้วยความสมัครใจ ก็จะเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กร และส่วนรวมก็ได้รับประโยชน์

บทบาทที่สาธารณชนคาดหวังต่อองค์กรธุรกิจสรุปได้ดังนี้

1) บทบาทและความรับผิดชอบต่อสังคมและนโยบายสาธารณะ

คือ เป็นผู้ดำเนินสิ่งที่ถูกต้องและดีงามสำหรับชุมชน และกระทำการที่ก่อประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น การรักษาสุขภาพแวดล้อม

2) บทบาทต่อประชาชนและชุมชน

คือ เป็นผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้าที่มีคุณภาพในราคาที่เหมาะสม เป็นนายจ้างที่ยุติธรรม และกระทำการที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น เช่น เป็นผู้รับซื้อวัตถุดิบจากชุมชน เน้นการจ้างงานคนในชุมชน ตลอดจนดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของชุมชน เช่น การจัดอบรมฝึกอาชีพ เป็นต้น

3) บทบาทต่อคู่แข่ง

ได้แก่ การเป็นเพื่อนร่วมอาชีพที่ดีต่อกัน มีการแข่งขันที่เป็นธรรมและเสมอภาคทั้งทางกฎหมายและตามธรรมเนียมธุรกิจ

4) บทบาทในการเป็นผู้ประสานและรักษาผลประโยชน์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร เช่น การทุ่มเทในการสร้างผลตอบแทนให้กับผู้ถือหุ้น การให้เงินเดือนในอัตราที่เป็นธรรมแก่พนักงาน การผลิตและจำหน่ายสินค้าและบริการที่มีคุณภาพคุ้มกับราคาแก่ผู้บริโภค การเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนการจ่ายภาษีให้รัฐอย่างครบถ้วนตรงเวลา

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับบรรษัทภิบาล (Corporate Governance)

แนวคิดบรรษัทภิบาล (Corporate Governance) มีจุดเริ่มต้นมาจากการนำแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินการจัดการปกครอง หรือบริหารกิจการบ้านเมืองในภาครัฐอย่างเป็นธรรม และได้รับการยอมรับเป็นสากล มาปรับใช้กับการบริหารจัดการในองค์กรภาคธุรกิจ

องค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาล มี 5 ประการ (บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และ บุญมี ลี, 2544: 49) ได้แก่

- 1) ความชอบธรรม (Legitimacy)
- 2) ความโปร่งใส (Transparency)
- 3) ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ (Accountability)
- 4) ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness)
- 5) การมีส่วนร่วม (Participation)

แนวคิดเรื่องบรรษัทภิบาล (Corporate Governance) จากการศึกษาค้นคว้าของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ The Asian Development Bank (ADB) มีรายละเอียดเรื่องทางเทคนิคที่เกี่ยวกับการจัดการและการกำกับดูแล เพื่อให้เกิดผลที่พึงประสงค์ดังองค์ประกอบต่อไปนี้ (Capulong, 2001 อ้างถึงใน เอก ตังทรัพย์วัฒนา, 2548: 77 – 79)

- ชุดของกฎเกณฑ์ซึ่งบ่งชี้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือหุ้น ผู้บริหารจัดการ ผู้ให้สินเชื่อ รัฐบาล และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ
- ชุดของกลไกซึ่งจะช่วยในทางตรงและทางอ้อม เพื่อที่จะนำกฎเกณฑ์ต่างๆ นั้นมาบังคับใช้

โดยที่องค์ประกอบทั้ง 2 ประการที่กล่าวมา มีรายละเอียดดังนี้

- 1) เกี่ยวกับโครงสร้างของเจ้าของบรรษัท
แบ่งได้เป็น 2 ด้านหลัก คือ

- 1.1) การกระจุกตัวของเจ้าของ (ownership concentration)

ซึ่งจะกำหนดการแจกแจงอำนาจระหว่างองค์ประกอบที่เป็นผู้บริหารและผู้ถือหุ้น
- 1.2) องค์ประกอบความเป็นเจ้าของ (ownership composition)

ซึ่งบ่งชี้ว่าใครคือผู้ถือหุ้น และที่สำคัญกว่านั้นคือการเป็นการบ่งชี้ด้วยว่าในหมู่ผู้ถือหุ้นนั้น ใครคือกลุ่มที่กุมอำนาจ
- 2) การควบคุมและการคุ้มครองผู้ถือหุ้น

แบ่งออกเป็น 4 ข้อ คือ

 - 2.1) กรรมการบริหารที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบผู้จัดการ และในการควบคุมบริษัทเพื่อผู้ถือหุ้น
 - 2.2) การให้ค่าตอบแทนแก่ผู้บริหาร เพื่อให้เกิดแรงจูงใจสูงสุดแก่ผู้บริหารในระบบที่เจ้าของกิจการถูกแยกออกจากการควบคุมบริษัท
 - 2.3) การให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้นรายย่อย เพื่อให้โอกาสสำหรับการมีส่วนร่วมและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบริษัท
 - 2.4) มีความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูล จุดนี้จะเป็นกุญแจสำคัญสำหรับผู้ถือหุ้นที่มีประสิทธิภาพที่จะทำการควบคุม และได้รับการปกป้อง
- 3) การตรวจสอบ การลงโทษ และการคุ้มครองจากและแก่ผู้ให้สินเชื่อ

แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

 - 3.1) การตรวจสอบและการลงโทษจากผู้ให้สินเชื่อ ซึ่งเป็นการให้สิทธิแก่ผู้ให้สินเชื่อในการตรวจสอบและลงโทษแก่บริษัทที่เป็นหนี้และละเมิดข้อตกลงที่เกี่ยวกับหนี้สิน
 - 3.2) การทำให้ล้มละลาย ซึ่งเป็นการให้สิทธิแก่ผู้ให้สินเชื่อที่จะทำให้บริษัทที่ทำการกู้ยืมเงินล้มละลายอย่างเป็นระเบียบแบบแผน
- 4) การควบคุมบรรษัทโดยใช้กลไกตลาด โดยการใช้การควบคุมและซื้อกิจการในตลาด เพื่อควบคุมบรรษัท และเพื่อลงโทษผู้บริหารให้สูญเสียอำนาจในการควบคุม
- 5) การแข่งขันโดยกลไกตลาด ซึ่งจะเป็นการกดดันผู้บริหารให้ทำการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพไปในตัว มิฉะนั้นก็จะถูกทำให้หลุดพ้นไป

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ (Business Ethics)

พ.อ.ดร. ชินวุธ สุนทรสีมะ ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า เป็นสิ่งที่ดีที่ยอมรับ โดยคนทั่วไป ให้เป็นแบบของการคิดและการปฏิบัติจนเป็นพฤติกรรมที่ดีของบุคคล (อ้างถึงใน จินตนา บุญบงการ, 2548: 23)

Samuel Certo กล่าวว่าในทางธุรกิจ จริยธรรมอาจหมายถึงความสามารถที่จะสะท้อนถึงค่านิยมในกระบวนการตัดสินใจของบริษัท เพื่อกำหนดว่าค่านิยมดังกล่าวและการตัดสินใจมีผลกระทบอย่างไรต่อกลุ่มต่างๆ ที่มีประโยชน์ได้เสียกับบริษัท ซึ่งในอดีตองค์กรธุรกิจมักมีความเห็นว่าการนำเอาจริยธรรมมาใช้ในการบริหารจะทำให้การบริหารจัดการไม่มีความมั่นคง แต่ปัจจุบันต่างยอมรับว่าจริยธรรมมีอาจแยกออกจากการจัดการได้(อ้างถึงใน จินตนา บุญบงการ, 2548: 24)

อานันท์ ปันยารชุน ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “จริยธรรมทางธุรกิจ” ว่าเป็นการผสมผสานระหว่างเศรษฐกิจและจริยธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมนโยบายและการปฏิบัติของภาคธุรกิจ เพื่อสร้างความสำเร็จในการประกอบการอย่างมีความรับผิดชอบ มีความยั่งยืน มีผลในระยะยาว ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกิจการนั้นๆ ซึ่งได้แก่ ผู้ลงทุน ลูกจ้าง ลูกค้า ชุมชน ตลอดจนสภาพแวดล้อมอย่างสมดุล (อ้างถึงใน จินตนา บุญบงการ, 2548: 44)

ความจำเป็นที่ต้องมีจริยธรรมในธุรกิจ

ความจำเป็นที่ต้องมีจริยธรรมในธุรกิจนั้นมีเหตุผลสำคัญอยู่หลายประการ (จินตนา บุญบงการ, 2548) ดังนี้

- 1) เพื่อความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากกระดำเนินธุรกิจอย่างปราศจากจริยธรรมคือสิ่งที่ร่อนทำลายกลไกทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างได้แก่การทำสินค้าเลียนแบบซึ่งในท้ายที่สุดจะไม่มีใครกล้าที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ หรือกรณีการขายสินค้าต่ำกว่าราคาซึ่งในที่สุดผู้ที่ประสบผลร้ายที่สุดก็คือองค์กรธุรกิจเอง
- 2) เพื่อการเพิ่มผลผลิต ด้วยการมีจริยธรรมแก่พนักงานซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดขององค์กร เมื่อได้รับสิ่งที่ดีจากองค์กร พนักงานย่อมมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น จึงเป็นผลดีต่อการเพิ่มผลผลิตต่อบริษัท
- 3) เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสาธารณชน เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจะส่งผลให้องค์กรมีความมั่นคงและสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 4) เพื่อลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นกับภาครัฐ เนื่องจากรัฐไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายข้อบังคับมากสำหรับองค์กรที่มีจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ อาจกล่าวได้ว่าหากประสงค์จะเลี่ยงการควบคุมจากรัฐ องค์กรจำเป็นต้องมีจริยธรรมในการบริหารจัดการ
- 5) เพื่อความสัมพันธ์อันดีกับประชาสังคมและกลุ่มเอกชนต่างๆ เช่น บริษัทที่มีนโยบายอนุรักษ์สภาพแวดล้อมก็จะเป็นที่ประทับใจกับแรงกดดันจากกลุ่ม NGOs สายอนุรักษ์ เป็นต้น
- 6) ธุรกิจที่มีจริยธรรมจะสามารถช่วยป้องกันมิให้เกิดอันตรายแก่ชุมชน เช่น การที่โรงงานอุตสาหกรรมไม่ทิ้งของเสียหรือปล่อยสารพิษสู่ธรรมชาติจะทำให้ชุมชนมีความปลอดภัย
- 7) ธุรกิจที่มีจริยธรรมจะสามารถช่วยปกป้องผู้ที่ทำงานให้ธุรกิจนั้นๆ ทั้งยังสามารถดึงดูดคนให้มาทำงานกับบริษัท เพราะโดยปกติบุคคลย่อมมีความต้องการทำงานในองค์กรที่สังคมให้การยอมรับ

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization)

“โลกาภิวัตน์” (globalization) เป็นศัพท์ที่ปรากฏทั้งในวงวิชาการและสื่อสารมวลชน ในช่วงทศวรรษ 1990 คำๆ นี้ไม่เพียงแต่มีอิทธิพลต่อสังคมศาสตร์หลายแขนง ครอบคลุมทั้งด้านการเมือง เศรษฐศาสตร์ วัฒนธรรมและเทคโนโลยีการสื่อสาร แต่ยังมีอิทธิพลต่อโลกทัศน์และความรู้สึกนึกคิดของคนจำนวนมากในยุคสมัยใหม่ โดยเริ่มต้นจากนักวิชาการด้านวัฒนธรรมชาวแคนาดา Marshall McLuhan ที่เขากล่าวถึงหมู่บ้านโลก (global village) ซึ่งหมายถึง โลกยุคใหม่ที่ตั้งอยู่บนฐานของเทคโนโลยี อันนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่เร่งเร็วขึ้นในทุกระดับของสังคมมนุษย์” (Marshall McLuhan, 1964 อ้างถึงใน ภควดี วีระภาสพงษ์, 2550) นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ให้คำจำกัดความสำหรับคำว่า โลกาภิวัตน์นี้ในหลายมุมมอง ทั้งในความหมายแบบแคบและกว้าง ที่พอจะประมวลได้ ดังนี้

Anthony Giddens นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ได้นิยามว่า “เป็นปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ได้ถูกแปรรูปเข้าหาอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ทั้งในด้านของการรับรู้และการกระทำต่างๆ อย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โดยเรื่องหรือประเด็นที่เกิดขึ้น นั้นอยู่ห่างไกลและข้ามประเทศ แต่สามารถถูกรับรู้และมีผลต่อตัวเราอย่างรวดเร็ว โดยมีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวช่วย” (Giddens, 1988)

Stuart Hall, David Held และ Gregor McLennan กล่าวถึงลักษณะของโลกาภิวัตน์ว่า “พร้อมๆ กับแรงกดดันทางเศรษฐกิจจุดอ้างอิงทางวัฒนธรรมและการเมืองของคนในโลกได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนนั้น ประสบการณ์ของมนุษย์เกี่ยวกับ กาลเทศะ ได้

ถูกรวบและมัดรวมกันให้เป็นไปในทางเดียวกันมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม และช่วงห่างที่มีนั้นได้ถูกย่นย่อเข้ามา ทำให้คนเราตระหนักถึงกันและกันมากยิ่งขึ้นอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนเช่นกัน”

(Hall et al., 1992)

จะเห็นได้ว่าโลกาภิวัตน์ เป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม โดยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นหนึ่งในกลไกขับเคลื่อน และเกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ที่มีต่อกาลเทศะ (space & time) ที่มีความใกล้ชิด กระชับแน่นมากยิ่งขึ้น และเคลื่อนตัวไปในทิศทางที่เป็นทางเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้นิยามโลกาภิวัตน์ไว้อย่างน่าสนใจว่า หมายถึง “ปรากฏการณ์ที่ประเทศต่างๆและประชาชนของตน กำลังเกี่ยวโยงเชื่อมความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด มีการแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมืองและวัฒนธรรม ระหว่างประเทศต่างๆทั่วโลก ที่เป็นผลพวงจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านการสื่อสาร การขนส่ง และโครงสร้างกฎหมาย ตลอดจนการตัดสินใจของรัฐบาลต่างๆที่เปิดเสรีด้านการตลาดการค้าและตลาดการเงิน” (สถณี อาชวานันทกุล, 2550)

ถ้าหากว่าความหมายของโลกาภิวัตน์เป็นในแง่ที่มีการแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมืองและวัฒนธรรมระหว่างประเทศต่างๆทั่วโลก ดังนั้นการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนสมัยดึกดำบรรพ์ การติดต่อค้าขายระหว่างกรุงสุโขทัยและจีน การส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างกรุงศรีอยุธยาและฝรั่งเศสก็ถือได้ว่าเป็นโลกาภิวัตน์เช่นเดียวกัน แต่เหตุใดโลกาภิวัตน์ถึงได้มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนสมัยปัจจุบันมากกว่าสมัยก่อน สาเหตุคงเป็นเพราะในปัจจุบันมีสิ่งต่างๆที่ส่งเสริมให้กระแสโลกาภิวัตน์ทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งมีการส่งเสริมในการพัฒนาทางเทคโนโลยีในด้านต่างๆ ผลักดันการเปิดตลาดเสรีทางการค้าและเศรษฐกิจ สิ่งต่างๆเหล่านี้เอื้อต่อการที่ทำให้โลกของเราแคบลง ผู้คนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้น ทำให้คนอีกซีกโลกรับรู้ข่าวสารและความเป็นไปของคนอีกซีกโลกได้ง่ายยิ่งกว่าปกกกล้วย ดังเช่นที่คนชอบเปรียบเทียบกัน

โลกาภิวัตน์ก็เปรียบเสมือนการทำให้โลกใบนี้ ที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมเศรษฐกิจ การเมือง ความคิด ความเชื่อ กลายมาเป็นโลกใบเดียวกัน ทำให้โลกใบนี้มีความเป็นสากล คือ ทำให้คนคิดเป็นระบบเดียวกัน ยึดถือ เชื่อมมั่น และยอมรับในสิ่งเดียวกัน

บางคนเชื่อว่า โลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่ดี เป็นพลังพิเศษที่เชื่อมคนทั้งโลกเข้าด้วยกัน เป็นแรงผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนเทคโนโลยีให้เจริญก้าวหน้า อีกทั้งยังทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรม โดยเฉพาะการเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆจากประเทศที่พัฒนาแล้วไปสู่ประเทศที่ยังไม่พัฒนา ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนทั้งโลกดีขึ้น แต่ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีสองด้าน โลกาภิวัตน์ก็เช่นกัน จากคนอีกกลุ่มที่มองว่าโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่ดีสิ่งทีวิเศษ แต่คนอีกกลุ่มกลับมองโลกาภิวัตน์ราวกับสิ่งชั่วร้าย มองว่าเป็นตัวการที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมากขึ้น เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆมากมาย เปิดช่องทางให้บริษัทยักษ์ใหญ่ใช้อำนาจทุนและอิทธิพลทางการเงินระรานอธิปไตยของประเทศกำลังพัฒนา อีกทั้งยังเอาัดเอาเปรียบกับประชาชนผู้ด้อยโอกาสในประเทศเหล่านั้น

ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) กับโลกาภิวัตน์

CSR เริ่มเป็นที่สนใจในระดับสากลมาตั้งแต่การประชุมระดับโลก (Earth Summit) ที่กรุงริโอ เดอจาเนโร สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล เมื่อปี 2535 ที่มีการขานรับกระแสการตื่นตัวของแนวความคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน(Sustainable Development) ซึ่งเท่ากับว่า ยอมรับที่จะต้องนาเอาปัญหาทั้งปวงที่ผลพวงของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมมาทบทวนอย่างเป็นจริงจัง และได้มีความสนใจกันอย่างเข้มข้น ในการประชุมการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) ที่สำนักงานใหญ่แห่งสหประชาชาติกรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เมื่อปี 2543 โดยกลุ่มบรรษัทข้ามชาติและธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

องค์กรธุรกิจแผ่ขยายไปทั่วโลก ถ้าไม่มีหลักการควบคุมด้านมนุษยธรรม หรือมาตรฐานที่เท่าเทียมกัน ก็จะทำให้เกิดกรณี อย่าง NIKE ที่ไปผลิตสินค้าในประเทศยากจน กดราคาแรงงานให้ต่ำสุดขีด เพื่อมาขายในประเทศพัฒนาแล้ว ในราคาสูงลิบ ขาดจรรยาบรรณขององค์กรที่ดี ในด้านสิทธิและสวัสดิการแรงงาน เป็นต้น หากจะมองในด้านบวก บริษัทข้ามชาติ ต่างก็มีซัพพลายเออร์ และ/หรือ สาขาท้องถิ่น อยู่ทั่วโลก หากบริษัทแม่ นำหลักการด้าน CSR ไปใช้กับซัพพลายเออร์ และหรือ สาขาท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย เศรษฐกิจ และสังคมโลก ก็จะพัฒนาไปพร้อมๆ กัน

ในกรณีของประเทศไทย หากย้อนหลังไปถึงปี 2534 ในสมัยรัฐบาลที่มีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลได้ผลักดันกฎหมายสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการประเทศ ไม่ว่าจะเป็น พรบ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 (ปรับปรุงแก้ไข) พรบ.ร่วมการทำงานระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ.2535 พรบ.โรงงาน พ.ศ. 2535 (ปรับปรุงแก้ไข) พรบ.เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่นำเอาหลักการของการบริหารงานจัดการสมัยใหม่บรรจุเข้าไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักของความโปร่งใส (transparency) ซึ่งนับได้ว่า เป็นปรากฏการณ์

ใหม่ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญต่อทุกองคาพยพของสังคมไทย และถือเป็นหนึ่งของรากฐานที่สำคัญต่อพัฒนาการระบบประชาธิปไตย (democratization) และการเมืองไทย นอกจากนี้ แนวความคิดเหล่านี้ยังส่งผลไปยังการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ที่เปิดกว้างให้ภาคส่วนอื่นที่มีใช้รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชน เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการประเทศโดยตรง “...รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 นั้น ผู้ร่างต้องการเห็นสังคมไทยมีลักษณะธรรมาภิบาล (good governance) ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Participation) ความโปร่งใสของสังคมการเมือง (transparency) และความรับผิดชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (accountability)” (รังสรรค์ ทัศนะพรพันธ์,2545)

จุดอ่อนของการบริหารจัดการประเทศในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน(representative democracy) และพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่มีตัวแทนของภาคธุรกิจเข้าไปมีบทบาทอย่างมากในการร่วมกำหนดนโยบายสาธารณะผ่านบทบาทของคณะกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐกับเอกชน และ 3 สมาคมธุรกิจเอกชน (หอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย) ในขณะที่ประเทศจะต้องเร่งสร้างการบริหารงานที่ดี มีประสิทธิภาพ เป็นมืออาชีพ ผลิตสินค้าและสร้างบริการที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในสากล สร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันอย่างแท้จริง เพื่อรับมือต่อการแข่งขันของเวทีการค้าโลก และยิ่งประเทศไทยประสบภาวะวิกฤติทางการเงินและลูกกลมจนเป็นภาวะวิกฤติของระบบเศรษฐกิจไปทั้งภูมิภาคเอเชีย ในปี 2540 ผู้บริหารขององค์กรต่างๆจำเป็นต้องใช้ความพยายาม ใช้ความรู้ความสามารถคลี่คลายประเด็นปัญหาที่ซ้อนทับกับปัญหาทางการเมือง และถือเป็นระยะเปลี่ยนผ่านที่สำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย

ดังนั้น CSR กับ โลกาภิวัตน์นั้นเปรียบเสมือนปัจจัยที่สร้างผลกระทบในวงกว้างต่อระบบสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาสังคม อีกทั้งยังสร้างความยั่งยืนให้แก่ระบบต่างๆของสังคม

2.1 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจ ดังนี้

สุภาวดี นัมคณิสสรณ์ (2539, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องธุรกิจกับพุทธจริยศาสตร์ ศึกษาปัญหาทางจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ ซึ่งการพิจารณาปัญหาดังกล่าวได้ใช้กรอบของทฤษฎีทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมเป็นแนวทาง ทั้งนี้เพราะจะทำให้สามารถพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโลกธุรกิจที่เน้นการแข่งขันเสรี และผลการศึกษาพบว่า เพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพทางการผลิต

และกำไรสูงสุดนั้น นักธุรกิจจำเป็นต้องละเมิดจริยธรรมบางประการ แต่การละเมิดจริยธรรมนั้นจะนำมาซึ่งคุณค่าที่ดีกว่า นั่นคือคุณค่าของประโยชน์ของสังคมโดยรวม และคุณค่าแห่งสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งในที่สุดเราก็ได้เห็นแล้วว่าไม่เป็นความจริงดังที่กล่าวอ้าง การเสนอทางออกในการแก้ปัญหาจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ ก็คือการใช้พุทธจริยศาสตร์เป็นแนวทาง ซึ่งปรากฏว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ กล่าวคือการประกอบธุรกิจตามแนวพุทธจริยศาสตร์ทำให้ธุรกิจสามารถรักษาประสิทธิภาพในการผลิตได้ โดยไม่ต้องละเมิดจริยธรรม

คำพอง งามภักดี (2543, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จริยธรรมธุรกิจ: ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิดพระพุทธศาสนา พบว่าทั้งแนวคิดประโยชน์นิยมและแนวคิดพระพุทธศาสนามีทัศนะว่า จริยธรรมธุรกิจเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินการทางธุรกิจให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ตลอดจนต้องเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวมในเรื่องการรักษาสุขภาพแวดล้อม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนองค์กรธุรกิจควรมีส่วนร่วมในการให้บริการในการเสริมสร้างความรู้และสาธารณกุศล ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนได้รับความสุขในการดำเนินชีวิตตามที่ตนได้ตั้งจุดประสงค์ไว้

ฉัตรสุตา รอบคอบ (2543, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทและแนวทางการส่งเสริมภาคธุรกิจเพื่อสังคม พบว่าบทบาทของภาคธุรกิจเพื่อสังคมเกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มทำธุรกิจ โดยทำให้เกิดการจ้างงาน การผลิตสินค้า การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเสียภาษีบำรุงประเทศ และปัจจุบันได้มีการนำแนวคิดการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมมาใช้ เช่น แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม แนวคิดบรรษัทภิบาล แนวคิดธุรกิจเพื่อสังคม

วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมของภาคธุรกิจ คือเพื่อช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา พัฒนาสังคม และเพื่อเป็นการสร้างภาพพจน์ให้แก่องค์กรและผู้บริหาร โดยประเภทของกิจกรรมส่วนใหญ่จะเน้นกิจกรรมด้านการศึกษา เพราะเป็นกิจกรรมที่สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเห็นผลชัดเจน ซึ่งรูปแบบของการจัดกิจกรรมพบว่าส่วนใหญ่ธุรกิจจะดำเนินการด้วยตนเอง และมีการจัดตั้งแผนกรับผิดชอบโดยตรง คือแผนกประชาสัมพันธ์ รวมทั้งได้มีการตั้งมูลนิธิขึ้นดำเนินการด้านสังคม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและต่อเนื่องในการจัดการจัดกิจกรรม แต่ยังคงทำเฉพาะในธุรกิจขนาดใหญ่ ส่วนงบประมาณที่ใช้โดยส่วนใหญ่จะได้มาจากกำไรของการประกอบธุรกิจ

ปัจจุบันภาคธุรกิจได้เริ่มตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ให้การสนับสนุนภาครัฐและองค์กรเอกชน จนทำให้เกิดเครือข่ายในการดำเนินงานเพื่อสังคมเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้ประชาชนได้มีโอกาสตัดสินใจเลือกรับบริการได้มากขึ้น

ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมของภาคธุรกิจ ได้แก่ ปัญหาการขาดจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคม ธุรกิจส่วนใหญ่ยังคงคำนึงถึงผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก ปัญหาด้านขาดการประสานงานภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งขาดการประสานงานระหว่างองค์กรธุรกิจด้วยกันเอง ปัญหาการขาดข้อมูลสภาพปัญหาและข้อเท็จจริง เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการจัดกิจกรรมทางสังคม ปัญหาด้านแรงจูงใจในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมยังมีน้อย เช่น มาตรการยกเว้นหรือลดหย่อนภาษี มาตรการที่ยืดหยุ่นในการจดทะเบียนมูลนิธิขององค์กรธุรกิจ การให้รางวัลหรือการยกย่องเชิดชูเกียรติ ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ยังมีน้อย และขาดการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่อง

มาตรการและแนวทางการส่งเสริมบทบาทภาคธุรกิจเพื่อสังคม การสร้างสำนึกให้ธุรกิจเข้ามา มีบทบาทในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม โดยการใช้กลไกทางธุรกิจ ส่งเสริมสนับสนุนกันเองในรูปจรรยาบรรณที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน การพัฒนาเครือข่ายการประสานงานธุรกิจที่มีการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม ที่ต้องขยายวงให้กว้างขึ้น การรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลแก่องค์กรธุรกิจที่มีการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม ที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายระเบียบข้อบังคับ เพื่อจูงใจให้ภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม ที่ต้องอาศัยความเข้าใจของผู้กำหนดนโยบาย มาตรการต่างๆ เหล่านี้จะส่งเสริมให้จำเป็นต้องมีหน่วยงานที่ดูแลด้านนี้โดยเฉพาะ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรธุรกิจ จะทำให้ภาคธุรกิจสามารถมีบทบาทในการแบ่งเบาภาระของรัฐ เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาสังคมได้อย่างเต็มที่ต่อไป

บัณฑิตา ททรัพย์กมล(2544: 76 - 79) ได้ศึกษาเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: ศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรมเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริหารต่อความรับผิดชอบต่อสังคม นโยบายขององค์กรและแนวโน้มการจัดกิจกรรมในองค์กร จากการศึกษาพบว่า ทัศนคติของผู้บริหารต่อความรับผิดชอบต่อสังคมภายในองค์กรเห็นด้วยต่อการจัดกิจกรรมให้แก่ลูกจ้างมากที่สุด ส่วนทัศนคติของผู้บริหารต่อความรับผิดชอบต่อสังคมภายนอกองค์กรเห็นด้วยต่อการให้บริการที่ซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภคมากที่สุด รองลงมาคือการไม่จ้างแรงงานที่ผิดกฎหมาย และทัศนคติของผู้บริหารต่อขอบเขตความรับผิดชอบต่อสังคม ในภาพรวมของผู้บริหารเห็นด้วยในเรื่องสิทธิของผู้บริโภค ในด้านของนโยบายพบว่า ส่วนใหญ่มีนโยบายด้านการส่งเสริมอาชีพและการผลิตสินค้าและบริการมากที่สุด รองลงมาคือนโยบายด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและแนวโน้มของการจัดการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่าแนวโน้มที่ผู้บริหารจะจัด

กิจกรรมในด้านการผลิตสินค้าที่ดีและมีคุณภาพมากที่สุด รองลงมาคือการรักษาสิ่งแวดล้อม การ
 บริจาคเงิน หรือสิ่งของในงานสาธารณกุศลต่างๆ

นฤมล หาญเชิงชัย(2544: 109 – 111) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม
 ของพนักงานธนาคาร: ศึกษาเฉพาะกรณีธนาคารในเขตกรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อ
 ศึกษาถึงลักษณะกิจกรรม ลักษณะและวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของพนักงาน เหตุผลที่เข้าร่วมและ
 ไม่เข้าร่วม ในกิจกรรมเพื่อสังคมของพนักงาน จากการศึกษาพบว่า เพศของพนักงานไม่มีผลต่อ
 การเข้าร่วมกิจกรรม แต่อายุ สถานภาพสมรส และตำแหน่งงาน ที่มีความแตกต่างกัน มีผลต่อการ
 เข้าร่วม ในลักษณะกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยลักษณะกิจกรรมต่างๆ มีพนักงานเข้ามามีส่วนร่วมมาก
 ที่สุด ในกิจกรรมด้านเศรษฐกิจที่จัดขึ้น คือโครงการบริจาค ในส่วนของสิ่งของช่วยเหลือ
 ผู้ประสบภัย การเข้าร่วมกิจกรรมพบว่า มีการเข้าร่วมในส่วนน้อย เพราะมีภาระหน้าที่การทำงาน
 และเหตุผลที่เข้าร่วมเพราะจิตสำนึกของตนเองที่ต้องการทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมมากที่สุด
 รองลงมาคือทำประโยชน์แล้วภาคภูมิใจในตนเอง ส่วนเหตุผลที่ไม่เข้าร่วม เนื่องจากมีหน้าที่การ
 งานหนัก โดยแนวทางการส่งเสริม พนักงานเห็นด้วยกับการส่งเสริมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 ด้านการประชาสัมพันธ์ การรณรงค์เผยแพร่ข่าวสารจากธนาคาร โดยสรุปลักษณะกิจกรรม
 ต่างๆ ที่พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมมักเป็นกิจกรรมรูปแบบระยะสั้นๆ ไม่ใช้เวลามากนัก และเป็น
 ลักษณะการบริจาคสิ่งของ หรือเงินมากกว่า เนื่องจากภาระหน้าที่การทำงานที่หนัก

พัชรี นิวัฒน์เจริญชัยกุล (2546: 96 – 101) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม
 ของพนักงานบริษัท เทเลคอมเอเชียคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และบริษัทในเครือ มี
 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมที่พนักงานเข้าร่วม ปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการ
 มีส่วนร่วมในกิจกรรม และศึกษาทัศนคติของพนักงานต่อแนวทางการมีส่วนร่วม จากการศึกษา
 พบว่า พนักงานในบริษัทได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม อันได้แก่ โครงการบริจาคเงินหรือสิ่งของ
 ช่วยเหลือแก่สถานสงเคราะห์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ โครงการบริจาคเงินหรือสิ่งของช่วยเหลือ
 ผู้ประสบภัย ปัจจัยที่เข้าร่วมกิจกรรมของพนักงานส่วนใหญ่เข้าร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม เพราะ
 ต้องการให้สังคมดีขึ้น และอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรม เพราะพนักงานไม่เห็นประโยชน์ของการ
 ทำกิจกรรม และไม่เห็นความสำคัญของการทำกิจกรรม ส่วนในเรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วน
 ร่วมในกิจกรรม พนักงานบริษัทส่วนใหญ่มีทัศนคติเห็นด้วยต่อการมีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 ด้าน
 ได้แก่ ด้านนโยบายองค์กร บริษัทควรมีนโยบายที่ชัดเจนต่อกิจกรรม ด้านกลวิธี ผู้บริหารควรเข้า
 ร่วมกิจกรรมกับพนักงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ บริษัทควรมีการเผยแพร่ข่าวสารการ
 ประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมเป็นระยะๆ ด้านการเปิดโอกาสให้พนักงาน

แสดงความคิดเห็น โดยพนักงานส่วนใหญ่เห็นควรรให้พนักงานแสดงความคิดเห็น และด้านรางวัล
 จูงใจ พนักงานส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริมด้านรางวัลจูงใจ ที่ทำให้พนักงาน
 ตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม

มนตรี เลิศสกุลเจริญ (2547: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อ
 ต่อสังคมขององค์กรธุรกิจภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดนนทบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติ
 ของผู้บริหารองค์กรธุรกิจที่มีต่อแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม และการจัดกิจกรรมหรือบริการที่
 สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของ
 องค์กรธุรกิจ พบว่าผู้บริหารองค์กรธุรกิจภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดนนทบุรีจัดกิจกรรมหรือบริการ
 เพื่อสังคมในด้านการบริจาคเงินหรือสิ่งของในงานสาธารณกุศล โดยภาพรวมผู้บริหารมีความเห็น
 ด้วยกับแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมทางด้านเศรษฐกิจ กฎหมาย จริยธรรม และการใช้
 ดุลพินิจทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก และมีความเห็นด้วยต่อการจัดกิจกรรมหรือบริการที่สะท้อนถึง
 ความรับผิดชอบต่อสังคมทั้ง 6 ด้าน โดยด้านสุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม สิทธิผู้บริโภค และ
 วัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นด้วยในด้านการพัฒนาชุมชน และการศึกษาอยู่ในระดับ
 ปานกลาง

ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ คือผู้บริหาร
 ควรกำหนดนโยบายขององค์กรให้ครอบคลุมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้านต่างๆ และจัด
 กิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนอย่าง
 แท้จริง โดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมจากฝ่ายต่างๆ ขององค์กรธุรกิจ เพื่อให้การจัดกิจกรรม
 ตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่ายอย่างเป็นรูปธรรม และสร้างความเชื่อถือให้กับลูกค้าและ
 ชุมชนภายนอก

จากการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า องค์กรที่ดำเนินกิจการ
 ต่างตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึงภาระหน้าที่และ
 บทบาทขององค์กรที่มีต่อสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ในสังคมและการพัฒนาสังคม และในการ
 บริหารงานในองค์กร จะต้องมีผู้บริหารที่มีจิตสำนึกในเรื่องจริยธรรมมาประยุกต์ใช้เพราะจริยธรรม
 สามารถนำไปสู่ความนึกคิดของผู้บริหารไปสู่สังคมได้ โดยผู้บริหารจะต้องใช้ความรับผิดชอบต่อ
 กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น ชุมชน ลูกค้า ผู้ถือหุ้น ผู้ที่เกี่ยวข้องและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ
 ด้วย โดยความรับผิดชอบต่อสังคมจะขึ้นอยู่กับนโยบายขององค์กรและขอบเขตของความสามารถของ
 องค์กรที่จะปฏิบัติต่อกฎหมาย ซึ่งบางครั้งองค์กรขนาดเล็กอาจจะยังไม่มีมีความรับผิดชอบต่อสังคม
 ในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และกระทำภายใต้กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งในขั้นนี้แล้วองค์กรทำขึ้นจะ

ครอบคลุมไปถึงความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้จะทำให้คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น เพราะฉะนั้นแล้วหากทุกองค์กรและผู้บริหารองค์กรหันมาใส่ใจต่อสภาพแวดล้อม และชุมชนมากขึ้น ก็จะสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่องค์กรพร้อมๆ กับสร้างประโยชน์ต่อสังคมไปด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ระหว่างการเดินทางการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้พบการเผยแพร่ผลงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนา CSR ในประเทศไทย และบทบาทอาสาสมัคร” โดยเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจและภาคประชาสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ปารีณา ประยุกต์วงศ์, 2552) เห็นว่าเป็นงานวิจัยที่มีคุณค่ายิ่ง และสามารถนำมาเป็นแนวทางหนึ่งในการประกอบการวิเคราะห์ผลการศึกษาในครั้งนี้ จึงขอนำมานำเสนอเพิ่มเติมดังนี้

ปัจจุบันทั้งทางภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคธุรกิจ ต่างตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ หรือ Corporate Social Responsibility (CSR) เพราะเห็นความสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม และความรับผิดชอบต่อผลกระทบจากการดำเนินงานของธุรกิจของตน

สำนักงานโครงการแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และโครงการอาสาสมัครแห่งสหประชาชาติ (UNV) ประเทศไทย มองเห็นความเป็นไปได้ในการทำงานกับภาคธุรกิจผ่าน CSR ดังนั้นจึงมีการร่วมมือกันของ UNDP และองค์กรธุรกิจที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในการทำงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนา CSR ในประเทศไทย” โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ราชการไทยและเจ้าหน้าที่องค์กรสนับสนุน นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลจากการหนังสือและบทความต่างๆเกี่ยวกับ CSR

จากการวิจัยจะเห็นว่า ธุรกิจไทยทำ CSR ในรูปแบบกิจกรรมเพื่อสังคมเพื่อประชาสัมพันธ์ สร้างชื่อเสียงขององค์กร หลีกเลี่ยงปัญหาทางสังคม ทั้งที่กระแสการพัฒนา CSR ในโลกนั้น เช่น The United Nations Global Compact (UNGC), International Organization for Standardization (ISO) และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (SEC) เน้นให้เป็นเครื่องมือการพัฒนาที่จะนำไปสู่การสร้างการแข่งขันทั้งด้านธุรกิจและคุณค่าทางสังคมที่ธุรกิจมีให้แก่สังคม รัฐบาลไทยมีข้อจำกัดต่อการพัฒนา CSR คือ ยังไม่มีหน่วยงานของภาครัฐที่จะเป็นหน่วยงานประสานงานกลางของการส่งเสริม CSR ระหว่างองค์กรต่างๆ

นอกจากนี้กระแสการพัฒนา CSR และการพัฒนาอาสาสมัครในประเทศไทย มีแนวโน้มที่ดีต่อการพัฒนาของ UNDP และการส่งเสริมเรื่องอาสาสมัครของ UNV แต่การรับรู้เรื่องหลักการสัญญาโลกแห่งสหประชาชาติในประเทศไทย ยังน้อยอยู่

ข้อเสนอแนะต่อสิ่งที่เชื่อเพื่อให้เกิดการพัฒนา CSR โดยเฉพาะสำหรับ UNDP คือ ประการแรก UNDP ควรมีบทบาทในการประสานวาระการพัฒนา CSR กับองค์กรสนับสนุนที่มีเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ซึ่งควรทำงานประสานกับสำนักงานสถิติแห่งชาติและสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน และการรวบรวมข้อมูลที่เปิดเผยได้ของการทำ CSR ประการที่สอง จัดพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้เพื่อส่งเสริมให้มีความเข้าใจในเรื่อง CSR และหลักการสัญญาโลกแห่งสหประชาชาติ ประการที่สาม พัฒนาการส่งเสริมที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการต่อยอดจากหลักพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม การบริจาค และอาสาสมัคร ประการที่สี่ มุ่งพัฒนาให้ CSR เป็นเครื่องมือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และประการสุดท้าย รณรงค์กลไกทางกฎหมาย หรือ ข้อบังคับต่างๆ ที่จะช่วยผลักดันให้บริษัทหันมาทำ CSR ด้วยความสมัครใจมากขึ้น

สำหรับการพัฒนาของ UNDP และ UNV ทั้งสองหน่วยงานควรแลกเปลี่ยนความรู้เฉพาะด้านในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน การเสริมสร้างธรรมาภิบาล และการบริหารจัดการอาสาสมัคร ใช้ CSR เป็นเครื่องมือชี้วัดและข้อมูลในการพัฒนามนุษย์ รวมถึงศึกษาความร่วมมือกับบริษัทต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนและร่วมกันออกแบบโครงการที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

หากสามารถพัฒนาได้ตามแนวทางข้างต้น ประเทศไทยก็จะสามารถพัฒนา CSR ได้อย่างต่อเนื่องและสามารถพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น เนื้อหายังไม่ครอบคลุมขอบเขตของงานวิจัยในครั้งนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษา “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจไทย บรรทัดฐานทางสังคมในบริบทโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด” ซึ่งเป็นประเด็นที่กำลังได้รับความสนใจจากสังคมอย่างจริงจัง และมีคุณค่าที่จะทำการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

2.2 กรอบแนวคิด

สังคมไทยอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งปัจจุบันในด้านการพัฒนา มีแรงผลักดันทั้งทางบวกและทางลบต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stake Holders) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรธุรกิจปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องรับรู้ต่อประเด็นดังกล่าว ประกอบกับองค์ประกอบส่วนบุคคลขององค์กรธุรกิจเองในด้านจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ ส่งผลต่อการรับรู้และการเตรียมความพร้อม ก่อนจะนำไปสู่การปฏิบัติจริง ดังนั้นจึงควรศึกษาถึงสถานการณ์ ความเชื่อมโยงของภาคส่วนต่างๆ รูปแบบ และการนำไปปฏิบัติในประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR)

บทที่ 3

สถานการณ์ความเคลื่อนไหวของประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคม ของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ในประเทศไทย

เมื่อกล่าวถึงประเด็น “ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ” หรือ Corporate Social Responsibility (CSR) แล้ว คงมีหลักฐานเชื่อได้ว่ากลุ่มประเทศในยุโรป หรือ EU แสดงความตื่นตัวต่อแนวความคิดที่ว่าบริษัทและองค์กรธุรกิจต้องแสดงความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วมทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการดำเนินการทางธุรกิจบนพื้นฐานของความสมัครใจ และมีส่วนผลักดันกระแสแนวคิด CSR แบบของยุโรปให้เป็นที่ยอมรับและแพร่หลายมากขึ้นในเวทีโลก ดังปรากฏชัดในบทความชุด เรื่อง CSR ในยุโรป ตอนที่ 1 การกำหนดยุทธศาสตร์ CSR ของสหภาพยุโรป ดังจะกล่าวต่อไป และสำหรับเอเชียเองก็มีแนวคิดเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว อีกทั้งได้รับอิทธิพลจากการเผยแพร่ของยุโรปและอเมริกา จึงมีลำดับพัฒนาการของประเด็นที่น่าสนใจ ตลอดจนการนำประเด็น CSR ขึ้นมาหยิบยกในเวทีการเจรจาระดับภูมิภาคหรือระดับโลก หลายต่อหลายครั้ง นับเป็นจุดเริ่มต้นของการนำ CSR ไปปรับสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยทั่วสังคมโลก และประเทศไทยในฐานะสมาชิกหนึ่งของสังคมโลก ที่อยู่ภายใต้บริบทโลกาภิวัตน์เช่นทุกวันนี้ ก็อาจกล่าวได้ว่านอกจากจะมีแนวคิดต่างๆ เช่น จริยธรรมทางธุรกิจ การบริหารจัดการที่ดี หรือ Good Governance เป็นต้น อยู่แล้วนั้น ที่เชื่อมโยงให้มีพัฒนาการของ CSR ล้ำพั้งแล้ว ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ากระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบมีนัยสำคัญยิ่งที่ทำให้ประเด็น CSR ของไทยพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น

Corporate Social Responsibility (CSR) ในยุโรป

ในขณะที่กระแสความสนใจของผู้บริโภคยุโรปในการเลือกซื้อสินค้าที่เคารพและแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมยิ่งเด่นชัดขึ้น สหภาพยุโรป (EU) โดยคณะกรรมการบริหารยุโรปซึ่งเป็นฝ่ายบริหารของ EU ก็เร่งส่งเสริมความตระหนักและการมีส่วนร่วมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทตามแนวคิด CSR ทั้งในและนอกยุโรป ภาคธุรกิจยุโรปก็ตื่นตัวตอบรับกระแสการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมและหันมาปรับใช้แนวคิด CSR ในการดำเนินธุรกิจมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ยุโรปบรรลุเป้าหมายหลักของยุทธศาสตร์ Lisbon ในการสร้างการจ้างงานและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน (sustainable growth) ซึ่งในขณะนั้น ยังไม่มีมาตรฐานหรือกฎระเบียบในระดับ EU เป็นตัวบทกฎหมายเฉพาะในการกำหนดการมีส่วนร่วมและความ

รับผิดชอบของบริษัทและองค์กรธุรกิจต่อสังคม โดยบริษัทสามารถมีส่วนร่วมได้ตามความสมัครใจ และในรูปแบบที่แตกต่างกันไป แต่กระแสการผลักดันจากกลุ่มประชาสังคมยุโรป ไม่ว่าจะเป็น NGOs หรือสหภาพแรงงาน ผ่านสภายุโรป ที่เรียกร้องให้คณะกรรมการกิจการยุโรป ซึ่งโดยปกติมีหน้าที่ สนับสนุนภาคธุรกิจ ให้ออกมาตราฐานหรือกฎระเบียบบังคับใช้แนวคิด CSR กับภาคธุรกิจ แนวโน้ม และทิศทางของแนวคิด CSR ของยุโรปจึงขึ้นอยู่กับผลของการประเมินประนีประนอมผลประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องหลากหลายในยุโรปเป็นสำคัญ (ทีมงานไทยยุโรป.เน็ต, 2551: ออนไลน์)

การกำหนดยุทธศาสตร์ CSR ของ EU

แนวคิดเรื่อง CSR เริ่มมีความสำคัญมากขึ้นในยุโรปตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001 เมื่อที่ประชุมผู้นำ EU ในเดือนมีนาคม ได้เรียกร้องให้บริษัทในยุโรปหันมาใส่ใจกับการมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ซึ่งต่อมาคณะกรรมการกิจการยุโรปได้ออก Green Paper (กรกฎาคม ค.ศ. 2001) เพื่อระดมความเห็นเกี่ยวกับแนวคิดนี้และแนวทางในการพัฒนา European Framework for CSR หลังจากนั้น จึงได้ออก Communication (กรกฎาคม ค.ศ. 2002) กำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริม CSR ที่สำคัญ คือ การจัดตั้ง Multi-Stakeholder Forum on CSR ในระดับ EU เป็นเวทีการหารือของผู้แทนจากภาคธุรกิจ สหภาพแรงงาน และประชาสังคม โดยมีคณะกรรมการกิจการยุโรปร่วมด้วย

Multi-Stakeholder Forum สามารถบรรลุความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความหมายของ CSR ที่ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในการดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของความสมัครใจ และเห็นควรส่งเสริมความตระหนักในความสำคัญของ CSR ต่อไป แต่ยังไม่สามารถมีฉันทามติในเรื่องที่ว่าควรจะมีข้อกำหนดให้บริษัทรายงานผลการดำเนินการในด้าน CSR และควรมีมาตรฐาน CSR ในยุโรปหรือไม่ โดยได้จัดทำรายงานเสนอเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2004

คณะกรรมการกิจการยุโรปมีบทบาทในการส่งเสริมให้ภาคธุรกิจหันมาใช้แนวคิด CSR มากขึ้น ทั้งในยุโรปเอง โดยเฉพาะในหมู่ SMEs ผ่านโครงการสนับสนุนต่างๆ (สำหรับ SMEs ในยุโรป เท่านั้น) และในการดำเนินธุรกิจของบริษัทยุโรปในประเทศที่สาม โดยเฉพาะสนับสนุนให้บริษัทยุโรปที่ย้ายฐานการผลิตไปนอกภูมิภาคยุโรปในธุรกิจแบบ Supply Chain ปรับใช้แนวคิด CSR ของยุโรปกับบริษัทผู้ผลิตและผู้ป้อนสินค้าหรือบริษัทซัพพลายเออร์ของตนในประเทศที่สามด้วย เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2006 คณะกรรมการกิจการยุโรปได้เสนอ Communication ใหม่ว่าด้วย Implementing the Partnership for Growth and Jobs: Making Europe a pole of excellence

of CSR เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ CSR ของยุโรป และมุ่งให้ยุโรปมีความเป็นเลิศในประเด็นดังกล่าว มีสาระสำคัญ คือ

- สนับสนุนการจัดตั้ง European Alliance for CSR ในปี ค.ศ. 2006 เป็นการรวมตัวและความร่วมมือของบริษัทขนาดใหญ่ SMEs และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อหาหรือแนวทางการส่งเสริมการใช้ CSR แบ่งเป็นกลุ่มย่อยใน 9 ประเด็นหลักเกี่ยวกับ CSR มีบริษัทเข้าร่วม อาทิ TOYOTA, VOLKSWAGEN, Microsoft, Total, Johnson&Johnson, Lloyds TSB, Intel

อย่างไรก็ดี ในการจัดตั้ง European Alliance for CSR เกิดความขัดแย้งระหว่าง NGOs กับภาคธุรกิจยุโรป NGOs จึงได้ไปจัดตั้งองค์กรใหม่เรียกว่า European Coalition for Corporate Justice นำโดย Friends of the Earth Europe)

- ส่งเสริม CSR ในระดับโลกเพื่อให้ภาคธุรกิจมีส่วนสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายของ UN Millennium Development Goals โดยยึดถือ ILO Tripartite Declaration of Principles concerning MNEs and Social Policy, OECD Guidelines for MNEs และ UN Global Compact เป็นบรรทัดฐานระหว่างประเทศสำหรับการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ จะรวมเรื่องการเสริมสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการส่งเสริมมาตรฐานแรงงานหลักสำคัญในการเจรจาการค้าสองฝ่าย โดยต้องการให้มีการรวมข้อกำหนดเพื่อสนับสนุน CSR instruments ที่เป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศแล้วในความตกลง รวมทั้งจะหารือประเด็นเรื่อง CSR ระหว่างกันด้วย

คณะมนตรีสหภาพยุโรปได้ให้อาณัติในการเจรจา FTA กับอินเดีย เกาหลีใต้ และอาเซียนว่า ควรจะมีข้อบทเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือ sustainable development (เน้นด้านแรงงานและสิ่งแวดล้อม) ด้วย ซึ่งคงจะเป็นในรูปการระบุหลักการที่จะบรรลุถึงร่วมกัน ที่สำคัญคือ non-lowering of standard undertaking เพื่อไม่ให้เกิดมาตรฐานต่ำลงหรือเพิ่มสูงขึ้นจากปัจจุบัน (ซึ่งหมายความว่าประเทศจะไม่ลดมาตรฐานด้านสังคมที่มีอยู่เดิมของตนลง เพื่อลดราคาต้นทุนการผลิตสินค้าให้ต่ำเพื่อแข่งขันในด้านราคา แต่อาจเป็นการลดความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม) รวมทั้งการพัฒนาโลกเพื่อสนับสนุนการมีมาตรฐานที่ดีขึ้น เช่น ในกรณีกับเกาหลีใต้ ได้เสนอจัดตั้ง Sustainable Development Forum ประกอบด้วยภาคธุรกิจและประชาสังคม แต่ฝ่ายเกาหลีใต้ไม่เห็นด้วย

นอกจากนั้น คณะกรรมาธิการฯ ยังสนับสนุนการหารือกับ emerging economies ในเรื่อง นี้ และประสานงานอย่างใกล้ชิดกับ ILO ในประเด็นด้านสังคมต่างๆ โดยเฉพาะ decent work ซึ่ง กรรมาธิการด้านกิจการสังคมของ EU ได้ประกาศว่า จะผลักดันให้มีความร่วมมือที่ใกล้ชิดและ ประสานสอดคล้องกันมากขึ้นระหว่าง WTO สถาบันการเงินระหว่างประเทศ UN และ ILO ในเรื่อง ดังกล่าวและเร่งรัดการหารือกับ emerging economies เกี่ยวกับ employment & social affairs รวมทั้งจะเสนอข้อริเริ่มเกี่ยวกับ decent work ในด้านการจ้างงาน การพัฒนา การค้า และ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปีหน้า

สภายุโรป NGOs และกลุ่มประชาสังคมยุโรปอื่นๆ

สภายุโรป และกลุ่มประชาสังคมอื่นๆ ภายใน EU โดยเฉพาะ NGOs และสหภาพแรงงาน เห็นว่าแนวทางที่คณะกรรมาธิการฯ ใช้อยู่เป็น soft approach ที่ไม่มีประสิทธิภาพ จึงได้เรียกร้อง ให้มีการบังคับใช้หลักการ CSR กับบริษัทโดยออกเป็นกฎระเบียบ และต้องการให้มีการตรวจสอบ ว่าบริษัทใช้หลักการดังกล่าวจริงหรือไม่ อาทิ NGOs เรียกร้องให้มีการจัดตั้งผู้ตรวจสอบอิสระเพื่อ ดำเนินการตรวจสอบกิจกรรม CSR ของบริษัท หรือสมาชิกสภายุโรป (MEP) นาย Richard Howitt เรียกร้องในรายงาน Corporate Social Responsibility: a New Partnership ธันวาคม ค.ศ. 2006 ให้มีการบังคับให้บริษัทส่งรายงานเรื่อง CSR

เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2007 สภายุโรปได้ออกข้อเสนอ (Resolutions) ของสภายุโรปต่อ ยุทธศาสตร์ CSR ปี 2006 ของคณะกรรมาธิการยุโรป โดยเรียกร้องให้กำหนดมาตรฐานและการ บังคับใช้หลักการ CSR ในทางกฎหมายกับบริษัทในการดำเนินธุรกิจด้วย

นาย Helmut Markov ประธานคณะกรรมาธิการด้านการค้าต่างประเทศ สภายุโรป ได้ให้ ข้อคิดเห็นต่อเรื่องนี้ในระหว่างการหารือกับเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 2007 ว่าสภายุโรปให้ความสำคัญกับ CSR มาก แต่เข้าใจดีว่าไม่สามารถทำให้ มาตรฐานของ EU กับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาเท่าเทียมกันได้โดยสมบูรณ์ วิธีการที่ดีคือการปรับให้สอดคล้องกันโดยมีช่วงปรับตัว และ EU ควรให้ความช่วยเหลือในการ ปรับตัวด้วย

อย่างไรก็ดี คณะกรรมาธิการยุโรป ย้ำว่าจะไม่ดำเนินการในรูปแบบดังกล่าว และจะไม่ กำหนดมาตรฐานและแนวทางในระดับ EU เนื่องจากเห็นว่าไม่ใช่เรื่องของภาครัฐ (public affairs)

โดยคณะกรรมการการยุโรปจะยังคงมีบทบาทในการส่งเสริมให้บริษัทยุโรปหันมาปรับใช้แนวคิด CSR ให้มากขึ้น ทั้งในยุโรปเอง โดยเฉพาะในหมู่ SMEs และในการดำเนินธุรกิจในประเทศที่สาม โดยต้องการให้บริษัทยุโรปมีความรับผิดชอบต่อสังคมตามค่านิยมและบรรทัดฐานระหว่างประเทศ ที่เป็นที่ยอมรับแล้วไม่ว่าจะทำธุรกิจที่ใด

Corporate Social Responsibility (CSR) ในเอเชีย

CSR Asia จากการศึกษาของ Eleanor Chambers, Wendy Chapple, Jeremy Moon & Michael Sullivan รายงานวิจัยของ International Center for Corporate Social Responsibility : ICCSR ซึ่งเป็นงานของ Nottingham University Business School/ Nottingham University, UK โดยมี Dirk Matten เป็นบรรณาธิการ (ถอดความโดยสุนทร คุณชัยมัง: 2551) ทำการศึกษาข้อมูลจากเว็บไซต์ของงานดำเนิน CSR ในเอเชีย 50 บริษัทใน 7 ประเทศได้แก่ อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เกาหลีใต้และไทย การศึกษาค้นคว้านี้ใช้ข้อมูลจากเว็บไซต์ภาษาอังกฤษ จึงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลโดยทั่วไป กรณีของจีน มีข้อสันนิษฐานว่า legacy ของวิสาหกิจแบบรัฐเป็นเจ้าของ (state – owned business) ไม่ conducive ไปสู่ CSR ตามค่านิยม จึงอยู่นอกการศึกษาในครั้งนี้ กรณีฮ่องกงก็ไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนจีนทั้งหมดได้ กรณีของญี่ปุ่นไม่รวมไว้ในการศึกษานี้เพราะในระยะ 15 ปีนี้ เศรษฐกิจของญี่ปุ่นได้หลอมรวมเข้ากับเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และอีกประการหนึ่งก็เพราะ CSR เป็นที่รู้จักกันดีแล้ว

สมมติฐาน 4 ประการในการศึกษา ประกอบด้วย

- 1) CSR ในเอเชีย เดินตามหลังตะวันตก และมีระดับของกิจกรรมด้าน CSR ที่ต่ำกว่าตะวันตก
- 2) ด้วยความแตกต่างของสภาพธุรกิจของแต่ละประเทศ (ชาติ) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาและสไตล์ หรือระบบของ CSR จึงไม่มีรูปแบบที่เป็น uniform ของประเทศในเอเชีย
- 3) กระบวนการของโลกาภิวัตน์เป็นพื้นฐานร่วมกับความสัมพันธ์ตามรูปแบบความเป็นธุรกิจ สังคมของแต่ละชาติ และ detract จาก CSR
- 4) โลกาภิวัตน์ จะเป็นพลังขับเคลื่อนใหม่สำหรับ CSR

สมมติฐาน CSR ในเอเชีย lags behind ตะวันตก

ประเด็นแรก ที่ต้องพิจารณาคือ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (economic wealth) โดยทั่วไป ระบบของตะวันตก มีความสัมพันธ์กับความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจมากกว่าเอเชีย เป็นผลให้ธุรกิจ และรัฐบาลของตะวันตกสามารถ ที่จะนำเอาส่วนเกินที่เป็นกำไรไปจัดเป็นกองทุนเพื่อการกุศล ต่างๆ อันเป็นพื้นฐานของงาน CSR เช่น การบริจาค (donation) และการสนับสนุนการรณรงค์ (sponsorship) หรือโดยทางอ้อมผ่านการ deployment ของการใช้ทรัพยากร ไม่เกี่ยวข้องกับ ความสัมพันธ์กับกำไร *ประเด็นต่อมา* ก็คือประเทศตะวันตกมีความสามารถของ CSR ที่มีการ พัฒนาของกิจการต่างๆที่มาก่อนเอเชีย ขนาดของการเป็นกิจการขนาดใหญ่ผสมกับ ความมั่งคั่ง ทางเศรษฐกิจ ชีตความสามารถขององค์กร และการจำเป็นต้องรักษาชื่อเสียง ประเด็นของ Fukuyama ที่กล่าวถึงเรื่องการทำ ให้ เป็นการสะท้อนความเป็นธุรกิจขนาดใหญ่จากความเป็น ครอบครัว หรือกลุ่มทางสังคม มันเป็นผลประโยชน์ของการขยายความเชื่อถือและความสามารถในการทำ CSR ขององค์กรและการมีชื่อเสียง ธุรกิจเอเชียลดทอนในการยึดมั่นต่อสินทรัพย์ส่วนตัว และความเป็นส่วนตัว ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าธุรกิจในเอเชียจะรับผิดชอบต่อชุมชนมากกว่า การพูด และการสร้างราคาที่ยุติธรรม *มากไปกว่านั้น* ประเด็นของประชาสังคมในประเทศตะวันตก เป็น ตัวกระตุ้น CSR โดยจัดสรรความเหมาะสมระหว่างความต้องการและความคาดหวังของการ รับผิดชอบต่อธุรกิจ นอกจากนี้ ประชาสังคมยังนำไปสู่การเกิดชุมชนของนักธุรกิจที่สามารถเป็น หุ้นส่วนสำหรับชุมชนการลงทุน แสดงให้เห็นที่ประจักษ์ว่า ประชาสังคมที่เข้มแข็ง ไม่ใช่รูปแบบที่ แนนอนของสังคมตะวันตก อย่างไรก็ตาม เอเชียก็มีความคิดความเชื่อทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานของ โครงสร้างองค์กร

Social development เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ใช้อธิบายเรื่อง CSR ประเด็นคือ ระดับของการ พัฒนาทางสังคมที่สูงกว่า จะเกื้อหนุนต่อทั้ง demands for CSR และความมั่นคงในบริบทของการ ลงทุนของ CSR ที่ได้รับการยอมรับและเป็นรางวัล ตัวชี้วัดของการพัฒนาทางสังคมจึงเป็น elusive มากกว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจ พบความสัมพันธ์ระหว่าง CSR กับงานวรรณกรรมที่น่าเชื่อถือ เช่น การเกี่ยวข้องกับ Political participation และการคาดหวังของชีวิต - ความสัมพันธ์กับ physical well-being *ประเด็นต่อมา*คือ ข้อถกเถียงเกี่ยวกับ governance ของตะวันตก ซึ่งมีการ พัฒนามากกว่า เป็นตัวกระตุ้นการพัฒนา CSR ในตะวันตกมากกว่าเอเชีย การพัฒนาในการ บังคับใช้ข้อกฎหมาย ต้องคาดหวังที่จะ concomitant ของสังคม ซึ่งมีกฎหมายและไม่มีกฎหมาย บังคับก็ต้องได้รับการยอมรับที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อ ระบบการบังคับตามระเบียบและ กฎหมายของตะวันตก นำไปสู่การจัดการที่ดีของการลงทุน การจ้างงาน การตลาดและมาตรฐาน

ผลิตภัณฑ์ แม้จะเกิดกรณี Enron หรือ Worldcom ก็เป็นข้อยกเว้นที่เกิดจากการที่ไม่สามารถรับประกันที่จะไม่มีกรณีเช่นนี้แบบ 100 % ในทัศนระหว่งประเทศ (คิดแบบตะวันตก) สถาบันทางเศรษฐกิจ เช่น IMF / World Bank เห็นว่า การเกิดวิกฤติเศรษฐกิจของเอเชียเมื่อทศวรรษ 1990 เป็นเพราะการขาดธรรมาภิบาล

การบังคับใช้กฎหมายยังมีความสัมพันธ์กับนโยบายและความเข้มงวดของรัฐบาล จึงมีความคาดหวังที่จะให้ธุรกิจมีความรับผิดชอบมากกว่าที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมแบบ Implicit ประเทศในตะวันตกก็ไม่ได้ใช้กฎหมายแบบตามประเพณี มีระบบเสรี และประชาธิปไตยกันทุกประเทศ ในเอเชียกรณีสิงคโปร์ ซึ่งมีกระบวนการบังคับใช้กฎหมายสูง ในขณะที่อินเดียมีความมีเสถียรภาพที่มั่นคงในกระบวนการประชาธิปไตย ในแต่ละประเทศในเอเชียก็ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องสิทธิมนุษยชน อิสระของสื่อ และการตรวจสอบความรับผิดชอบของรัฐบาล และกิจการเอกชนเหมือนระบบตะวันตก เราพบระบบความสัมพันธ์ที่ดำเนินไปแบบควบคู่กันของ governance with CSR

สมมติฐานที่สอง CSR ในเอเชียขึ้นอยู่กับสถานะความเป็นชาติ

ความหลากหลายของชาติในเอเชีย การเมืองและ economic configurations เป็นประเด็นข้อถกเถียงที่ว่า กลุ่มงาน CSR ในเอเชีย จะเป็นไปตามแบบวิถีความสัมพันธ์ของสังคม-ธุรกิจ การกำกับกิจการที่ดี ความรับผิดชอบต่อรัฐบาลและบรรทัดฐานของคนในชาติ เช่น ความแตกต่างในทัศนคติเชิงประวัติศาสตร์ต่อรัฐบาล และการรับผิดชอบต่อในการเสียภาษีของกิจการเอกชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของงาน CSR แบบอเมริกาและอังกฤษ แต่กรณีนี้จะแตกต่างกับ CSR ในเอเชียทั้ง 7 ประเทศที่ศึกษา

ตัวอย่างของประเทศ embraces ในความหลากหลายของคำว่า ความมั่งคั่งของชาติ ระบบการเมือง ความเชื่อทางศาสนา (religious affiliation) และระบบทางเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างความมั่งคั่ง เป็น susceptible ในปริมาณของคู่ความสัมพันธ์ในวัตถุประสงค์ ตัวแปรอื่นๆ/ คุณภาพของธรรมชาติที่มากกว่า/ ความเป็นปัจเจก/ ความยากที่จะปฏิบัติจะเป็นไป across countries ในการรวมกัน กลุ่มประเทศในเอเชีย สะท้อนกลุ่มลักษณะมากกว่า indices ในการวิเคราะห์ของผู้ศึกษา พบว่า ไม่เพียงแต่เรื่องของการรายงาน CSR ที่เป็นไปตามแต่ละประเทศ แต่ยังจะมีความเป็นธรรมชาติของกิจกรรมที่อธิบาย CSR

สมมติฐานที่สาม CSR ในเอเชียจะ undermined โดยโลกาภิวัตน์

สมมติฐานที่สอง พบว่า ความเป็นชาติ เป็นองค์ประกอบใน CSR คือทั้ง outworking ของการพัฒนาในระยะยาว ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล ประชาสังคม และธุรกิจ เหมือนกับความรับผิดชอบที่มีต่อองค์ประกอบ re-assure ผู้มีส่วนได้เสีย ของพันธสัญญาพื้นฐานของบริษัทต่อคุณค่าที่แบ่งปันต่อสังคม คำว่า corporate citizenship เป็นคำเหมือนของ CSR เป็นสัญญาที่บ่งบอกในความผูกพันต่อวาระทางสังคมของกิจการบริษัท ถ้า globalization จะ ultimately undermine CSR as กิจการเอกชนยกเลิกความเป็นชาติ ก็จะต้องไปพบกับการแลกเปลี่ยนในระหว่างประเทศ แทน ถ้ากิจการเอกชนให้ความสำคัญที่ลดลงต่อแรงงาน เงินทุน และผู้บริโภคทางการตลาด จะเป็นความคาดหวังว่า imperative for identification ด้วยการเป็นเจ้าของประเทศที่ลดลงและจะแทนที่ด้วย CSR

สมมติฐานที่สี่ CSR ในเอเชียจะขับเคลื่อนต่อไปด้วยโลกาภิวัตน์

ประการแรก โลกาภิวัตน์ในเอเชีย เป็นกระแสใหญ่ที่เพิ่มความเป็นธุรกิจแบบตะวันตก ซึ่งจะทำให้ CSR ขยายตัวออกไปกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการส่งออก การผลิต จะมีส่วนในการปรับนโยบายของประเทศในเอเชีย การเปลี่ยนแปลงในส่วนนี้จะนำไปสู่ การเป็น good citizens

ประการที่สอง ความเป็นธรรมชาติของความเป็นกิจการระหว่างประเทศ (Internationalization) ความเป็นกิจการเอกชนและความเป็นชาติ จะผลักดันส่วนที่เป็น CSR และจะสร้างระบบโลกที่เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีธรรมาภิบาล (economic governance) ซึ่งจะเป็นผลมาจาก การเฝ้าระวัง การตรวจสอบของ NGO กระแสคิดแบบมีจริยธรรมของการลงทุน และมาตรฐานทั้งหลายที่รณรงค์โดยธนาคารโลก OECD และ UN global Compact เปลี่ยนบริบทของสถาบันธุรกิจของธุรกิจระหว่างประเทศ

Corporate Social Responsibility (CSR) ในเวทีโลก

ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ หรือ CSR ได้กลายเป็นวาระหนึ่งในทุกๆ เวทีการประชุมระดับภูมิภาค นับตั้งแต่การประชุมเอเชีย-ยุโรป หรืออาเซม ครั้งที่ 7 ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศจีน เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2551 การประชุมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเขตเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หรือเอเปค ที่สาธารณรัฐเปรู เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 และการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 เมื่อช่วงต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2552 ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ เป็นต้น โดยในการประชุมทั้ง 3 เวทีที่กล่าวมา ถือได้ว่าเป็นการประชุมระดับนานาชาติ ซึ่ง

ล้วนมีการหารือเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกันในประเทศที่เกี่ยวข้องกับ CSR จนทำให้เรื่อง CSR มิได้เป็นเพียงวาระขององค์กร หรือวาระในอุตสาหกรรม หรือวาระแห่งชาติ แต่มันได้กลายเป็นวาระนานาชาติไปเรียบร้อยแล้ว (ประชาชาติธุรกิจ, 2552: ออนไลน์)

CSR กับ ASEM

ส่วนในการประชุมเอเชีย-ยุโรปหรือ ASEM ครั้งที่ 7 ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศจีน เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2551 ก็ได้มีการประกาศปฏิญญาปักกิ่งว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งได้แสดงถึงความตระหนักในเรื่อง CSR ที่มีความเกี่ยวข้องระหว่างกันกับการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม แรงงานและสิทธิมนุษยชน การประเมินความเสี่ยง การกำกับดูแลกิจการ และการพัฒนาชุมชน ที่ประชุมฯ จึงผลักดันให้สมาชิกอาเซียนส่งเสริมเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ตลอดจนผลักดันให้ภาคธุรกิจแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสมัครใจ ปฏิบัติตามข้อบังคับท้องถิ่นรวมถึงบรรทัดฐานและกฎหมายสากลที่เกี่ยวข้อง

CSR กับ APEC

ขณะที่การประชุมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเขตเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หรือเอเปค ที่สาธารณรัฐเปรู เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ได้มีการหารือถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ CSR เช่นกัน โดยระบุว่าเนื่องจากสมาชิกเอเปคต่างมีระดับการพัฒนาและการใช้ CSR ที่แตกต่างกัน แต่ CSR มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและการสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดีในภูมิภาค ดังนั้น การมีนโยบาย CSR ที่ดีขององค์กรเอกชน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ความสำเร็จของการมี CSR ที่ดีจะต้องมาจากข้อริเริ่มของภาคเอกชนเอง แต่เนื่องจากเศรษฐกิจสมาชิกมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน อาจพิจารณานำเอาแนวปฏิบัติด้าน CSR ขององค์กรระดับโลกมาใช้ โดยเอเปคควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนตระหนักถึงความสำคัญของ CSR และมอบหมายให้องค์กรภายในเอเปคที่เกี่ยวข้องร่วมกับ ABAC (The APEC Business Advisory Council) พัฒนาเป้าหมายการดำเนินงานของเอเปคด้าน CSR เพื่อเสนอต่อที่ประชุมผู้นำเศรษฐกิจเอเปค ประจำปี พ.ศ. 2552 ต่อไป

CSR กับ ASEAN

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 26 กุมภาพันธ์ – 1 มีนาคม พ.ศ. 2552 ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ได้มีการหารือและรับรองในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ หรือ CSR โดยมีวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ เพื่อผลักดันให้

ภาคธุรกิจผนวกเอาเรื่อง CSR ไว้ในวาระการดำเนินงานขององค์กร และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ-สังคมที่ยั่งยืนในหมู่ประเทศสมาชิกอาเซียน โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

- พัฒนานโยบายสาธารณะต้นแบบด้าน CSR หรือกลไกทางกฎหมายที่ใช้อ้างอิงในหมู่ประเทศสมาชิกอาเซียนภายในปี 2553 โดยตัวบทที่อ้างอิงอาจมีการอ้างถึงมาตรฐานและแนวปฏิบัติสากลที่เกี่ยวข้อง อาทิ ISO 26000 เรื่อง "แนวปฏิบัติด้านความรับผิดชอบต่อสังคม"
- ผสานภาคเอกชนให้ร่วมสนับสนุนในกิจกรรมขององค์กรรายสาขาและมูลนิธิอาเซียนในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ
- สนับสนุนให้เกิดการรับและนำมาตราฐานความรับผิดชอบต่อสังคมที่เป็นสากลมาใช้
- เพิ่มการรับรู้ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการในอาเซียนไปจนถึงความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างกิจกรรมเชิงพาณิชย์กับชุมชนในถิ่นที่ตั้ง โดยเฉพาะการสนับสนุนการพัฒนาที่มีชุมชนเป็นฐาน

Corporate Social Responsibility (CSR) ในประเทศไทย

กิจกรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการมีส่วนร่วมทางสังคมอยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการบริจาค การให้ทุนการศึกษา หรือการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม หากแต่กิจกรรมเกี่ยวกับ Social Corporate Responsibility หรือ CSR ที่เน้นการมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืนนั้น เพิ่งจะเริ่มแพร่หลายในประเทศไทยในช่วงประมาณทศวรรษ 2540 ที่ผ่านมานี้เอง โดยมีองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศเป็นผู้บุกเบิกแนวคิดนี้ ก่อนที่จะแพร่หลายไปสู่องค์กรและบรรษัทธุรกิจอื่นๆ ทุกระดับอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ CSR จะเพิ่งเข้ามามีบทบาทในประเทศไทยเป็นระยะเวลาไม่นาน แต่จากงานวิจัยของสถาบันคีนันแห่งเอเซีย เมื่อปี 2548 ระบุว่าผู้บริโภคชาวไทยมีความเข้าใจเรื่อง CSR ในระดับ 3.8 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคเริ่มเข้าใจและเห็นว่าการรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจเป็นเรื่องสำคัญและยังเป็นเหตุผลให้กว่า 50% ตัดสินใจซื้อสินค้าจากบริษัทที่รับผิดชอบต่อสังคมและ 100% ของผู้บริโภคชาวไทย คาดหวังให้องค์กรธุรกิจไม่ว่าจะเป็นบริษัทข้ามชาติ บริษัทขนาดใหญ่ กลาง หรือ เล็ก แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้นในอีก 3 ปี ข้างหน้า (เครือข่ายธุรกิจร่วมรับผิดชอบต่อสังคมไทย, 2553: ออนไลน์)

การทยอยประกาศปรับโครงสร้างองค์กร (Reorganization) ขององค์กรธุรกิจขนาดใหญ่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (corporate social responsibility: CSR) ในหลากหลายธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็น ปตท. ธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ดีแทค เมืองไทย ประกันชีวิต ฯลฯ นับตั้งแต่ต้นปีในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การแต่งตั้ง คณะกรรมการ CSR หรือ การตั้งฝ่ายขึ้นมาเฉพาะเพื่อดูแลเรื่องนี้ นับเป็นการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญของการขับเคลื่อนแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (corporate social responsibility: CSR) ในไทย และอาจถือได้ว่าเป็นพัฒนาการการทำ CSR ในไทยชัดเจนที่สุดนับตั้งแต่ช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาที่แนวคิดนี้กลายเป็นกระแส

การที่องค์กรชั้นนำของประเทศออกมาประกาศที่จะเลือกเดินไปในทิศทางเดียวกันนี้เป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะนับเป็นจุดเปลี่ยนของประเด็น CSR จากที่เคยเป็นเพียงแนวคิดไปสู่การนำไปเริ่มปฏิบัติอย่างจริงจัง

คอลัมน์นิสต์ของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจได้มีโอกาสพูดคุยกับผู้บริหารระดับสูงในหลายองค์กร และนำสาระมาเปิดเผย พบว่าเหตุผลนั้นแทบไม่ต่างกันมากนัก โดยมองว่าการปรับโครงสร้างองค์กรถือเป็นการจัดระเบียบ เพื่อให้การทำงาน CSR มีทิศทางที่ชัดเจนขึ้น เปรียบไปก็เหมือนการเขย่าขวดให้ส่วนผสมของความรับผิดชอบต่อสังคม ที่อยู่กับกระจัดกระจายให้ผสมเป็นเนื้อเดียวกันกับธุรกิจ (กรุงเทพธุรกิจ, 17 มีนาคม 2552: ออนไลน์)

เป็นไปในทิศทางเดียวกับที่ สรรค์ รังศรี ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่ สื่อสารองค์กรและกิจการเพื่อสังคม บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) บอกกับประชาชาติธุรกิจ ถึงการประกาศปรับโครงสร้าง ของ ปตท. เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2551 ที่ผ่านมามีว่า "...ที่ผ่านมามีในอดีต CSR ของเราทำในเรื่องกิจกรรมเพื่อสังคมซึ่งถือเป็นส่วนเดียว แต่วันนี้มองว่าถ้าพูดถึงความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นเป็นเรื่องใหญ่และมีมากกว่านั้น เราพยายามดูแบบอย่างจากบริษัทชั้นนำของโลก ทำให้เรามองว่าถึงเวลาต้องปรับโครงสร้าง ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้เราสามารถมองความรับผิดชอบต่อสังคมได้รอบด้านขึ้น ทั้งความรับผิดชอบต่อสังคมภายในองค์กร เช่น สิทธิมนุษยชน ธรรมาภิบาล การปฏิบัติตามกฎหมาย ฯลฯ และความรับผิดชอบต่อสังคมภายนอก..." (ประชาชาติธุรกิจ, 1 กุมภาพันธ์ 2551: ออนไลน์)

การประกาศปรับโครงสร้างของ ปตท. จึงไม่เพียงจะแยกงานกิจการเพื่อสังคม ซึ่งเดิมอยู่ในฝ่ายประชาสัมพันธ์ออกมาเป็นฝ่ายกิจการเพื่อสังคมโดยเฉพาะ ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของ สรรค์ รังศรี และขึ้นตรงต่อ ประเสริฐ บุญสัมพันธ์ ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มากกว่านั้นยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาอีก 2 ชุด ชุดหนึ่งจะดูแลเรื่อง CSR ภายในบริษัท ขณะที่อีกชุดดูแลภาพรวมของการทำ CSR ของบริษัทในกลุ่ม ปตท.

ซึ่งทั้ง 2 ชุดนั้น มี สรรพ นิ่งเป็นประธาน การจัดลำดับโครงสร้างองค์กรเช่นนี้ทำให้ สรรพ เชื่อว่า "... จะทำให้ทิศทางการทำงานที่เคยสะเปะสะปะกลับมามีโฟกัสที่ชัดเจนขึ้น ไม่เพียงสามารถมองเห็น ภาพรวมของการทำ CSR ทั้งหมดของบริษัท ขณะเดียวกัน คณะกรรมการที่ดูแลในกลุ่มบริษัทของ ปตท. ก็สามารถดูภาพรวมของการทำงานว่าได้ ว่าเรามีอะไรที่ต้องหลบกัน หรือมีอะไรที่ต้องเสริม กัน อย่างบริษัทแม่อาจจะทำโครงการหนึ่งและบริษัทลูกทำในระดับที่ลึกขึ้น..."

อย่างไรก็ตาม การปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับองค์กรธุรกิจอาจจะถือเป็นเพียง จุดเริ่มต้นเท่านั้น ต้องใช้ระยะเวลาอีกไม่น้อยกว่าทุกอย่างจะลงตัวและสามารถเกิดผลในทาง ปฏิบัติ โดยเฉพาะการสามารถนำ CSR ให้กลายเป็นวาระที่ถูกผสมผสานไปยังทุกส่วนในองค์กร ดัง พิจารณาได้จากคำกล่าวของผู้บริหารองค์กรต่างๆ เช่น

"...กว่าจะเป็นรูปเป็นร่างนั้นใช้เวลาถึง 2 ปี..." องค์กร อากาศ ณ อยุธยา ผู้ช่วยผู้จัดการ ใหญ่ บริหารงานสื่อสารองค์กร ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) พูดถึงระยะเวลาหลังจากการ ปรับโครงสร้างเรื่อง CSR ที่ธนาคารไทยพาณิชย์ หลังจากมีการเดินหน้าเรื่องนี้อย่างจริงจังด้วยการ ตั้งคณะกรรมการกิจกรรมเพื่อสังคมมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2549 โดยมี ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นประธานมีกรรมการคนสำคัญๆ ได้แก่ คุณอานันท์ ปันยารชุน คุณหญิงชฎา วัฒนศิริธรรม คุณกรรณิการ์ ชลิตอาภรณ์ ฯลฯ ทั้งยังเชิญ ศ.วิจารณ์ พานิช ซึ่งเป็น ผู้เชี่ยวชาญด้านเยาวชนมา เป็นรองประธานคณะกรรมการ "...การที่มีคณะกรรมการธนาคารมาเป็นคณะกรรมการทำงาน สังคมนั้นบ่งบอกว่า ธนาคารให้ความสำคัญเรื่องนี้ และทำให้เรามีวิสัยทัศน์ชัดเจนในการพัฒนา เยาวชน โดยแนวคิดซึ่งเน้นความยั่งยืนและวัดผลได้ บอกได้ว่าธนาคารกำลังก้าวสู่มิติใหม่ใน การ ทำงาน CSR ที่เมื่อก่อนเน้นแต่การบริจาค แต่ตอนนี้เรามองความยั่งยืนเป็นที่ตั้ง..."

เมื่อโจทย์เป็นแบบนี้ ไม่เพียงธนาคารจะเดินหน้าภายใต้คนทำงานเพียงกลุ่มเดียว แต่ยัง ทำให้ธนาคารพลิกฟื้น มูลนิธิสยาม กัมมาจุล ซึ่งเคยก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 โดยทำงานใน เรื่องศิลปวัฒนธรรม แต่ปัจจุบันมีการปรับให้มูลนิธิเข้ามาดูแลในส่วนโครงการเพื่อสังคม โดยที่ฝ่าย สื่อสารองค์กรดูแลในเรื่องกิจกรรมเพื่อสังคมในรูปแบบของการบริจาค และโครงการที่พนักงานมี ส่วนร่วม แม้จะยังไม่ไปถึงจุดที่ประสบความสำเร็จมาก แต่จากการปรับเปลี่ยนในช่วงที่ผ่านมา ผล ที่ตามมาที่ชัดเจนคือการสามารถสร้างอารมณ์ร่วมให้กับพนักงานในองค์กร และมีการนำ CSR ผสมผสานไปยังทุกฝ่าย ปัจจุบันมีหลายโครงการซึ่งได้รับการริเริ่มจากฝ่ายอื่นๆ อาทิ การไปสอนด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศกับเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ห่างไกล การเข้าไปช่วยเหลือบ้านครูยุ่นที่ จ. สมุทรสาคร เป็นต้น

และไม่เฉพาะธนาคารไทยพาณิชย์ ระยะเวลาหลังจะเห็นว่าการทำ CSR ในแต่ละองค์กรพยายามที่จะเปิดโอกาสให้พนักงานมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมมากขึ้น กระทั่งธนาคาร กรุงไทยซึ่งเป็นหนึ่งในองค์กรเพียงไม่กี่แห่งที่นำเรื่อง ISO 26000 มาตรฐานใหม่ด้านความรับผิดชอบต่อของบริษัทเข้ามาจับ และยังคงกำหนด การสร้างให้พนักงานมีส่วนร่วมถือเป็นหมุดหลักปลายทางหนึ่งของการทำ CSR ในปีนี้

หลังจากธนาคารกรุงไทยเพิ่งปรับโครงสร้างการทำงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ที่กรุงไทยเรียกว่า CSER โดยที่ผ่านมามีการตั้งคณะกรรมการบรรษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบไปด้วยคณะกรรมการด้านบรรษัทภิบาล (CG) และคณะกรรมการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSER) ก่อนที่ต้นปี พ.ศ. 2551 มีการตั้งงานส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมออกมาเฉพาะ อยู่ภายใต้การดูแลของฝ่ายสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์

ดร.ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ ประธานกรรมการธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงนี้ว่า "...การปรับโครงสร้างทำให้การทำงานเป็นระบบดีขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมา CSER ของเราทำในลักษณะของโครงการที่กระจัดกระจายไปตามที่ต่างๆ แล้วแต่ว่าใครเป็นเจ้าของโครงการ..."

การปรับจึงเป็นการร้อยประสานให้กิจกรรม CSER ที่ทำ มีความเชื่อมโยงและเกิดความต่อเนื่องยิ่งขึ้น โดยหลักการ 4 ข้อที่กรุงไทยวางไว้ใน การทำ CSER ได้แก่ 1) ต้องการตัวอย่างต่อเนื่อง เช่น แม้ว่าโรงเรียนที่ธนาคาร ช่วยเหลือในโครงการ "กรุงไทยสานฝัน โรงเรียนดีใกล้บ้าน" ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ได้มาตรฐานแล้ว แต่ก็ยังให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาไปอีกระดับ 2) ต้องการให้มีการเชื่อมโยงโครงการต่างๆ เช่น โครงการที่กระจัดกระจายอยู่ ก็นำมาเชื่อมโยงกัน 3) การมีส่วนร่วมของ พนักงาน พยายามกระตุ้นพนักงานทุกระดับให้เข้ามามีส่วนร่วม 4) ต้องการพันธมิตรมาช่วย อย่าง โครงการกรุงไทยสานฝันโรงเรียนดีใกล้บ้าน มีพันธมิตรที่สำคัญคือ สมศ. โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ ช่วยอบรมครู และต่อไปในโครงการพยายามออกแบบเพื่อให้มีพันธมิตรอื่นๆ เข้ามาช่วยมากขึ้น

การเปลี่ยนผ่านในครั้งนี้ของหัวขบวนซึ่งเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนขององค์กรอื่นๆ ในอนาคต การยกระดับการทำงาน CSR ในไทยที่จะก้าวไปสู่การผสานความรับผิดชอบต่อให้เป็นเนื้อเดียวกับธุรกิจมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ จากผลการวิจัยของสถาบันคีนันและการติดตามทัศนคติของผู้บริหารองค์กรธุรกิจต่างๆ ดังกล่าวมาข้างต้น จึงไม่เป็นที่แปลกใจเลยว่าเหตุใดองค์กรหรือบรรษัทธุรกิจขนาดใหญ่จึงได้สนใจและให้ความสำคัญกับ CSR ค่อนข้างมาก ซึ่งในส่วนของประเทศไทยองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่หลายองค์กรต่างทยอยปรับโครงสร้างองค์กรในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ CSR ขององค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ซึ่งเป็นผู้นำสำคัญด้าน CSR ในประเทศไทย ดังปรากฏในตารางที่ 1

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 พัฒนาการ CSR ขององค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ ในประเทศไทย

องค์กร	ปี	นโยบาย	กิจกรรม	หน้าที่
SCB	2549	ปรับโครงสร้าง CSR	ตั้งคณะกรรมการกิจการเพื่อสังคม	กำหนดวิสัยทัศน์การทำงาน CSR โดยเน้นความยั่งยืนและวัดผลได้
			พลิกฟื้นมูลนิธิสยามกัมมาจลซึ่งเคยก่อตั้งเมื่อปี 2539 เพื่อทำงานในเรื่องศิลปวัฒนธรรม	ให้มูลนิธิดูแลโครงการเพื่อสังคม ส่วนการบริจาคและโครงการที่พนักงานมีส่วนร่วมให้ฝ่ายสื่อสารองค์กรดูแล
KTB	ก่อน 2551	ปรับโครงสร้างการทำงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSER)	ตั้งคณะกรรมการบรรษัทภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย คณะอนุกรรมการ 2 ชุด ได้แก่ คณะอนุกรรมการบรรษัทภิบาล (CG) และคณะอนุกรรมการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSER)	คณะอนุกรรมการบรรษัทภิบาล (CG) ดูแลและคณะอนุกรรมการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSER)
	2551	โมเดล “กรุงไทย” ปรับเพื่อต่อยอด	ตั้งงานส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ภายใต้การดูแลของฝ่ายสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์	ทำหน้าที่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ โดยเน้นการร้อยประสานให้กิจกรรม CSER ที่ทำมีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องกันมากขึ้น
			นำเรื่อง ISO 26000 มาใช้	เพื่อส่งเสริมให้พนักงานมีส่วนร่วมกับ CSR
PTT	2551	ปรับโครงสร้างองค์กร	ตั้งฝ่ายกิจการเพื่อสังคม (แยกออกมาจากฝ่ายประชาสัมพันธ์)	กำหนดทิศทางการทำงานด้าน CSR ขององค์กร
			ตั้งคณะกรรมการ 2 ชุด กำกับดูแล CSR	คณะกรรมการชุดหนึ่งดูแล CSR ภายในองค์กรและอีกชุดหนึ่งดูแล CSR ระหว่างบริษัทในเครือ

จากข้อมูลดังตารางที่ 1 จะเห็นว่าองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทยได้มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมมาเป็นระยะเวลาานพอสมควร เช่น ธนาคารไทยพาณิชย์ได้มีการจัดตั้งมูลนิธิสยามกัมมาจลเพื่อทำงานในเรื่องศิลปวัฒนธรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 อย่างไรก็ตามกิจกรรมเพื่อสังคมขององค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ในช่วงก่อนการแพร่หลายของแนวคิด CSR มีลักษณะของการเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจและมีเป้าหมายในระยะสั้น เช่น การบริจาค มากกว่าที่จะมุ่งหวังความยั่งยืนในระยะยาว ภายหลังจากที่มีการตอบรับแนวคิด CSR หลายองค์กรจึงเริ่มจริงจังกับความรับผิดชอบต่อสังคมในระยะยาวโดยได้เริ่มปรับโครงสร้างภายในองค์กรด้วยการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนและดำเนินโครงการเกี่ยวกับ CSR โดยเฉพาะ และมีลักษณะการดำเนินงานด้าน CSR ที่มีเป้าหมายเพื่อความยั่งยืนและวัดผลได้อย่างเป็นระบบ

ธนาคารไทยพาณิชย์เป็นหนึ่งในองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ของไทยที่ให้ความสำคัญกับการวางรากฐาน CSR ภายในองค์กร โดยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกิจการเพื่อสังคมเพื่อทำหน้าที่กำหนดวิสัยทัศน์การทำงานด้าน CSR มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยคณะกรรมการดังกล่าวมี ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นประธาน ศ.วิจารณ์ พานิช เป็นรองประธาน และมีกรรมการคนสำคัญๆ ได้แก่ นายอานันท์ ปันยารชุน คุณหญิงชฎา วัฒนศิริธรรม คุณกรรณิการ์ ชลิตอาภรณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้มีการบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานในเครือ เช่น มูลนิธิสยามกัมมาจลที่เคยก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 โดยให้มูลนิธิเข้ามาดูแลโครงการเพื่อสังคม โดยที่ฝ่ายสื่อสารองค์กรดูแลเรื่องกิจกรรมเพื่อสังคมในรูปแบบของการบริจาค และโครงการที่พนักงานมีส่วนร่วม (เครือข่ายธุรกิจร่วมรับผิดชอบต่อสังคมไทย, 2553: ออนไลน์)

เช่นเดียวกับธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงไทยได้มีการตั้งคณะกรรมการบรรษัทภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยคณะอนุกรรมการบรรษัทภิบาล (CG) และคณะอนุกรรมการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSER) เพื่อดูแลงานด้าน CSR ก่อนที่จะมีการตั้งงานส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของฝ่ายสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์ เมื่อต้นปี 2551

การปรับโครงสร้างด้าน CSR ของธนาคารกรุงไทยมีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงการทำงานด้าน CSR ให้เป็นระบบดีขึ้น เนื่องจากในอดีต CSER มีลักษณะการทำงานตามเจ้าของโครงการ ทำให้การแบ่งงานมีความกระจัดกระจาย การปรับจึงเป็นการร้อยประสานให้กิจกรรม CSER ที่ทำมีความเชื่อมโยงและเกิดความต่อเนื่องยิ่งขึ้น โดยหลักการ 4 ข้อ ที่ธนาคารกรุงไทยวางไว้ในการทำ CSER ได้แก่ 1) ต้องการทำอย่างต่อเนื่อง เช่น แม้ว่าโรงเรียนที่ธนาคารช่วยเหลือในโครงการ “กรุงไทยสานฝัน โรงเรียนดีใกล้บ้าน” ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ได้มาตรฐานแล้ว แต่ก็ยังให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้พัฒนาไปอีกระดับ 2) ต้องการให้มีการเชื่อมโยงโครงการต่างๆ เช่น โครงการที่กระจัดกระจายอยู่ ก็ให้นำมาเชื่อมโยงกัน เป็นต้น 3) การมีส่วนร่วมของพนักงาน ได้มีการกระตุ้น

ให้พนักงานทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วม 4) ต้องหาพันธมิตรมาช่วย เช่น โครงการ “กรุงไทยสานฝันโรงเรียนดีใกล้บ้าน” มีพันธมิตรที่สำคัญคือ สมศ. โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ ช่วยอบรมครู และในอนาคตธนาคารได้วางเป้าหมายที่จะดึงพันธมิตรอื่นๆ เข้ามาช่วยมากขึ้น (เครือข่ายธุรกิจร่วมรับผิดชอบต่อสังคมไทย, 2553: ออนไลน์)

ในส่วนของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้ตั้งฝ่ายกิจการเพื่อสังคมขึ้นเมื่อปี 2551 โดยแยกออกมาจากฝ่ายประชาสัมพันธ์ เพื่อทำหน้าที่กำหนดทิศทางการทำงานด้าน CSR ขององค์กร นอกจากนี้ ยังได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมา 2 ชุด เพื่อกำกับดูแลงานด้าน CSR โดยคณะกรรมการชุดหนึ่งจะทำหน้าที่กำกับดูแลเรื่อง CSR ภายในบริษัท และคณะกรรมการอีกชุดหนึ่งดูแลภาพรวมของการทำ CSR ของบริษัทในกลุ่ม ปตท. ทั้งนี้ คณะกรรมการดังกล่าวจะเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลภาพรวมของทิศทางการทำงานให้มีความสอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน สนับสนุนซึ่งกันและกัน และไม่เกิดซ้ำซ้อน (เครือข่ายธุรกิจร่วมรับผิดชอบต่อสังคมไทย, 2553: ออนไลน์)

จากข้อมูลที่ได้ศึกษามาแล้วนั้น พบว่าสอดคล้องกับข้อมูลที่สถาบันไทยพัฒน์ สถาบันเพื่อการวิจัยพัฒนาและให้คำปรึกษาด้านเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (corporate social responsibility : CSR) เป็นหน่วยงานที่ศึกษาประเด็น CSR ในประเทศไทยอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานพอสมควร มีการออกมาแถลงผลการศึกษาเป็นระยะ ที่น่าสนใจคือมีการประกาศทิศทาง CSR ไทยประจำปี ซึ่งสถาบันไทยพัฒน์ร่วมกับสถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (CSRI) ศูนย์ข้อมูลพัฒนาธุรกิจตลาดทุน จัดงานสัมมนาและประกาศทิศทาง CSR ประจำปี 2552 ซึ่งจัดขึ้นที่หอประชุมศาสตราจารย์สังเวียน อินทรวิชัย อาคารตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยมีผู้เข้าร่วมงานอย่างคึกคักกว่า 400 คนอันเป็นสัญญาณสะท้อนภาพของความคิดเห็นของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมที่มีต่อแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ที่ก้าวข้ามสิ่งที่เคยมีการประเมินกันไว้ว่า ในปีนี้ความเคลื่อนไหวเรื่องนี้อาจจะชะงักดิ่งลงไปท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

ความน่าสนใจของงานครั้งนี้ไม่ได้มีอยู่เพียงที่เนื้อหา และ 6 ทิศทาง (รายละเอียดตามเอกสารในภาคผนวก ก) ที่คาดว่าจะเห็นพัฒนาการ CSR ในไทย ที่จะพัฒนาทั้งในเชิงกว้างและลึกมากขึ้น หากแต่ถ้าโฟกัสไปที่ "รูปแบบของการขับเคลื่อน CSR ขององค์กรธุรกิจไทย" ที่สถาบันไทยพัฒน์ คาดการณ์ว่า "ในปีนี้รูปแบบของ CSR จะพัฒนาจากการพัฒนา CSR ในเชิงกลยุทธ์ (strategic CSR) มาสู่ CSR ในเชิงสร้างสรรค์ (creative CSR)" ซึ่งเป็นรูปแบบที่สถาบันไทยพัฒน์มองเห็นจากการศึกษาวิจัยองค์กรธุรกิจไทยในรอบปี 2551 โดยเป็นการกำหนดรูปแบบขึ้นโดยต่อยอดแนวคิดจากหลักสากลตามมุมมองของ ไมเคิล อี.พอตเตอร์ ที่เคยกล่าวถึงรูปแบบ

การทำ CSR ให้อีก 2 รูปแบบ ได้แก่ CSR เชิงรับ (responsive CSR) และ CSR เชิงกลยุทธ์ (strategic CSR) อันเป็นการนำเสนอที่สามารถนำมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณา 3 ระดับพัฒนาการของ CSR จะพบว่า CSR ในรูปแบบของ CSR เชิงรับ (responsive CSR) พอดเตอร์ ระบุว่า มีจุดเริ่มต้นจากการทำงานในเชิงรับ (reception) ขององค์กรซึ่งเป็นเพียงวิธีการแสดงความรับผิดชอบต่อระดับของการปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่จะให้ผลลัพธ์ที่ทำให้ธุรกิจได้รับการยอมรับ (license to operate) ซึ่งเป็นเพียงการบรรเทาผลกระทบในเชิงลบที่เกิดขึ้นและคาดว่าจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมทางธุรกิจ โดยที่อาจจะยังไม่ได้มีกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมภายนอก และจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีปัญหาที่สังคมภายนอกเรียกร้องให้ ธุรกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม (outside-in) โดยที่องค์กรยังมุ่งเน้นเพียงการรักษาคุณค่าขององค์กรเป็นสำคัญ

ส่วนในรูปแบบของ CSR เชิงกลยุทธ์ (strategic CSR) ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงาน CSR ขององค์กรธุรกิจเชิงรุก (proactive) ที่พอดเตอร์เสนอไว้ว่าจะเป็นรูปแบบที่จะสามารถนำไปสู่การสร้างความแตกต่างในวิธีการ (differentiation) ทำงานและเลือกประเด็นทางสังคมและนำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) ขององค์กรในระยะยาว ทั้งยังสามารถสร้างคุณค่าร่วม (shared value) ให้กับทั้งองค์กรและสังคม ในรูปแบบนี้องค์กรเริ่มกิจกรรม CSR ด้วยตัวเองโดยไม่ได้ถูกกดดันจากภายนอก (inside-out) โดยเชื่อมโยงกับความต้องการของสังคม (outside-in) ซึ่งเป็นรูปแบบในการยกระดับการทำงาน CSR ที่เขาเสนอและเชื่อว่าจะนำไปสู่การสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่ารูปแบบแรก

มากไปกว่านั้น ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการ ผู้อำนวยการสถาบันไทยพัฒนา ยังได้กล่าวไว้ในงานอีกด้วยว่า "แม้ว่าเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า CSR ในเชิงกลยุทธ์นั้นเป็นคำตอบของธุรกิจที่ต้องการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่กิจกรรม CSR ในเชิงกลยุทธ์ หรือการคิด CSR ในเชิงยุทธศาสตร์จะถูกปล่อยออกมาจากสมองซีกซ้าย ในการวิเคราะห์หาเหตุผล คำนวณความคุ้มค่า ต้นทุนและประสิทธิภาพ ในขณะที่ CSR ในเชิงสร้างสรรค์จะถูกปล่อยออกมาจากสมอง ซีกขวาซึ่งเป็นการคิด CSR ในเชิงยุทธศิลป์ ที่ต้องอาศัยไอเดีย ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและความรู้สึกเป็นสำคัญ และเราเชื่อว่าการทำ CSR หลายเรื่องไม่ได้ออกมาจากแค่ความรู้ แต่ต้องมาจากความเอื้ออาทร ออกมาจากความช่วยเหลือ" (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, กุมภภาพันธุ์ 2552) และขยายความว่า CSR ในเชิงสร้างสรรค์จะสร้างผลลัพธ์ในการพัฒนาขีดความสามัคคีที่แน่นแฟ้น (cohesiveness) กับสังคม สังคมในที่นี้กินความกว้างขวางมาก หมายถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกกลุ่ม รวมถึงลูกค้า ดังนั้นถ้าทำ CSR ในเชิงสร้างสรรค์ ประโยชน์ก็จะตกกลับมาสู่องค์กรโดยอัตโนมัติ และยังสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับสังคมได้มากกว่า

อาจกล่าวได้ว่า จุดเด่นของ CSR ในเชิงสร้างสรรค์นั้นอยู่ที่การพัฒนากิจกรรมในเชิงความร่วมมือ (collaborative) ที่เปิดโอกาสให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างธุรกิจและสังคมอย่างไม่แบ่งแยก ซึ่งจะทำให้เส้นแบ่งระหว่างองค์กรและสังคมเลือนรางจนแทบแยกไม่ออก ขณะเดียวกันยังอยู่ที่วิธีการในการทำกิจกรรม ซึ่งใช้นวัตกรรมในการดำเนินงาน ซึ่งจะกลายเป็นเอกลักษณ์และล้ำกว่าเพียงการสร้างความแตกต่างของการทำ CSR เชิงกลยุทธ์

ต่อเนื่องมาตลอดระยะเวลาปี 2552 ภาคธุรกิจแม้จะประสบกับสภาพเศรษฐกิจตกต่ำก็ตาม แต่ภาพรวมของความเคลื่อนไหวเรื่อง CSR โดยรวมกลับไม่ได้ถดถอยลงตามภาวะเศรษฐกิจแต่อย่างใด ซึ่งสังเกตได้จากการที่องค์กรธุรกิจทั้งหลายมีการทำกิจกรรมด้าน CSR และสื่อสารออกมาให้ได้สาธารณชนรับทราบกันมาตลอด ดังเช่นที่ได้มีการสรุปตัวอย่างขององค์กรชั้นนำในประเทศไทยไว้บ้างแล้ว สิ่งที่น่าจับตามองอีกประการคือ การก่อกำเนิดของกิจกรรมด้าน CSR อย่างเป็นทางการ CSR Day ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันธุรกิจเพื่อสังคม ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสถาบันไทยพัฒนา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยกำหนดเป้าหมายของโครงการเพื่อรณรงค์ให้องค์กรธุรกิจได้จัดกิจกรรม CSR ในองค์กรหรือบริษัท โดยให้ทุกวันเป็นวันของ CSR ไม่จำเป็นต้องรอโอกาสพิเศษ กระทั่งขณะนี้ มีองค์กรธุรกิจเข้าร่วมโครงการแล้ว 78 แห่ง มีพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมกว่า 2,500 คน (ข้อมูล ณ กุมภาพันธ์ 2553)

ผู้อำนวยการสถาบันไทยพัฒนา หน่วยงานที่ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง CSR กล่าวว่า การทำ CSR ขององค์กรธุรกิจในปี 2552 ที่ผ่านมา ได้แผ่ขยายครอบคลุมในทุกสาขาอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเงิน ยานยนต์ โทรคมนาคม พลังงาน อสังหาริมทรัพย์ และสินค้าอุปโภคบริโภค โดยกิจกรรม CSR ที่ดำเนินการสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 จำพวก คือ CSR ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางธุรกิจ (CSR-after-process) และ CSR ที่ผนวกอยู่ในกระบวนการทางธุรกิจ (CSR-in-process) จำพวกแรก เช่น การบริจาคเพื่อการกุศล และการอาสาช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ส่วนจำพวกที่สอง เช่น การใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การกำกับดูแลกิจการที่ดี การปฏิบัติต่อแรงงาน การจัดการของเสีย และการประหยัดพลังงานเพื่อลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่ชั้นบรรยากาศ เป็นต้น

นอกจากพัฒนาการในทิศทางที่ดีของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ CSR แล้วนั้น ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคที่ยังประจักษ์ชัดอยู่อีกมุมหนึ่งด้วย ดังเช่นที่ ดร.พิพัฒน์ ได้กล่าวต่อว่า “ปีที่ผ่านมาผลกระทบจากการเมืองและเศรษฐกิจก็มีผลบ้าง แต่เราสามารถแยกได้เป็นสองมิติคือ มิติเรื่องนโยบายสาธารณะที่มุ่งเน้นเรื่อง CSR ยังไม่ได้ถูกยกระดับให้เป็นวาระสำคัญของการบริหาร ซึ่งเมื่อเทียบกับประเทศในแถบยุโรป (EU) แล้ว ส่วนใหญ่เขาได้มีกรอบการออกนโยบายเรื่อง CSR

แห่งชาติไปแล้ว เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนในการขับเคลื่อน CSR ระดับมหภาค ส่วนมิติที่สอง เรื่อง ประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะการใช้บังคับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมยังมีความความเฉียบขาด อันเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาทางสังคมและ สิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่ออนาคตกลับมาเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เราเห็น ตัวอย่างได้ชัดเจนจากปัญหามลพิษที่มาบตาพุด”

ซึ่งปัญหามาบตาพุดนั้นเป็นกรณีที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาวิเคราะห์ประเด็นความ รับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอหยิบยกเป็นกรณีตัวอย่างมาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อ ตอบคำถามการวิจัยในครั้งนี้อย่างรอบด้าน และเจาะลึกมากขึ้น ดังจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในบท ต่อไป

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์โดยรวมของประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจไทยนั้น พอสรุปได้ว่า องค์กรชั้นนำในประเทศไทยที่กำลังตื่นตัวในประเด็น CSR เหล่านี้เอง และด้วยความ สนับสนุนจากภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการผลักดัน CSR ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม จะเป็นผู้ ขับเคลื่อนแนวคิด CSR ไปสู่การปฏิบัติ และแผ่ขยายไปยังองค์กรในลำดับรองๆ ไป จึงนับเป็น แนวโน้มที่ดีสำหรับประเด็น CSR ในประเทศไทย ที่นับว่าองค์กรธุรกิจมีความตื่นตัวและเริ่มนำไป ปฏิบัติอย่างจริงจังบ้างแล้ว อนาคตต่อไปก็เชื่อได้ว่า CSR จะเป็นเรื่องขององค์กรธุรกิจโดยทั่วไปจะ เห็นความสำคัญและปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมไทยต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

กรณีศึกษา CSR ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าและติดตามข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ในประเทศไทย มาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่เป็นไปในทางการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรธุรกิจต่อสาธารณชน ยังมิได้มีการนำมาปฏิบัติตามแก่นของความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างจริงจัง จนกระทั่งมีพัฒนาการก้าวหน้าขึ้นในบริบทสังคมไทยอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา โดยเฉพาะในช่วง ปี พ.ศ. 2552 ตามที่นำเสนอไว้ในบทที่ 3 และได้ชี้ให้เห็นว่านอกจากพัฒนาการของ CSR ที่เป็นอยู่ในประเทศไทยนั้นเป็นสัญญาณที่ดีแล้วนั้น ก็ยังมีประเด็นปัญหาหรืออุปสรรคอยู่ไม่น้อย ดังเช่นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของกรณีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ซึ่งมาปรากฏชัดในช่วงปลายปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา ก็นับว่าเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ได้รับการกล่าวขานกันอย่างกว้างขวางและหนักหน่วงขึ้น โดยมีความพยายามเรียกร้องจากภาคประชาชนต่อเนื่องยาวนานทั้งต่อภาคองค์กรธุรกิจและภาครัฐ ให้หันมาให้ความสำคัญกับ CSR อย่างแท้จริง เป็นผลให้สังคมหันมาตื่นตัวต่อประเด็นดังกล่าวเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษากรณีตัวอย่างนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเป็นกรณีเจาะลึก ที่จะนำมาสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ในประเทศไทยในอีกแง่มุมหนึ่ง

3.1 ความเป็นมาของกรณีปัญหานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีจุดเริ่มต้นเมื่อเกือบ 3 ทศวรรษที่ผ่านมา สืบเนื่องจากการพัฒนาประเทศในยุคหนึ่ง ที่เชื่อว่าประเทศไทยกำลังพัฒนาอย่างก้าวกระโดด โดยมีภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวจักรสำคัญในการนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้า รัฐบาลออกนโยบายต่างๆ ในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ซึ่งโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด นโยบายเพื่อพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก อันเป็นต้นกำเนิดนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เป็นโครงการที่ได้รับความสนใจจากทุกภาคส่วนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่นับได้ว่าอาจพลิกโฉมประเทศไทยจากยุคเกษตรกรรมเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมอย่างครบวงจร

ในปี พ.ศ. 2531 เมื่อประเทศไทยมีการพบก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการนำก๊าซมาแยกและต่อมาได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้ก๊าซธรรมชาติมาเป็นวัตถุดิบหลัก ได้แก่ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์และปุ๋ยเคมี ทำให้เกิดการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างงาน และสร้างเมืองอุตสาหกรรมใหม่ในภาคตะวันออก เปิดประตูเศรษฐกิจการลงทุนพื้นที่ใหม่ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จึงเกิดขึ้นภายใต้ความรับผิดชอบดำเนินงานของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม ทะเลตะวันออก

การพิจารณาดังนิคมอุตสาหกรรมในเขตมาบตาพุด จังหวัดระยอง รัฐบาลได้เลือกพื้นที่นี้เนื่องจากมีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสม ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก โดยรัฐบาลได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่อุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด อาทิ ระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ระบบไฟฟ้าประปา ตลอดจนระบบการคมนาคมขนส่ง ถนนหนทาง ไปจนถึงการสร้างท่าเรือน้ำลึก การพัฒนาดังกล่าวคือเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ในการกระจายความเจริญจากเมืองหลวงไปสู่ภูมิภาคอย่างเป็นระบบ ภายในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ประกอบด้วย อุตสาหกรรมปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ เหล็ก โรงกลั่นน้ำมัน โรงไฟฟ้า พื้นที่สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมเป็นการให้เช่าในระยะเวลา 30 ปี และพิจารณาต่อให้อีกคราวละ 20 ปี โดยจัดแบ่งพื้นที่ตามลักษณะกลุ่มอุตสาหกรรมและได้มีการจัดเตรียมพื้นที่สำหรับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยบริการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชน ตลอดจนผู้ประกอบการอุตสาหกรรมได้แก่ ที่พักอาศัย สถานบริการราชการ เทศบาล ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ศาลกากร โรงพยาบาล สถานที่พักผ่อน ฯลฯ (นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด, 2540: ออนไลน์)

ปัจจุบันนิคมฯ มาบตาพุด ได้เป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศสำหรับอุตสาหกรรมประเภทปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ โรงกลั่นน้ำมัน เหล็กและโลหะ การพัฒนาโดยการอยู่รวมกลุ่มอุตสาหกรรม ทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพ ประหยัดต้นทุนการผลิตและการขนส่ง ส่งผลให้ผู้ประกอบการไทยสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

แต่จากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่อย่างรวดเร็วและการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมในพื้นที่ก็ทำให้ประสบกับปัญหาการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและชีวอนามัย เช่น ผลกระทบด้านมลภาวะทางอากาศ ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ การขาดแคลนทรัพยากรน้ำ เป็นต้น ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2541 เป็นช่วงเวลาที่มีความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ปัญหาด้านมลพิษที่มีผลกระทบต่อชุมชนที่เกิดจากการดำเนินการของกลุ่มอุตสาหกรรม จึงถูกจับตามองทั้งจาก

สื่อมวลชนและสาธารณชนทั่วไป กลุ่มอุตสาหกรรมบางแห่งก่อปัญหามลพิษด้านต่างๆ สร้างความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากความพยายามที่จะลดต้นทุนในการผลิต โดยการหลีกเลี่ยงการเดินระบบบำบัดมลพิษด้านต่างๆ หรืออาจเกิดจากระบบขาดประสิทธิภาพและไม่ได้มาตรฐาน สาเหตุและปัญหาด้านมลพิษที่เด่นชัดที่เกิดจากกลุ่มอุตสาหกรรมและมีผลกระทบต่อชุมชนที่เด่นชัด ได้แก่ ปัญหาทางด้านสุขภาพ กรณีประชาชนชุมชนมาบตาพุดได้รับกลิ่นสารเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นปัญหาต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ครูและนักเรียนโรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคาร ภิกษุและสามเณรในวัดโสภณวราราม ตลอดจนประชาชนที่อยู่ในชุมชนใกล้เคียงเจ็บป่วย เนื่องจากกลิ่นเหม็นและมลพิษทางอากาศ ในเรื่องนี้ทางสาธารณสุขจังหวัดระยองได้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยการให้บริการรักษาผู้ป่วย และมีการเฝ้าระวังป้องกันสุขภาพจากมลพิษเบื้องต้นจากปัญหาดังกล่าว

จากรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2541 (กรมอนามัย, 2540) พบว่าในปี พ.ศ. 2541 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระยองร่วมกับ โรงพยาบาลระยอง โรงพยาบาลมาบตาพุด เทศบาลตำบลมาบตาพุด ศูนย์อาชีวอนามัยมาบตาพุด สถานีอนามัยมาบตาพุด และสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ได้ดำเนินการเฝ้าระวังสุขภาพอนามัยครูและนักเรียนในโรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคาร โดยมีกิจกรรมดำเนินการ คือ ตรวจสุขภาพครูและนักเรียน สุ่มตรวจหาสารเคมีตกค้างในปัสสาวะ ได้แก่ โทลูอีน (Toluene) สไตรีน (Styrene) ไซลีน (Xylene) และเฝ้าระวังคุณภาพอากาศ จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 19 - 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 เป็นช่วงเปิดการศึกษาใหม่ และครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 20 - 30 กันยายน พ.ศ. 2541 เป็นช่วงใกล้ปิดภาคการศึกษา ผลการเฝ้าระวังพบว่า ผู้ป่วยใหม่ในครั้งที่ 2 ลดลงจากครั้งที่ 1 การเจ็บป่วยและโรคที่ตรวจพบ ได้แก่ ปวดศีรษะ คออักเสบ ไข้หวัด ผื่นคัน ทางเดินหายใจอักเสบ ทอนซิลอักเสบ เยื่อจมูกอักเสบ เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้ป่วยในแต่ละโรคระหว่างครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 พบว่ามีจำนวนลดลงทุกโรค ส่วนการตรวจหาสารเคมีตกค้างในปัสสาวะครั้งที่ 1 พบว่ามีปริมาณสไตรีน เกินมาตรฐาน 4 คน และ ไซลีน เกินมาตรฐาน 1 คน ส่วนครั้งที่ 2 ไม่พบผู้ที่มีปริมาณสารเคมีตกค้างในปัสสาวะเกินมาตรฐาน

การเฝ้าระวังคุณภาพอากาศเป็นการตรวจหาสารมลพิษ ดังแสดงในตารางที่ 2 ซึ่งได้แก่ ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) ไซลีน (Xylene) สไตรีน (Styrene) อะครีโลไนไตรล์ (Acrylonitrile) จากการตรวจวัดอากาศด้วยเครื่อง Miran 1 Bx ในการเฝ้าระวังครั้งที่ 1 พบก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ มีค่าอยู่ระหว่าง 0 - 2.22 ppm (ค่าเฉลี่ย 1 ชม. = 0.79 ppm) ไซลีนมีค่าอยู่ระหว่าง

0 - 1.46 ppm สไตรีนมีค่าอยู่ระหว่าง 0 - 8.78 ppm ซึ่งเกินมาตรฐาน ส่วนอะครีโลไนไตรล์ มีค่าอยู่ระหว่าง 0 - 0.332 ppm อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน และจากการตรวจวัดอากาศด้วยเครื่อง Miran 1 Bx, FTIR ในการไ้ระวังครั้งที่ 2 ไม่พบมลสารที่ทำการตรวจวัดเกินเกณฑ์มาตรฐาน

ตารางที่ 2 ตัวอย่างสารมลพิษที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ

สารมลพิษ	ผลกระทบต่อสุขภาพ
ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO ₂)	มีฤทธิ์เป็นกรด หายใจเข้าไปจะทำให้หลอดลมหดตัว หากก๊าซมีความเข้มข้นสูงจะทำให้เกิดอาการไอ หายใจขัด เยื่อจมูกอักเสบ แสบตา น้ำตาไหล ตาแดง ปวดอักเสบ บวมน้ำและมีการตกเลือดในปอด
ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ (CO)	อาการที่เกิดขึ้นในช่วงแรก ได้แก่ วิงเวียนศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน ไม่มีแรง กระสับกระส่าย หายใจไม่ถูกต้อง ถ้ายังอยู่ในภาวะเช่นนี้ต่อไปอาจทำให้หมดสติและตายได้
โทลูอีน (Toluene)	ส่วนใหญ่ทำให้การทำงานของประสาทส่วนกลางทำงานผิดปกติ อาการเฉียบพลัน ได้แก่ อาการที่เกี่ยวข้องกับระบบประสาทส่วนกลาง เช่น อ่อนเพลีย สับสน และประสาทขาดการประสานงาน ทั้งยังทำให้ปฏิกิริยาต่อเวลาและการสัมผัสผิดปกติไป
สไตรีน (Styrene)	เกิดการระคายเคืองทางเดินหายใจ ถ้าได้รับถึง 420 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร หรือมากกว่า จะทำให้เกิดการระคายเคืองเฉียบพลันต่อเยื่อปอดและทางเดินหายใจ ถ้ามีสไตรีนมากกว่า 200 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร จะทำให้เกิดการกดดันระบบประสาทส่วนกลาง เกิดการอ่อนเพลีย ปวดศีรษะ ไม่สบาย เครียด คลื่นไส้ วิงเวียน นอกจากนี้ยังรบกวนการทำงานของประสาทตาและความสมบูรณ์ของศูนย์การสั่งการทางจิตและประสาท สไตรีนทำให้เกิดการทำลายโครโมโซมในคนที่ได้รับสาร และพบว่ามีความเสี่ยงต่อการเกิดมะเร็งในเนื้อเยื่อที่เกี่ยวข้องกับระบบน้ำเหลือง และระบบเลือด

ตารางที่ 2 (ต่อ) ตัวอย่างสารมลพิษที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ

สารมลพิษ	ผลกระทบต่อสุขภาพ
<p>อะครีโลไนไตรล์ (Acrylonitrile)</p>	<p><u>แบบเฉียบพลัน</u></p> <p>ระคายเคืองต่อระบบทางเดินหายใจ โดยรบกวนการใช้ออกซิเจนของเซลล์ทำให้เกิดอาการปวดศีรษะ ตาลาย หน้ามืด คลื่นไส้ อาเจียน ตัวสั่น ทรงตัวไม่ได้ ท้องร่วง และตับทำงานผิดปกติ หากได้รับพิษสูงจะทำให้อ่อนเพลีย ผิวหนังไม่มีสี หายใจเหนื่อย อ่อน ชักและอาจตายได้ ไอระเหยของเหลวทำให้เกิดการระคายเคืองตาอย่างรุนแรง ทำให้กระจกตาอักเสบ</p> <p><u>แบบเรื้อรัง</u></p> <p>มีผลตั้งแต่มองไม่รู้สึกว่ามีกลิ่น มีนงง อ่อนแอ ปวดศีรษะไม่ทราบสาเหตุ ประสิทธิภาพการทำงานลดลง หลับบ่อย ระคายเคืองไม่ทราบสาเหตุ เจ็บหน้าอก ไม่อยากอาหารและระคายเคืองผิวหนัง หากหายใจเอาสารนี้ 0.6-6.0 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ประมาณ 3 ปี จะทำให้ปวดศีรษะ นอนไม่หลับ เจ็บหน้าอก อ่อนเพลีย ระคายเคืองและยังทำลาย เนื้อเยื่อแก้วตา หากได้รับ 5 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ทางปากเป็นระยะเวลานาน อาจเป็นสาเหตุของโรคลำไส้บวม และโรคกระเพาะอักเสบ รวมถึงมีผลต่อการทำงานของตับด้วย ส่วนผลที่มีต่อผิวหนังจะทำให้เป็นโรคภูมิแพ้ และผิวหนังไวต่อการถูกทำลาย นอกจากนี้ยังเพิ่มความเสี่ยงต่อการเป็นมะเร็งที่ลำไส้ ปอด และต่อมลูกหมาก</p>

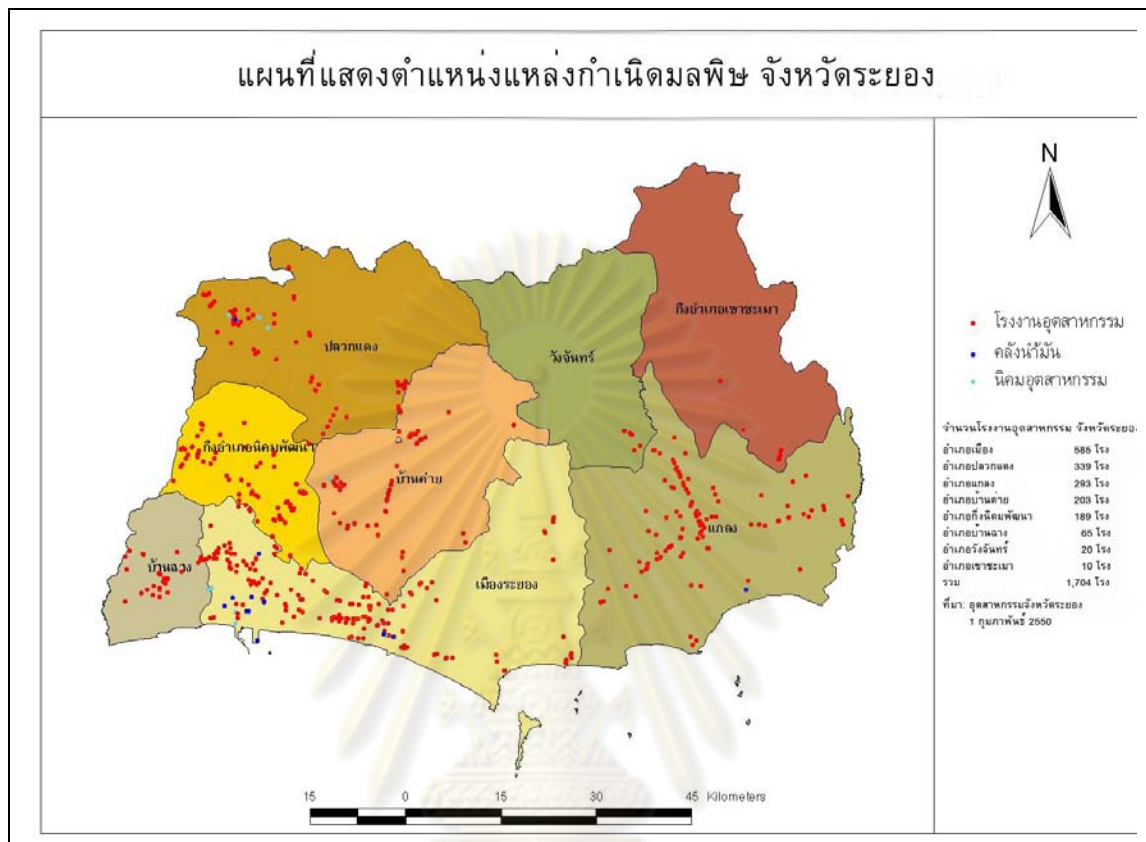
ที่มา : กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2540

จะเห็นได้ว่าหลังจากการเติบโตของอุตสาหกรรมไม่นาน ประชาชนในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และเขตพื้นที่ใกล้เคียงก็ได้รับผลกระทบ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นผลพวงมาจากการดำเนินการทางธุรกิจที่ยังไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคมเพียงพอ เพราะตามหลักการแล้ว การดำเนินการขององค์กรธุรกิจนอกจากการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดขององค์กรแล้ว ยังจะต้อง

ประกอบได้ด้วยควมรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสำคัญ แม้จะมีการออกมาปฏิเสธในการเป็นต้นเหตุของปัญหาของภาคธุรกิจ หรือหากแม้มีหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นมาจากการดำเนินการขององค์กรธุรกิจ ในนิคมอุตสาหกรรมอย่างไม่สามารถโต้แย้งได้ ก็มีการออกมาแสดงความรับผิดชอบ และพยายามหาแนวทางเยียวยาหรือแก้ไข แต่ก็เป็นไปในรูปแบบที่ยังไม่สมเหตุสมผลต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นประชาชนที่ได้รับผลกระทบเหล่านั้นจึงต้องออกมาเรียกร้องหาความเป็นธรรม และทราบเมื่อยังไม่ได้รับการเยียวยาและแก้ไขให้ถูกทางก็ยังคงมีการต่อสู้ของประชาชนต่อเนื่องมายาวนาน อีกทั้งยังมีภาคประชาสังคมเข้ามาให้ความสนใจและมีส่วนร่วมกันดังที่ปรากฏตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น ในปี พ.ศ. 2543-2546 ยังมีปัญหาเรื่องกลิ่นรบกวนจากโรงงานปิโตรเคมี และโรงกลั่น สืบเนื่องจากพื้นที่ตั้งของโรงงานอยู่ใกล้กับชุมชน แต่ขาดพื้นที่กันชน ซึ่งได้รับการแก้ไขจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จนปัญหาทุเลาไปมากในปัจจุบัน ในปีพ.ศ. 2548 ปัญหาเรื่องภัยแล้ง เกิดภาวะขาดแคลนน้ำในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความระแวงในการแย่งใช้น้ำระหว่างชุมชนกับภาคอุตสาหกรรม ซึ่งภาครัฐได้ประสานการแก้ไขปัญหาและจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม แต่ปัญหานานาประการเหล่านั้นก็ยังไม่หมดไป จวบจนปัจจุบันก็ก้าวเข้ามาถึงแผนแม่บทปิโตรเคมีระยะที่ 3 ซึ่งมีการสรุปออกมาว่า "พื้นที่บริเวณมาบตาพุดและใกล้เคียงยังมีศักยภาพเพียงพอในการรองรับการปล่อยของเสียได้ ด้วยค่าความเข้มข้นของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ อยู่ในระดับต่ำกว่าค่ามาตรฐานที่อนุญาตให้ปล่อยได้ ส่วนของเสียที่เป็นของแข็งและของเหลวยังไม่เป็นปัญหาในการกำจัด เพราะไทยเราสามารถกำจัดของเสียเหล่านี้ได้อีกมาก จึงมีข้อสรุปว่าการขยายอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะ 3 สามารถทำได้" ตรงข้ามกับข้ออ้างในแผนแม่บท สภาพความเป็นจริงจากรายงานการตรวจสอบของนักวิชาการ และองค์กรอิสระอื่นๆ ต่างชี้เป็นเสียงเดียวกันว่า "ปัญหามลพิษในพื้นที่มาบตาพุดมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นจนอาจเป็นอันตรายต่อการอยู่อาศัยของประชาชน โดยพบสารอินทรีย์ระเหยง่ายเกินค่ามาตรฐาน และมีสถิติการเกิดโรคมะเร็งทุกชนิด โดยเฉพาะโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวสูงกว่าที่อื่นๆ ถึง 5 เท่า" นอกจากนี้ยังมีผลพวงไปถึงการปนเปื้อนของมลพิษในแหล่งน้ำและในดินอีกด้วย ส่วนการจัดการกากของเสียอุตสาหกรรมก็มีการพบว่าได้มีการลักลอบนำไปทิ้งในพื้นที่สาธารณะหลายอำเภอใกล้เคียง

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งกำเนิดมลพิษ จังหวัดระยอง

ที่มา: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง, 2550.

ผู้วิจัยเห็นว่าการตรวจประเมินที่อ้างไว้ในแผนแม่บทนั้น หน่วยงานตรวจวัดข้อมูลดังกล่าว แม้จะมีได้เจตนาจะบิดเบือน แต่ข้อมูลก็ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง เพราะแต่ละโรงงานถึงแม้จะปล่อยก๊าซเสียออกมาไม่เกินค่าสูงสุดที่กำหนด แต่ปล่อยในระดับสูงสุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อเป็นดังนี้หลายๆโรงงานเข้า ก็ย่อมทำให้ค่าโดยรวมสูงมากขึ้นได้ หรือการมีจำนวนโรงงานอยู่มากเกินไป ตั้งอยู่ติดๆกัน ก็ย่อมทำให้เกิดมลพิษสะสมในสภาวะแวดล้อมได้สูง ยิ่งไม่มีมาตรการตรวจสอบติดตามผลที่ดีก็ยิ่งทำให้สภาพความเป็นจริงเลวร้ายยิ่งขึ้น

3.2 การเรียกร้องความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) กรณีปัญหานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

เขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีประชาชนอาศัยอยู่รวม 25 ชุมชน ได้แก่

- 1) ชุมชนเกาะกก หนองแตงเม
- 2) ชุมชนอิสลาม
- 3) ชุมชนมาบข่า
- 4) ชุมชนคลองน้ำหนู
- 5) ชุมชนกรอกยายชา
- 6) ชุมชนตากวน-อ่าวประดู่
- 7) ชุมชนบ้านพลง
- 8) ชุมชนบ้านล่าง
- 9) ชุมชนบ้านเขาไผ่
- 10) ชุมชนชากลูกหญ้า
- 11) ชุมชนชอยร่วมพัฒนา
- 12) ชุมชนหนองแพบ
- 13) ชุมชนมาบชูด
- 14) ชุมชนตลาดห้วยโป่ง
- 15) ชุมชนบ้านบน
- 16) ชุมชนมาบยา
- 17) ชุมชนตลาดมาบตาพุด
- 18) ชุมชนวัดโสภณ
- 19) ชุมชนวัดมาบตาพุด
- 20) ชุมชนหนองหวายโสม
- 21) ชุมชนหนองบัวแดง
- 22) ชุมชนโชติหิน
- 23) ชุมชนสำนักกะบาก

24) ชุมชนห้วยโป่งใน

25) ชุมชนหนองน้ำเย็น

ประชาชนที่อาศัยใน 25 ชุมชนดังกล่าวเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดโดยตรง และต่อมามีชุมชนใกล้เคียงซึ่งได้ผลกระทบด้วยอีก 6 ชุมชน รวมเป็น 31 ชุมชน ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวจึงรวมตัวกันออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมทั้งจากภาครัฐกิจผู้ประกอบการในนิคมฯ รวมทั้งภาครัฐที่ถือว่าต้องมีส่วนในการรับผิดชอบในการแก้ปัญหาดังกล่าวด้วย โดยความช่วยเหลือของภาคประชาสังคมที่ตื่นตัวในประเด็นดังกล่าวจนเป็นเรื่องที่สังคมจับตามองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลา 3 ปี ที่ผ่านมา เนื่องจากเป็นปรากฏการณ์ที่มีนัยสำคัญต่อแนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ และทิศทางของประเด็นดังกล่าวของประเทศไทยต่อไปในอนาคต

ในที่นี้จะขอลำดับเหตุการณ์ของการเรียกร้องฯ โดยสังเขป ดังนี้(ดูรายละเอียดจากเอกสารภาคผนวก ข)

- **ต.ค. 2550** : ภาคประชาชนยื่นต่อศาลปกครอง ให้ภาครัฐประกาศให้พื้นที่ของ มาบตาพุดและเมืองระยองบางส่วนเป็นเขตควบคุมมลพิษ

- **3 มี.ค. 2552** : ศาลปกครองมีคำสั่งให้ท้องที่ของเทศบาลเมืองมาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นเขตควบคุมมลพิษ ตามมาตรา 59 ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม 2535

- **19 มิ.ย. 2552** : สภาคมนตรีด้านสภาวะโลกร้อน ฟ้องหน่วยงานรัฐเรียกร้องให้การพิจารณาอนุมัติ EIA เป็นไปตามความในรัฐธรรมนูญ มาตรา 67 แห่งรัฐธรรมนูญ 2550 ที่กำหนดให้องค์กรอิสระที่มีผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมา ให้ความเห็นรองรับก่อนจะมีการดำเนินการความก้าวหน้า

- **6 ส.ค. 2552** : คณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นกรณีมาตรา 67 ในระหว่างที่รอแก้ไขหลักเกณฑ์ประกอบตามมาตรา 303 (1) ให้หน่วยงาน ผู้ออกใบอนุญาตขยายตั้งโรงงานใหม่ สามารถออกใบอนุญาตได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับปัจจุบัน แต่ต้องมีการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม/สุขภาพ จัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็น ส่วนโครงการใดจัดเป็นโครงการที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนหรือไม่นั้นให้อยู่ในดุลพินิจของ

หน่วยงานนั้นๆ เอง

- 25 ส.ค. 2552 : คณะรัฐมนตรีมีมติให้ออกใบอนุญาตแก่โรงงานที่ผ่านการรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)

- 27 ส.ค. 2552 : นายกสมาคมต่อต้านภาวะโลกร้อน พร้อมด้วยชาวบ้านจำนวน 43 คน เดินทางเข้ายื่นฟ้องคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พร้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวม 8 ราย ต่อศาลปกครอง ให้ไต่สวนฉุกเฉินและมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว รวมทั้งขอให้ศาล เพิกถอนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และเพิกถอนใบอนุญาตโครงการ ที่ผู้ถูกฟ้องคดีได้ให้ความเห็นชอบอนุมัติ อนุญาต จำนวน 76 โครงการ เนื่องจากก่อนดำเนินโครงการดังกล่าวไม่ได้มีการปฏิบัติตามมาตรา 67 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นอกจากนี้ยังขอให้ เพิกถอนมติ ครม. เมื่อวันที่ 25 ส.ค. 2552

- 23 ก.ย. 2552: ศาลปกครองกลางนัดไต่สวนคดี

- 29 ก.ย. 2552 : ศาลปกครองกลางมีคำสั่งบรรเทาทุกข์ชั่วคราว ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กับพวก รวม 8 ราย สั่งระงับ 76 โครงการไว้เป็นการชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งเปลี่ยนแปลง เป็นอย่างอื่น เพื่อคุ้มครองชุมชนมาบตาพุด

- 2 ต.ค. 2552 : สำนักงานอัยการสูงสุด รับมอบอำนาจจากรัฐบาลและคณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้เข้ายื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด เพื่อขอให้ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาและกลับคำสั่งศาลปกครองกลางที่มีคำสั่ง บรรเทาทุกข์ชั่วคราวและให้หยุดดำเนินการ 76 โครงการในพื้นที่ ต.มาบตาพุด อ.บ้านฉาง และพื้นที่ใกล้เคียงใน จ.ระยอง

- 12 พ.ย. 2552: ศาลปกครองสูงสุดนัดไต่สวนทั้ง 2 ฝ่าย

- 18 พ.ย. 2552 : คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้แต่งตั้งคณะกรรมการ 4 ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย (1) ภาครัฐ (2) ภาคเอกชน (3) ภาคประชาชน และ (4) นักวิชาการ โดยมี "นายอานันท์ ปันยารชุน" เป็นประธานกรรมการ เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่มาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียงใน จ.ระยอง รวมทั้งกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 67 วรรค 2

- 2 ธ.ค. 2552 : ศาลปกครองสูงสุดนัดฟังคำสั่งกรณีที่มีผู้ยื่นคำร้องอุทธรณ์ขอให้ยกเลิกการ ระบุโครงการลงทุนในพื้นที่ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดจำนวน 76 โครงการ ในวันที่ 2 ธ.ค. 2552 เวลา 13.30 น.

- 24 ธ.ค. 2552 : รายงานกระบวนการพิจารณา(ชั้นโต้สวน) ศาลปกครองกลาง วันที่ 24 ธ.ค. 2552

ทั้งนี้กระบวนการต่างๆ ยังไม่สิ้นสุด แต่ก็นับได้ว่าดำเนินมากำหนดหน้ามากแล้วระดับหนึ่ง (รายละเอียดเพิ่มเติมแสดงไว้ในเอกสารภาคผนวก เรื่องบทสรุปสำหรับผู้บริหาร) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมาน่าจะสามารถนำไปวิเคราะห์และคาดการณ์ได้ต่อไป

3.3 ทศนคติของประชาชนในพื้นที่บริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ที่มีต่อองค์กรธุรกิจนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจไทย ในตัวอย่างกรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จากการทำแบบสอบถามในหัวข้อ “ทัศนคติของชุมชนในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ที่มีต่อองค์กรธุรกิจนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง” ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากกลุ่มประชากรผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนละแวกนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดจำนวนทั้งสิ้น 33,492 คน เมื่อนำจำนวนประชากรเทียบในตารางสำเร็จของ Taro Yamane ที่แสดงจำนวนตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเลือกที่ค่าความคาดเคลื่อนร้อยละ 5 และจำนวนประชากร 50,000 คนเมื่อเทียบตารางแล้วทำให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 397 ตัวอย่าง และทางผู้วิจัยได้คิดเป็นกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง โดยจัดเก็บข้อมูลกับประชาชนที่อยู่ในบริเวณมาบตาพุด

แบบสอบถามได้แบ่งชุดคำถามออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

โดยมีผลจากการตอบแบบสำรวจดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ตารางที่ 3 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ชาย	168	42
หญิง	232	58
รวม	400	100

จากการสำรวจแบบสอบถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายทั้งหมด 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดขณะเป็นเพศหญิงทั้งหมด 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58

ตารางที่ 4 แสดงช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
20 หรือต่ำกว่า	28	7
21-30	92	23
31-40	132	33
41-50	105	26.25
มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	43	10.75
รวม	400	100

จากการสำรวจแบบสอบถามพบว่า อายุของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 33 เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 31 ถึง 40 ปี รองมากก็คือกลุ่มอายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี และ 21 ถึง 30 ปี ด้วยจำนวนร้อยละ 26.25 และ 23 ตามลำดับ และกลุ่มผู้ที่มีอายุมากกว่า 50 เป็นอันดับที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 10.75 และกลุ่มสุดท้ายมีจำนวนร้อยละ 7 ของทั้งหมด คือกลุ่มผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี

ตารางที่ 5 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
เกษตรกรรวม	69	17.25
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	12	3
รับจ้างทั่วไป	72	18
รับจ้างในโรงงาน	165	41.25
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	57	14.25
อื่นๆ	25	6.25
รวม	400	100

จากการสำรวจแบบสอบถามพบว่า กลุ่มอาชีพอันดับ 1 คือ กลุ่มผู้รับจ้างในโรงงานซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 165 คน คิดเป็นร้อยละ 41.25 รองลงมาด้วยอาชีพเกษตรกร ด้วยจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.25 และอันดับสามคือกลุ่มผู้รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 18 อันดับถัดมาได้แก่อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว, กลุ่มอาชีพอื่นๆ และข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 14.25, 6.25 และ 3 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 แสดงสถานภาพการสมรสของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพการสมรส	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
โสด	197	49.25
แต่งงานแล้ว	161	40.25
หย่า/ม่าย	42	10.5
อื่นๆ	0	0
รวม	400	100

จากการสำรวจแบบสอบถามด้านสถานภาพการสมรสพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งมีสถานภาพการสมรสโสด ร้อยละ 49.25 รองลงมาคือผู้ที่แต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 40.25 และสุดท้ายคือกลุ่มผู้ที่หย่า/ม่าย มีร้อยละ 10.5

ตารางที่ 7 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำกว่าประถมศึกษา	62	15.5
ประถมศึกษา	68	17
มัธยมศึกษาตอนต้น	75	18.75
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	72	18
อนุปริญญา / ปวส.	48	12
ปริญญาตรี	61	15.25
สูงกว่าปริญญาตรี	14	3.5
รวม	400	100

จากการสำรวจแบบสอบถามพบว่า การศึกษากลุ่มตัวอย่างมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมาเป็นอันดับ 1 ด้วยจำนวน 75 คนคิดเป็นร้อยละ 18.75 ถัดมาคือผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. และ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 18 และ 61 ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างมีผู้สำเร็จระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีเป็นอันดับสุดท้ายซึ่งมีเพียงร้อยละ 3.5 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คิดเป็น 14 คนเท่านั้น

ตารางที่ 8 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000	109	27.25
10,001-20,000	213	53.25
20,001-30,000 บาท	47	11.75
30,001 บาทขึ้นไป	31	7.75
รวม	400	100

จากการสำรวจแบบสอบถามพบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 4 ส่วนใน 5 ส่วนของจำนวนทั้งหมดมีรายได้น้อยกว่า 20,000 บาท โดยรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ระหว่าง 10,001 ถึง 20,000 บาทมีจำนวน 213 คนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใหญ่ที่สุด และมีเพียง 31 คนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 7.75 เท่านั้นที่มีรายได้มากกว่า 30,000 บาท

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ตารางที่ 9 แสดงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ด้านการจ้างงาน

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด	เห็นด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่	
				เห็นด้วย	เห็นด้วย
1. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้มีการ จ้างงานแรงงานจากชุมชนบริเวณ มาบตาพุดมากขึ้น	216 (54%)	89 (22.25%)	36 (9%)	42 (10.5%)	17 (4.25%)
2. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้รายได้ ของชุมชนบริเวณนิคมมีรายได้มากขึ้น	164 (41%)	112 (28%)	48 (12%)	48 (12%)	28 (7%)
3. โครงการในนิคมมาบตาพุดกระทบต่อ อาชีพดั้งเดิม	104 (26%)	147 (36.75%)	86 (21.5%)	29 (7.25%)	34 (8.5%)

จากการสำรวจแบบสอบถาม พบว่าทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุดในด้านการจ้างงานนั้นมีความเห็นด้วยว่านิคมฯ ทำให้มีการจ้างแรงงานจากบริเวณมาบตาพุดมากขึ้นคิดเป็นเกือบร้อยละ 80 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด หรือจำนวน 305 คน มีเพียงแค่ร้อยละ 14.75 เท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย ส่วนที่เหลือร้อยละ 9 ไม่แน่ใจ นอกจากนี้การมีนิคมฯ ยังทำให้ชุมชนมีรายได้มากขึ้นคิดเป็นจำนวนผู้ที่เป็นด้วยจำนวน 276 คนหรือร้อยละ 69 ซึ่งคิดเป็นเกือบ 1 ใน 3 ของทั้งหมด โดยผู้ที่ไม่เห็นด้วยมีจำนวนเพียงแค่ 28 คนเท่านั้น อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังเห็นด้วยอีกว่านิคมฯ นั้นมีผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมของชาวชุมชนบริเวณนิคมฯ โดยมีจำนวนเกือบสองในสามของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดซึ่งคิดเป็น 62.75 ขณะที่กลุ่มตัวอย่าง 86 คนตอบว่าไม่แน่ใจคิดเป็นร้อยละ 21.5 และผู้ที่ไม่เห็นด้วยว่ามีผลกระทบเกิดขึ้นมีอยู่ร้อยละ 15.75

ตารางที่ 10 แสดงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ด้านชุมชนสัมพันธ์และวัฒนธรรม

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด	เห็นด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย
1. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้ วัฒนธรรมของชุมชนที่อาศัยอยู่แต่เดิม หายไป	72 (18%)	100 (25%)	96 (24%)	76 (19%)	56 (14%)
2. การดำเนินงานของนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุดมีการดำเนินธุรกิจที่ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และมีการรับผิดชอบต่อสังคม	49 (12.25%)	35 (8.75%)	116 (29%)	137 (34.25%)	63 (15.75%)
3. ท่านได้รับประโยชน์จากโครงการเพื่อ สังคมของโครงการมาบตาพุด	41 (10.25%)	63 (15.75%)	72 (18%)	171 (42.75%)	53 (13.25%)

จากการสำรวจแบบสอบถามเรื่องทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในด้านชุมชนสัมพันธ์และวัฒนธรรม พบว่าเกือบครึ่งหรือร้อยละ 43 ของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้วัฒนธรรมของชุมชนที่อาศัยอยู่แต่เดิมหายไป ส่วนผู้ที่เห็นว่าไม่กระทบมีอยู่ 1 ใน 3 ของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างจำนวนครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการดำเนินงานของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดมีการดำเนินธุรกิจที่ไม่ซื่อสัตย์ ไม่มีคุณธรรม และไม่มีการรับผิดชอบต่อสังคม มีเพียงร้อยละ 21 เท่านั้นที่เห็นด้วยว่าการดำเนินงานของนิคมฯ มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และมีการรับผิดชอบต่อสังคม มากกว่านี้มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 56 เห็นด้วยว่าโครงการเพื่อสังคมดังกล่าวยังไม่เกิดประโยชน์กับชุมชน มีเพียงแค่ 104 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 26 ที่เห็นว่าโครงการนั้นเกิดประโยชน์กับสังคม

ตารางที่ 11 แสดงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ด้านสุขภาพ

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด	เห็นด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง	
				ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย
1. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้สุขภาพ ของคนในชุมชนนั้นแย่และอ่อนแอลง	176 (44%)	133 (33.25%)	55 (13.75%)	28 (7%)	8 (2%)
2. โครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีจัด สวัสดิการในการแก้ปัญหาด้านสุขภาพแก่ ชุมชน	24 (6%)	48 (12%)	80 (20%)	171 (42.75%)	77 (19.25%)

จากการสำรวจแบบสอบถามเรื่องทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในด้านสุขภาพพบว่า มีเพียงไม่ถึงร้อยละ 10 ที่ไม่เห็นด้วยว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้สุขภาพของคนในชุมชนนั้นแย่และอ่อนแอลง ส่วนร้อยละ 77.25 ของกลุ่มเห็นด้วยว่าทำให้สุขภาพอ่อนแอลง นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังตอบว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีจัดสวัสดิการในการแก้ปัญหาด้านสุขภาพแก่ชุมชนเพียงแค่อ้อยละ 18 ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยมีถึงร้อยละ 62 ซึ่งเป็นจำนวน 248 คน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 แสดงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด
ด้านสิ่งแวดล้อม

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด	เห็นด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย
1. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้เกิด ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชุมชน บริเวณใกล้เคียง	192 (48%)	136 (34%)	41 (10.25%)	28 (7%)	3 (0.75%)
2. โครงการในนิคมมาบตาพุดมีนโยบายใน การดูแลมลพิษที่ปล่อยมาจากโครงการ อย่างเข้มงวด	17 (4.25%)	42 (10.5%)	98 (24.5%)	104 (26%)	139 (34.75%)
3. โครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีการตรวจ ติดตามแก้ไขปัญหามลพิษทาง สิ่งแวดล้อมของการนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุดได้มีการปฏิบัติที่เข้มงวดและ ติดตามอย่างต่อเนื่อง	28 (7%)	45 (11.25%)	76 (19%)	127 (31.75%)	124 (31%)
4. โครงการในนิคมมาบตาพุดประชาสัมพันธ์ และเสริมสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วน ร่วมของชุมชนในพื้นที่ทำให้มีความรู้ด้าน สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น	38 (9.5%)	55 (13.75%)	40 (10%)	179 (44.75%)	88 (22%)

จากการสำรวจแบบสอบถามเรื่องทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างมากกว่า 4 ใน 5 ส่วนเห็นด้วยว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียง หรือคิดเป็นร้อยละ 82 และมีแค่ร้อยละ 0.75 ที่ไม่เห็นด้วย นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังตอบว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดมีนโยบายในการดูแลมลพิษที่ปล่อยมาจากโครงการเป็นอย่างเข้มงวดเพียงแค่ 59 คนหรือคิดเป็นแค่ร้อยละ 14.75 เท่านั้น นอกนั้นมีจำนวนผู้ไม่เห็นด้วยถึง 243 คนซึ่งเป็นร้อยละ 60.75 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง และที่เหลือเป็นกลุ่มที่ไม่แน่ใจถึงร้อยละ 24.5 ยิ่งไปกว่านั้นคำตอบของกลุ่มตัวอย่างพบว่าร้อยละ 62.75 ไม่

เห็นว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีการตรวจติดตามแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมของการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้มีการปฏิบัติที่เข้มงวดและติดตามอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้ที่เห็นด้วยมีเพียง 73 คน หรือร้อยละ 18.25 เท่านั้นหรือยังไม่ถึง 1 ใน 5 ส่วนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด สุดทำยกกลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วยว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดประชาสัมพันธ์และเสริมสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ทำให้มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ถึงร้อยละ 66.75 ส่วนผู้ที่เห็นด้วยมีเพียงแค่ร้อยละ 23.25

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมากแสดงความเบื่อหน่ายต่อการทำแบบสอบถามหรือการเข้ามาเก็บข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ รวมถึงนักวิจัยมากหน้าหลายตา ซึ่งชี้ว่าหลังจากการให้ข้อมูลไปแล้วก็ไม่ค่อยได้เห็นที่เกิดประโยชน์อันใดต่อประชาชนในพื้นที่มากนัก แต่ก็ยังคงมีความหวังจะให้ข้อมูลของตนเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นบ้าง ทั้งนี้สามารถสรุปข้อเสนอเป็นประเด็นหลักๆ ได้คือ

- กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงประสงค์ให้มีการดำเนินกิจการขององค์กรธุรกิจหรือนิคมฯ เนื่องจากการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ แต่ก็กังวลใจกับปัญหาจากความไม่รับผิดชอบ หรือรับผิดชอบไม่เพียงพอต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ โดยเฉพาะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัยของคนในพื้นที่โดยตรง จึงต้องการให้มีการแก้ปัญหอย่างเร่งด่วน
- รัฐบาลต้องเข้ามามีส่วนช่วยเหลือ เยียวยา และแก้ไขปัญหอย่างจริงจังและรวดเร็วมากกว่าที่เป็นอยู่ ส่วนภาคเอกชนหรือองค์กรธุรกิจที่เกี่ยวข้องต้องมีความจริงจัง และแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่านี้ อีกทั้งไม่ยากให้พื้นที่อื่นต้องประสบปัญหาเช่นเดียวกับกรณีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด
- กลุ่มตัวอย่างบางส่วน ซึ่งนับเป็นจำนวนไม่มากนัก มีความคิดเห็นในเชิงลบอย่างรุนแรงต่อการดำเนินกิจการขององค์กรธุรกิจหรือนิคมฯ เนื่องจากก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านสภาวะแวดล้อม สุขภาพอนามัย ตลอดจนนำความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเข้ามาในพื้นที่ สูญเสียวิถีชีวิต อาชีพและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม จึงเรียกร้องขอให้ยกเลิกการดำเนินกิจการดังกล่าวเสียทั้งหมด เด็ดขาด

เมื่อทำการประมวลผลเพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่อยู่ในชุดคำถามนั้นจะเห็นได้ว่ามีปัจจัยอยู่บ้างบางปัจจัยที่มีนัยสำคัญซึ่งกันและกัน โดยจะแสดงผลดังนี้

ตารางที่ 13 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดด้านการจ้างงาน และ ด้านสิ่งแวดล้อม

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด	เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
ด้านการจ้างงาน					
1. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้มีการจ้างงานแรงงานจากชุมชนบริเวณมาบตาพุดมากขึ้น	216 (54%)	89 (22.25%)	36 (9%)	42 (10.5%)	17 (4.25%)
2. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้รายได้ของชุมชน บริเวณนิคมมีรายได้มากขึ้น	164 (41%)	112 (28%)	48 (12%)	48 (12%)	28 (7%)
3. โครงการในนิคมมาบตาพุดกระทบต่ออาชีพดั้งเดิม	104 (26%)	147 (36.75%)	86 (21.5%)	29 (7.25%)	34 (8.5%)
ด้านสิ่งแวดล้อม					
โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียง	192 (48%)	136 (34%)	41 (10.25%)	28 (7%)	3 (0.75%)

จากการสำรวจแบบสอบถามเรื่องทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าโครงการในนิคมฯ ทำให้พวกเขา มีรายได้มากขึ้นถึงร้อยละ 69 และมีอาชีพมากขึ้นถึงร้อยละ 76.25 แต่อาชีพใหม่ในโครงการในนิคมฯ มีผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมถึงร้อยละ 62.75 ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนอาชีพจากอาชีพดั้งเดิมหันไปเป็นแรงงานในโครงการในนิคมฯ ซึ่งอาจจะมีผลจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ทำให้มีผลต่ออาชีพดั้งเดิม โดยร้อยละ 82 ของกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียง

ตารางที่ 14 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของ

นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ด้านสิ่งแวดล้อม

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด	เห็นด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย
ด้านสิ่งแวดล้อม					
1. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้เกิด ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชุมชน บริเวณใกล้เคียง	192 (48%)	136 (34%)	41 (10.25%)	28 (7%)	3 (0.75%)
2. โครงการในนิคมมาบตาพุดมี นโยบายในการดูแลมลพิษที่ปล่อย มาจากโครงการเป็นอย่างดี	17 (4.25%)	42 (10.5%)	98 (24.5%)	104 (26%)	139 (34.75%)
3. โครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีการ ตรวจติดตามแก้ไขปัญหามลพิษทาง สิ่งแวดล้อมของโครงการนิคม อุตสาหกรรมมาบตาพุดได้มีการ ปฏิบัติที่เข้มงวดแลติดตามอย่าง ต่อเนื่อง	28 (7%)	45 (11.25%)	76 (19%)	127 (31.75%)	124 (31%)
4. โครงการในนิคมมาบตาพุด ประชาสัมพันธ์และเสริมสร้าง ความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ในพื้นที่ทำให้มีความรู้ด้าน สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น	38 (9.5%)	55 (13.75%)	40 (10%)	179 (44.75)	88 (22%)

จากการสำรวจแบบสอบถามเรื่องทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างมากกว่า 4 ใน 5 ส่วนเห็นด้วยว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียง หรือคิดเป็นร้อยละ 82 และมีแค่ร้อยละ 0.75 ที่ไม่เห็นด้วย นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างเพียงแค่ 59 คนหรือคิดเป็นแค่ร้อยละ 14.75 เท่านั้นที่เชื่อว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดมีนโยบายในการดูแลมลพิษที่ปล่อยมาจากโครงการเป็นอย่างดี

เข้มงวด นอกนั้นมีจำนวนผู้ไม่เห็นด้วยถึง 243 คนซึ่งเป็นร้อยละ 60.75 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง และที่เหลือเป็นกลุ่มที่ไม่แน่ใจถึงร้อยละ 24.5 นอกจากนี้ยังไม่มี การดูแลแล้วกลุ่มตัวอย่างพบว่าร้อยละ 62.75 ไม่เห็นว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีการตรวจติดตามแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม ของการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้มีการปฏิบัติที่เข้มงวดและติดตามอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้ ที่เห็นด้วยมีเพียง 73 คน หรือร้อยละ 18.25 เท่านั้นหรือยังไม่ถึง 1 ใน 5 ส่วนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด สุดท้ายกลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วยว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดประชาสัมพันธ์และเสริมสร้าง ความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ทำให้มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ถึงร้อยละ 66.75 ส่วนผู้ที่เห็นด้วยมีเพียงแค่ร้อยละ 23.25 ซึ่งเหตุก็คือโครงการในนิคมมาบตาพุดมีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมรอบข้างทำให้ชุมชนรอบข้างนั้นได้รับผลกระทบด้านสุขภาพตามมา และทำให้กลุ่ม ตัวอย่างไม่เชื่อว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดมีนโยบายมีแนวทางในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้วยความจริงจังทั้งการดูแลและการแก้ปัญหา

ตารางที่ 15 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดด้านสุขภาพ และด้านสิ่งแวดล้อม

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด	เห็นด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง	
				ไม่ เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วย
ด้านสุขภาพ					
1. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้สุขภาพ ของคนในชุมชนนั้นแย่และอ่อนแอลง	176 (44%)	133 (33.25%)	55 (13.75%)	28 (7%)	8 (2%)
2. โครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีจัด สวัสดิการในการแก้ปัญหาด้านสุขภาพแก่ ชุมชน	24 (6%)	48 (12%)	80 (20%)	171 (42.75%)	77 (19.25%)
ด้านสิ่งแวดล้อม					
1. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้เกิด ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชุมชน บริเวณใกล้เคียง	192 (48%)	136 (34%)	41 (10.25%)	28 (7%)	3 (0.75%)

จากการสำรวจแบบสอบถามเรื่องทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในด้านสุขภาพนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีเพียงแค่ร้อยละ 10 เท่านั้นที่คิดว่าไม่ได้รับผลกระทบจากโครงการในนิคมมาบตาพุด ซึ่งสาเหตุหลักน่าจะมาจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 82 เห็นด้วยว่าโครงการในนิคมฯ ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมเสื่อมลง นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังตอบว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีจัดสวัสดิการในการแก้ปัญหาด้านสุขภาพแก่ชุมชนเพียงแค่ร้อยละ 18 ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยมีถึงร้อยละ 62 ซึ่งเป็นจำนวน 248 คน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์

ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดด้านการจ้างงาน ด้านชุมชนสัมพันธ์และวัฒนธรรม
และด้านสิ่งแวดล้อม

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด	เห็นด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย
ด้านการจ้างงาน					
1. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้มีการ จ้างงานแรงงานจากชุมชนบริเวณ มาบตาพุดมากขึ้น	216 (54%) 164	89 (22.25%) 112	36 (9%) 48	42 (10.5%) 48	17 (4.25%) 28
2. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้รายได้ ของชุมชนบริเวณนิคมมีรายได้มากขึ้น	(41%) 104	(28%) 147	(12%) 86	(12%) 29	(7%) 34
3. โครงการในนิคมมาบตาพุดกระทบต่อ อาชีพดั้งเดิม	(26%)	(36.75%)	(21.5%)	(7.25%)	(8.5%)
ด้านชุมชนสัมพันธ์และวัฒนธรรม					
4. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้ วัฒนธรรมของชุมชนที่อาศัยอยู่แต่เดิม หายไป	72 (18%) 49	100 (25%) 35	96 (24%) 116	76 (19%) 137	56 (14%) 63
5. การดำเนินงานของนิคมอุตสาหกรรมมาบ ตาพุดมีการดำเนินธุรกิจที่ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และมีการรับผิดชอบต่อสังคม	(12.25%) 41	(8.75%) 63	(29%) 72	(34.25%) 171	(15.75%) 53
6. ท่านได้รับประโยชน์จากโครงการเพื่อ สังคมของโครงการมาบตาพุด	(10.25%)	(15.75%)	(18%)	(42.75%)	(13.25%)
ด้านสิ่งแวดล้อม					
9. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้เกิด ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชุมชน บริเวณใกล้เคียง	192 (48%)	136 (34%)	41 (10.25%)	28 (7%)	3 (0.75%)

จากการสำรวจแบบสอบถามเรื่องทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 76.25 เห็นด้วยว่าโครงการในนิคมมาบตาพุด ทำให้มีการจ้างงานมากขึ้น, ร้อยละ 69 ก็ยังเชื่อว่าโครงการในนิคมฯ ทำให้ชุมชนบริเวณนิคมฯ มีรายได้มากขึ้น และผลกระทบก็คืออาชีพที่เปลี่ยนไปจากดั้งเดิมของคนบริเวณนั้น ซึ่งผลอาจจะมีมาจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยมีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 82 เห็นด้วย ซึ่งผลที่ตามมาก็คือ วัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่แต่เดิมหายไป นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างนั้นยังไม่เชื่อว่าการการดำเนินงานของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดมีการดำเนินธุรกิจที่ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และมีการรับผิดชอบต่อสังคมถึงร้อยละ 50 และโครงการเพื่อสังคมเหล่านั้นก็มีกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับประโยชน์เพียงแค่ร้อยละ 26 เท่านั้นเอง

3.4 ทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

การสำรวจทัศนคติของประชาชนในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและบริเวณใกล้เคียง ในประเด็นเกี่ยวกับ CSR ขององค์กรธุรกิจนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เพื่อเป็นการสะท้อนความเข้าใจและการนำ CSR ไปใช้ จากมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง และนอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากการติดตามการแสดงความคิดเห็น การสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์เจาะลึก บุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ผู้สื่อข่าวที่เกาะติดกรณีปัญหามาบตาพุดได้เปิดเผยคำสัมภาษณ์นายชายน้อย เพื่อนโกสุม ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท ปตท. อะโรเมติกส์และการกลั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งมองว่า ผู้ประกอบการไม่ได้ตั้งใจทำผิด เป็นบาปบริสุทธิ์ เอ็นจีโอฟ้องภาครัฐ แต่คนที่ถูกทำโทษ คือผู้ประกอบการ พร้อมแสดงความเป็นห่วงเรื่องใช้กฎหมายที่ไม่แน่นอน การใช้กฎหมายย้อนหลังจนส่งผลกระทบต่อภาพรวมของประเทศ

“สิ่งที่อยากเห็น เป็นไปได้หรือไม่ ทำอะไรก็ได้ให้เดินได้เร็ว ภาคประชาชนสบายใจ ไม่เดือดร้อน ซึ่งภาคอุตสาหกรรมไม่แคร์ ออกกฎระเบียบเข้มงวด มีกฎระเบียบชัดเจน ไม่กลัวสามารถทำได้ แต่อย่าบอกมาแล้วเปลี่ยนเพราะจะทำให้นักลงทุนไม่กล้าเข้ามาลงทุน”

นายชายน้อย กล่าวต่อดัวยว่า ช่วงที่ได้ลงพื้นที่มาบตาพุดกับนายอานันท์ ปันยารชุน ประธานคณะกรรมการ 4 ฝ่าย มีชาวบ้านมาพบ ส่วนใหญ่สะท้อนปัญหาเฉพาะเรื่อง

สาธารณูปโภค เรื่องขยะไม่มีการจัดเก็บที่ดีพอ ไฟฟ้า น้ำประปาไม่พอใช้ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนระยองอยากเห็น

“อยากให้รัฐทำเรื่องนี้ทำให้เกิดสมดุล ดูแลชุมชนซึ่งเป็นผู้เสียสละ มีการพูดกับ นายกรัฐมนตรีหลายครั้ง อยากให้มีการทบทวนเรื่องการกระจายงบประมาณพัฒนาจังหวัดต่างๆ ที่น่าจะสะท้อนให้เห็นสิ่งที่จังหวัดนั้นๆ เสียสละ และสร้างรายได้ให้กับประเทศชาติ เช่น มาบตาพุด ได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อย ขณะที่มีการแฝงเกือบสามแสนคน ขณะที่บริษัทในกลุ่ม ปตท. พยายามจ่ายภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต ภาษีกำไร ภาษีเงินเดือนจ่ายใน จ.ระยอง แต่ถูกส่งกลับมาส่วกลางหมด ก่อนที่รัฐบาลจะกลับไปตามจำนวนประชากร” ผู้บริหาร ปตท. สะท้อนปัญหา และเชื่อว่าหากรัฐบาลไม่แก้ไขปัญหามาบตาพุดให้คนมีความสุข ให้ผู้คนอีกจำอยากให้อุตสาหกรรมมาตั้งในพื้นที่ของตนบ้าง ไปส่งเสริมการลงทุนที่ใดก็ไม่มีใครอยากให้ทำ

ขณะที่มุมมองนายอานันท์ ปันยารชุน กล่าวไว้ในช่วงการลงพื้นที่บ้านแลง จ.ระยอง เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2552 ถึงทางออกมาบตาพุดการพัฒนาและปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้อย่างน่าสนใจว่า “เมื่อความเห็นไม่ตรงกัน และเป็นเรื่องที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะไม่ได้ จะทำให้สังคมปั่นป่วน ทั้งสองฝ่ายต้องชนะ แต่ไม่ชนะ 100% มีความพอใจทั้งสองฝ่าย โดยไม่ทิ้งหลักการตาม ธรณ.” (สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2552)

ทั้งนี้ นายอานันท์ ปันยารชุน อดีต นายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานคณะกรรมการ 4 ฝ่าย แก้ไขปัญหามาบตาพุด ได้กล่าวปาฐกถา "แนวทางการแก้ไขปัญหาลงทุนกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม" ไว้อย่างน่าสนใจ สรุปเนื้อหาสาระและประเด็นที่น่าสนใจ (ประชาชาติธุรกิจ, 11 มีนาคม 2553) ดังนี้ ประชาชาติธุรกิจ

...ทุกคนก็ทราบดีว่ามาบตาพุดมีปัญหาอย่างไร แต่คำถามที่เราต้องถามก็คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในมาบตาพุดเกิดจากไหน จุดเริ่มต้นอยู่ที่ใด และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะคน หรือเหตุผลอื่น

ผมยังจำได้ว่า 24-25 ปีก่อน มีการวางแผนสร้างมาบตาพุดให้เป็นนิคม อุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพื่อรองรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ตอนนั้นมีความ ตื่นเต้นกันมาก ซึ่งผมถือว่าเป็นความสำเร็จของรัฐบาลในชุดนั้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่อง ที่ขงมาจากข้าราชการประจำในสภาพพัฒนแบบแปลนที่ออกมาค่อนข้างดี มีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานรองรับ ไม่ว่าจะเป็นถนน ท่าเรือ น้ำลึกรทุกอย่างมีการแบ่งชัดเจนว่าโรงงานจะอยู่ที่ใด มีพื้นที่ชุมชน อยู่ที่ใด และระหว่างชุมชนกับโรงงานต้องเป็นพื้นที่สีเขียว มีพื้นที่กันชน เพื่อให้มลพิษที่อาจเล็ดลอดมาจากโรงงานไม่ทำลายสุขภาพของราษฎรที่พักอาศัยอยู่บริเวณนั้น ผ่านไป 20 กว่าปี เมื่อถึงขั้นปฏิบัติกลับไม่เป็นไปตามแผน มีการ

ขยับขยายโรงงานด้วยความเห็นชอบหรือด้วยความสมรู้ร่วมคิดของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นบ้าง เจ้าหน้าที่รัฐบาลกลางบ้าง การบุกกรุกเข้าไปในพื้นที่ สีเขียวหรือพื้นที่กันชน ทำให้ปัจจุบัน พื้นที่กันชนแทบไม่มีแล้ว โรงงานบางโรงงานก็ไม่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม บริษัทใดที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงหน่อย ก็อาจจะเป็นผู้รายน้อยที่สุด แต่ก็มีโรงงานอีกหลายโรงงานที่ไม่สนใจกฎหมาย ไม่แสดงความห่วงใยต่อสุขภาพของชุมชนที่อยู่ใกล้โรงงาน

ฉะนั้น ปัญหามาบตาพุดไม่ได้เกิดขึ้นเมื่อ 3 ปีที่แล้ว แต่เกิดมากกว่า 10 ปีแล้ว แล้วทุกครั้งที่เกิดปัญหา รัฐในอดีตก็ไม่ได้แก้ปัญหาขั้นพื้นฐาน ไม่ได้แก้ที่รากเหง้า ส่วนใหญ่ทำหน้าที่ติดพลาสติก ทายาแดง ให้กินยาแอสไพริน เป็นการบรรเทาความทุกข์ชั่วคราวเท่านั้น กระทั่งเกิดรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 ซึ่งได้มีการเขียนถึงเรื่องสิทธิชุมชน ชุมชนมีสิทธิที่จะมีชีวิตที่ปราศจากมลพิษ และไม่มีโรงงานใดหรือกิจการใดที่เกี่ยวกับโรงงานปล่อยสารพิษออกมาทำลายสุขภาพของประชาชน มีมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมไม่ให้เกิดเรื่องเหล่านี้ จนมาถึงรัฐธรรมนูญฉบับ 2550

"กรรมการ 4 ฝ่ายที่ท่านนายกฯ ได้ตั้งขึ้นมา ซึ่งผมได้รับหน้าที่เป็นประธาน คล้ายกับว่าเราว่าจ้างเขียนแบบ เมื่อเขียนแบบเสร็จ และคิดว่าเป็นแบบที่ดี แต่ก็อาจจะมีข้อบกพร่อง แต่แบบนี้จะสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อมีการปฏิบัติ"

ในคณะกรรมการ 4 ฝ่าย ในการสร้างกระบวนการสร้างวิธีการรับฟังความคิดเห็น ออกแบบได้สวยพอใช้ แต่พอถึงขั้นปฏิบัติอาจมีปัญหานิดหน่อย เพราะความยังไม่เข้าใจลึกซึ้งเรื่องกระบวนการว่าทำไมถึงมีการรับฟังความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นเป็นเรื่องของการเผชิญหน้ากัน เกียงกัน และเอาชนะ ซึ่งกันและกัน ซึ่งการรับฟังความคิดเห็นในประเทศที่เขาทำกันมานานแล้ว ตระหนักไปในเรื่องของการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงให้ข้อวิเคราะห์ แล้วก็จบกัน ไม่ต้องนั่งเกียงกันในห้อง ฉะนั้นปัญหานี้ไม่ใช่ปัญหาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นปัญหาของชาติ ปัญหาสังคม เราจึงเสนอให้มีมาตรการที่จะนำไปสู่การจัดตั้งองค์กรอิสระ

นี่คือสิ่งที่คนไทยต้องให้ความสนใจว่า รัฐธรรมนูญเรามีอะไรเกิดขึ้น มีการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ และเมื่อปฏิบัติแล้ว ขั้นตอนไปที่ต้องเฝ้าระวังว่ารัฐและข้าราชการจะมีประสิทธิภาพ ในการทำงานขึ้นนี้มากน้อยแค่ไหน "ปัญหาการโกงกิน ปัญหาความไม่ซื่อสัตย์ ปัญหาความไม่เอาไหน ปัญหาความล่าช้า การละเลยหน้าที่ ไม่มีความห่วงใยต่อทุกข์สุขของราษฎรที่แท้จริง สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรค ผมมีความหวังว่า ตัวท่านนายกฯ รัฐบาล นักการเมือง ข้าราชการ จะสามารถปรับตัวทัน และเริ่มศักราชใหม่ มีทัศนคติในการทำงานแบบใหม่ มีความกระตือรือร้น มีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีความจริงใจจริงจัง และไม่คดโกง"

ถึงวันนั้นเมื่อไหร่ ผลงานประจักษ์ออกมา ซึ่งเป็นที่พอใจทั้งจากฝ่ายอุตสาหกรรม ฝ่ายภาคประชาสังคม และราษฎรที่อยู่ในพื้นที่ ถ้าถึงวันนั้นจะเป็นวันที่พวกเราอนตาหลับ และจะไม่มีเหตุการณ์มาบตาพุดเกิดขึ้นอีก และไม่น่าจะมีเหตุการณ์แบบมาบตาพุดเกิดขึ้นในพื้นที่อุตสาหกรรมทั่วไปในประเทศ เพราะจุดนี้จะเป็นจุดเปลี่ยนวิธีคิดของประชาชน เขาจะเริ่มให้ความไว้วางใจรัฐและข้าราชการมากขึ้น ถ้าไม่สามารถสร้างความไว้วางใจ ปัญหาที่แก้ไขจะเป็นปัญหาที่แก้ไขบนเอกสารเท่านั้น ไม่เพียงรัฐบาลหรือข้าราชการต้องปรับตัว แต่ภาคอุตสาหกรรมต้องปรับตัว วันนี้เลิกได้แล้วที่บอกว่าผมทำตามกฎหมาย ไม่พอครับ เริ่มต้นต้องทำตามกฎหมาย ด้วยความจริงใจ ไม่หลีกเลียง เบี่ยงเบน แต่สุดท้ายต้องทำเกินกฎหมาย ทำเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด เพื่อทุกข์สุขของประชาชน

ฉะนั้นความเข้าใจกับความไว้วางใจก็จะเกิดขึ้น ผมคิดว่ารัฐบาลมีหน้าที่ต้องทำอีกหลายอย่าง เพราะไม่ใช่แค่เรื่องมาบตาพุดอย่างเดียว แต่ปัญหาจริง ๆ คือแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมืองไทย ด้วย หลายอย่างที่รัฐบาลต้องมีนโยบายที่เด่นชัด ให้เป็นที่เข้าใจง่าย เป็นธรรมกับสังคม ต้องลดมลพิษ ไม่ใช่ลดเพราะกฎหมายบังคับ หรือเจรจากับนิคม กับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ แต่ต้องมีทุกวิถีทาง หรือมีมาตรการที่จะทำให้มลพิษลดลงเรื่อย ๆ ต้องมีโครงการที่ให้กำลังใจ เช่น ทำระบบภาษี โครปล่อยมลพิษ คนนั้นก็ต้องจ่ายตังค์ โครนำเทคโนโลยีหรือเครื่องจักร ที่ลดมลพิษเข้ามา คนนั้นก็ได้รับสิทธิพิเศษเรื่องภาษีนำเข้า ซึ่งจุดหมายมันปลายทางไม่ได้อยู่ที่ทำให้มาบตาพุดอยู่ได้ แต่จะทำอย่างไรให้อุตสาหกรรมทั่วประเทศกับชุมชนอยู่ด้วยกันได้อย่างผาสุก ร่วมมือ เข้าใจ และไม่สร้างปัญหาซึ่งกันและกัน ผมอยากเห็นภาคเอกชนเอาจริงเอาจัง ไม่ว่าจะเป็นสภาอุตสาหกรรมฯ หรือบริษัทปิโตรเคมีต่าง ๆ ต้องมีมาตรการของตัวเองในการเฝ้าระวัง ซึ่งในปัจจุบันอาศัยระบบราชการในการเฝ้าระวัง ...ไม่มีทางครับ

"ฉะนั้นถ้ารัฐบาลยังทำอะไรไม่ได้ หรือหน่อมแน้มอยู่ ผมว่าฝ่ายภาคธุรกิจเอกชนต้องเป็นฝ่ายบุก สร้างความเข้าใจที่ดีกับชุมชน อย่าหวังพึ่งราชการทุกอย่าง ถ้าคนในสังคมเรียนรู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากตัวเอง ไม่ใช่มีอะไรก็วิ่งหารัฐบาลไม่ถูกใจก็ตำหนิรัฐบาลอย่างเดียว ไม่พอครับ ทุกคนต้องตื่นตัว ต้องทำหน้าที่ด้วยความ รับผิดชอบ"

อีกหนึ่งบุคคลสำคัญในวงการธุรกิจ นายดุสิต นนทะนาคร ประธานหอการค้าไทย ผู้แทนภาคเอกชนที่มีบทบาทในการประสานงานเพื่อแก้ปัญหากรณีมาบตาพุด ได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับปัญหาการลงทุนในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ทั้งนี้ภาคเอกชนต้องการให้ภาครัฐเร่งหาทางออกกฎกติกาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในมาตรา 67 วรรค 2 เกี่ยวกับ แนวทางปฏิบัติในเรื่องของการจัดทำผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) การจัดทำผลกระทบด้านสุขภาพ (HIA) การรับฟัง

ความคิดเห็นกับผู้เกี่ยวข้องและการจัดตั้งองค์กรอิสระ เพื่อให้เกิดความชัดเจนภายใน 5 เดือน นอกจากนี้ ภาคเอกชนยังต้องการให้รัฐบาลแสดงให้เห็นถึงความคืบหน้าในการดำเนินการของภาครัฐ เพื่อที่ภาคเอกชนจะได้แนวทางดังกล่าวไปชี้แจงต่อนักลงทุนต่างๆ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและขยายฐานการลงทุนไปยังต่างประเทศ อย่างไรก็ตามภาคเอกชนมองว่าการทำงานของภาครัฐในช่วงที่ผ่านมา ที่มีการออกกฎระเบียบต่างๆ ยังไม่เพียงพอ จึงต้องมีการออกเป็นกติกากฎหมายให้ชัดเจนกว่านี้ (สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2552)

เมื่อวันอังคารที่ 13 ตุลาคม 2552 คณะอนุกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง และสิทธิชุมชน ร่วมกับคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มูลนิธินโยบายสุขภาพ สำนักงานสุขภาพแห่งชาติ จัดประชุมเวทีสาธารณะสิทธิชุมชน กรณีมาบตาพุด : ความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ การลงทุนกับชีวิตผู้คน สิ่งแวดล้อม ณ ห้องประชุม 222 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีนายสมศักดิ์ จันทรวงทอง เป็นตัวแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม นายประมวล เฉลิมม เป็นตัวแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนักวิชาการ เข้าร่วมการประชุม ดำเนินรายการโดย รศ.ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้งนี้คณะอนุกรรมการด้านสิทธิพลเมือง สิทธิการเมือง และสิทธิชุมชน โดยมีนายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และประธานอนุกรรมการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกรณีมาบตาพุดกับรัฐธรรมนูญมาตรา 67 ดังนี้

1. ตามที่ได้มีคำสั่งของศาลปกครองกลางที่ 908/2552 เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2552 นั้น คณะอนุกรรมการด้านสิทธิพลเมือง สิทธิการเมือง และสิทธิชุมชน มีความเห็นว่า คำสั่งของศาลปกครองดังกล่าวเป็นคำวินิจฉัยชี้ชัดที่แสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ตามมาตรา 28 วรรคสอง และสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย ถือได้ว่าเป็นการก่อเกิดรูปธรรมของสิทธิเสรีภาพที่จับต้องได้ ตลอดจนได้สร้างความผูกพันระหว่างศาลปกครองกับสังคมและชุมชนไทยที่เข้าพิทักษ์สิทธิของบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชนที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้แล้วในมาตรา 67 ทั้งยังเป็น การแสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ทำให้เกิดประโยชน์เป็นรูปธรรมที่กินได้ และใช้ในการแก้ปัญหาได้ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ขององค์กรทุกองค์กรต้องร่วมกันทำความเข้าใจคำวินิจฉัยของศาลปกครองกลาง ที่แสดงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และสิทธิการทำมาหากินเพื่อดำรงไว้ซึ่ง “สิทธิในการมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข” (Rights to life)

2. ดังนั้น มาตรา 67 ของรัฐธรรมนูญนี้ จึงมิใช่การเลือกข้างระหว่างเศรษฐกิจการลงทุนกับสังคมชุมชน หรือเป็นการปฏิเสธการลงทุนของภาคอุตสาหกรรม อย่างที่มีความพยายามสร้างความตื่นตระหนกให้เกิดขึ้นในสังคมไทย แต่เป็นการสร้างหลักความสมดุลของเศรษฐกิจการลงทุนขนาดใหญ่กับเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชนที่มั่นคงและยั่งยืน ดังที่สำนักสุขภาพแห่งชาติได้มีการศึกษาวิจัยประเมินผลกระทบต่อชีวิตและสุขภาพของชุมชนในกรณีมาบตาพุดจังหวัดระยอง พบความจริงว่า ก่อนการตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดมีความสมดุลภายใต้ “ระบบเศรษฐกิจสามขา” ระหว่างภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และภาคบริการการท่องเที่ยว แต่เมื่อเกิดนิคมอุตสาหกรรมในช่วงระยะเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจพื้นที่ลดเหลือ “เศรษฐกิจขาเดียว” คือภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ 80 ส่วนภาคบริการและเกษตรกรรมเหลือเพียงร้อยละ 18 และร้อยละ 2 ตามลำดับ แสดงถึงผลการพัฒนาที่ขาดสมดุลและไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่รัฐบาลต้องดำเนินการบริหารราชการแผ่นดินให้เกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจแบบเสรีที่เป็นธรรม กับระบบเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืนและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

3. ด้วยเหตุดังกล่าว รัฐบาลจึงต้องสร้างความมั่นใจให้กับสังคมไทย โดยยึดหลักธรรมาภิบาลของการจัดการกรณีมาบตาพุดด้วยการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 67 วรรคสอง อย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิด มาตรการในการป้องกันชีวิตและสุขภาพของชุมชน 3 ประการ กล่าวคือ กระบวนการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบต่อชีวิตและชุมชน การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และการจัดตั้งองค์การอิสระสิ่งแวดล้อมเพื่อความเห็นประกอบ ทั้งนี้รัฐบาลต้องมีเจตน์เจานที่ชัดเจน เป็นสากล และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อเป็นหลักประกันให้ภาคอุตสาหกรรมเกิดความมั่นใจในการลงทุนที่มีความรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับสังคมไทย

4. คณะอนุกรรมการด้านสิทธิพลเมือง สิทธิการเมือง และสิทธิชุมชน ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงมีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล 2 ประการ คือประการแรก รัฐบาลต้องถือเป็นภารกิจเร่งด่วนที่ต้องแสดงเจตน์เจานของฝ่ายบริหาร ในการจัดตั้ง องค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อม ชั่วคราว ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และภาคประชาสังคม ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อดำเนินการให้ความเห็นต่อการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านชีวิตและสุขภาพของประชาชนและชุมชน และผลการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและชุมชน

ประการที่สอง รัฐบาลต้องเร่งดำเนินการนำร่างพระราชบัญญัติองค์การอิสระด้าน
สิ่งแวดล้อมซึ่งมีสองฉบับเข้าสู่สภา คือฉบับร่างของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
และฉบับร่างของภาคประชาชน และใช้ศักยภาพของความเป็นรัฐบาลเสียงข้างมากในสภา
ผลักดันให้ผ่านการพิจารณาของรัฐสภา เพื่อประกาศใช้เป็นกฎหมายในเร็ววัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

อภิปรายสรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

อภิปรายสรุปผลการศึกษา

จากข้อมูลที่ได้ศึกษามาและได้นำเสนอไว้ในบทที่ 3 แล้วนั้น พบว่าสอดคล้องกับข้อมูลที่สถาบันไทยพัฒน์ สถาบันเพื่อการวิจัยพัฒนาและให้คำปรึกษาด้านเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (corporate social responsibility : CSR) เป็นหน่วยงานที่ศึกษาประเด็น CSR ในประเทศไทยอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานานพอสมควร มีการออกมาแถลงผลการศึกษาเป็นระยะ ที่น่าสนใจคือมีการประกาศทิศทาง CSR ไทยประจำปี ซึ่งสถาบันไทยพัฒน์ร่วมกับสถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (CSRI) ศูนย์ข้อมูลพัฒนาธุรกิจตลาดทุน จัดงานสัมมนาและประกาศทิศทาง CSR ประจำปี 2552 ซึ่งจัดขึ้นที่หอประชุมศาสตราจารย์สังเวียน อินทรวิชัย อาคารตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยมีผู้เข้าร่วมงานอย่างคึกคักกว่า 400 คนอันเป็นสัญญาณสะท้อนภาพของความตื่นตัวของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมที่มีต่อแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ที่ก้าวข้ามสิ่งที่เคยมีการประเมินกันไว้ว่า ในปีนี้ความเคลื่อนไหวเรื่องนี้อาจจะชะงักตัวลงไปท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

ความน่าสนใจของงานครั้งนี้ไม่ได้มีอยู่เพียงที่เนื้อหา และ 6 ทิศทาง (รายละเอียดตามเอกสารประกอบในภาคผนวก) ที่คาดว่าจะเห็นพัฒนาการ CSR ในไทย ที่จะพัฒนาทั้งในเชิงกว้างและลึกมากขึ้น หากแต่ถ้าไฟก็สไปที่ "รูปแบบของการขับเคลื่อน CSR ขององค์กรธุรกิจไทย" ที่สถาบันไทยพัฒน์ คาดการณ์ว่า "ในปีนี้เป็นรูปแบบของ CSR จะพัฒนาจากการพัฒนา CSR ในเชิงกลยุทธ์ (strategic CSR) มาสู่ CSR ในเชิงสร้างสรรค์ (creative CSR)" ซึ่งเป็นรูปแบบที่สถาบันไทยพัฒน์มองเห็นจากการศึกษาวิจัยองค์กรธุรกิจไทยในรอบปี 2551 โดยเป็นการกำหนดรูปแบบขึ้นโดยต่อยอดแนวคิดจากหลักสากลตามมุมมองของ ไมเคิล อี. พอตเตอร์ ที่เคยกล่าวถึงรูปแบบการทำ CSR ไว้ 2 รูปแบบ ได้แก่ CSR เชิงรับ (responsive CSR) และ CSR เชิงกลยุทธ์ (strategic CSR) อันเป็นการนำเสนอที่สามารถนำมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณา 3 ระดับพัฒนาการของ CSR จะพบว่า CSR ในรูปแบบของ CSR เชิงรับ (responsive CSR) พอตเตอร์ ระบุไว้ว่า มีจุดเริ่มต้นจากการทำงานในเชิงรับ (reception) ขององค์กรซึ่งเป็นเพียงวิธีการแสดงความรับผิดชอบต่อในระดับของการปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่จะให้ผลลัพธ์ที่ทำให้ธุรกิจได้รับการยอมรับ (license to operate) ซึ่งเป็นเพียงการบรรเทาผลกระทบในเชิงลบที่เกิดขึ้นและคาดว่าจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมทางธุรกิจ โดยที่อาจจะยัง

ไม่ได้มีกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมภายนอก และจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีปัญหาที่สังคมภายนอก เรียกร้องให้ ธุรกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม (outside-in) โดยที่องค์กรยังมุ่งเน้นเพียงการรักษาคุณค่าขององค์กรเป็นสำคัญ

ส่วนในรูปแบบของ CSR เชิงกลยุทธ์ (strategic CSR) ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงาน CSR ขององค์กรธุรกิจเชิงรุก (proactive) ที่พอดเตอร์เสนอไว้ว่าจะเป็นรูปแบบที่จะสามารถนำไปสู่ การสร้างความแตกต่างในวิธีการ (differentiation) ทำงานและเลือกประเด็นทางสังคมและนำไปสู่ การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) ขององค์กรในระยะยาว ทั้งยังสามารถสร้างคุณค่าร่วม (shared value) ให้กับทั้งองค์กรและสังคม ในรูปแบบนี้องค์กรเริ่ม กิจกรรม CSR ด้วยตัวเองโดยไม่ได้ถูกกดดันจากภายนอก (inside-out) โดยเชื่อมโยงกับความ ต้องการของสังคม (outside-in) ซึ่งเป็นรูปแบบในการยกระดับการทำงาน CSR ที่เขาเสนอและเชื่อว่าจะนำไปสู่การสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่ารูปแบบแรก

มากไปกว่านั้น ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการ ผู้อำนวยการสถาบันไทยพัฒนา ยังได้กล่าวไว้ในงานอีกด้วยว่า "แม้ว่าเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า CSR ในเชิงกลยุทธ์นั้นเป็นคำตอบของธุรกิจที่ต้องการ แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่กิจกรรม CSR ในเชิงกลยุทธ์ หรือการคิด CSR ในเชิงยุทธศาสตร์จะถูกปล่อยออกมาจากสมองซีกซ้าย ในการวิเคราะห์หาเหตุผล คำนวณความคุ้มค่า ต้นทุนและประสิทธิภาพ ในขณะที่ CSR ในเชิงสร้างสรรค์จะถูกปล่อยออกมาจากสมอง ซีกขวาซึ่งเป็นการคิด CSR ในเชิงยุทธศิลป์ ที่ต้องอาศัยไอเดีย ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและความรู้สึกเป็นสำคัญ และเราเชื่อว่าการทำ CSR หลายเรื่องไม่ได้ ออกมาจากแค่ความรู้ แต่ต้องมาจากความเอื้ออาทร ออกมาจากความช่วยเหลือ" (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, กุมภาพันธ์ 2552) และขยายความว่า CSR ในเชิงสร้างสรรค์จะสร้างผลลัพธ์ในการ พัฒนาขีดความสามัคคีที่แน่นแฟ้น (cohesiveness) กับสังคม สังคมในที่นี้กินความกว้างขวาง มาก หมายถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกกลุ่ม รวมถึงลูกค้า ดังนั้นถ้าทำ CSR ในเชิงสร้างสรรค์ ประโยชน์ก็จะตกกลับมาสู่องค์กรโดยอัตโนมัติ และยังสามารถสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับสังคมได้มากกว่า

อาจกล่าวได้ว่า จุดเด่นของ CSR ในเชิงสร้างสรรค์นั้นอยู่ที่การพัฒนากิจกรรมในเชิงความร่วมมือ (collaborative) ที่เปิดโอกาสให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างธุรกิจและสังคมอย่างไม่แบ่งแยก ซึ่งจะทำให้เส้นแบ่งระหว่างองค์กรและสังคมเลือนรางจนแทบแยกไม่ออก ขณะเดียวกันยังอยู่ที่วิธีการในการทำกิจกรรม ซึ่งใช้นวัตกรรมในการดำเนินงาน ซึ่งจะกลายเป็นเอกลักษณ์และ ล้ำกว่าเพียงการสร้างความแตกต่างของการทำ CSR เชิงกลยุทธ์

ต่อเนื่องมาตลอดระยะเวลาปี 2552 ภาคธุรกิจแม้จะประสบกับสภาพเศรษฐกิจตกต่ำก็ตาม แต่ภาพรวมของความเคลื่อนไหวเรื่อง CSR โดยรวมกลับไม่ได้ถดถอยลงตามภาวะเศรษฐกิจแต่อย่างใด ซึ่งสังเกตได้จากการที่องค์กรธุรกิจทั้งหลายมีการทำกิจกรรมด้าน CSR และสื่อสารออกมาให้ได้สาธารณชนรับทราบกันมาตลอด ดังเช่นที่ได้มีการสรุปตัวอย่างขององค์กรชั้นนำในประเทศไทยไว้บ้างแล้ว สิ่งที่น่าจับตามองอีกประการคือ การก่อกำเนิดของกิจกรรมด้าน CSR อย่างเป็นทางการ CSR Day ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันธุรกิจเพื่อสังคม ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยกำหนดเป้าหมายของโครงการเพื่อรณรงค์ให้องค์กรธุรกิจได้จัดกิจกรรม CSR ในองค์กรหรือบริษัท โดยให้ทุกวันเป็นวันของ CSR ไม่จำเป็นต้องรอโอกาสพิเศษ กระทั่งขณะนี้ มีองค์กรธุรกิจเข้าร่วมโครงการแล้ว 78 แห่ง มีพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมกว่า 2,500 คน (ข้อมูล ณ กุมภาพันธ์ 2553)

ผู้อำนวยการสถาบันไทยพัฒน์ หน่วยงานที่ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง CSR กล่าวว่า การทำ CSR ขององค์กรธุรกิจในปี 2552 ที่ผ่านมา ได้แผ่ขยายครอบคลุมในทุกสาขาอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเงิน ยานยนต์ ไทโรคมอเตอร์ พลังงาน อสังหาริมทรัพย์ และสินค้าอุปโภคบริโภค โดยกิจกรรม CSR ที่ดำเนินการสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 จำพวก คือ CSR ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางธุรกิจ (CSR-after-process) และ CSR ที่ผนวกอยู่ในกระบวนการทางธุรกิจ (CSR-in-process) จำพวกแรก เช่น การบริจาคเพื่อการกุศล และการอาสาช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ส่วนจำพวกที่สอง เช่น การใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การกำกับดูแลกิจการที่ดี การปฏิบัติต่อแรงงาน การจัดการของเสีย และการประหยัดพลังงานเพื่อลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่ชั้นบรรยากาศ เป็นต้น

นอกจากพัฒนาการในทิศทางที่ดีของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ CSR แล้วนั้น ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคที่ยังประจักษ์ชัดอยู่อีกมุมหนึ่งด้วย ดังเช่นที่ ดร.พิพัฒน์ ได้กล่าวต่อว่า “ปีที่ผ่านมาผลกระทบจากการเมืองและเศรษฐกิจก็มีผลบ้าง แต่เราสามารถแยกได้เป็นสองมิติคือ มิติเรื่องนโยบายสาธารณะที่มุ่งเน้นเรื่อง CSR ยังไม่ได้ถูกยกระดับให้เป็นวาระสำคัญของการบริหาร ซึ่งเมื่อเทียบกับประเทศในแถบยุโรป (EU) แล้ว ส่วนใหญ่เขาได้มีกรอบการออกนโยบายเรื่อง CSR แห่งชาติไปแล้ว เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนในการขับเคลื่อน CSR ระดับมหภาค ส่วนมิติที่สอง เรื่องประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะการใช้บังคับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมยังมีความความเฉื่อยขาด อันเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนกลับมาเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เราเห็น

ตัวอย่างได้ชัดเจนจากปัญหามลพิษที่มาจากตาดุสิต” ซึ่งปัญหามาบาดุสิตนั้นเป็นกรณีที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาวิเคราะห์ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอหยิบยกเป็นกรณีตัวอย่างมาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อตอบคำถามการวิจัยในครั้งนี้อย่างรอบด้าน และเจาะลึกมากขึ้น ดังจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในบทต่อไป

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์โดยรวมของประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจไทยนั้น พอสรุปได้ว่า องค์กรชั้นนำในประเทศไทยที่กำลังตื่นตัวในประเด็น CSR เหล่านี้เอง และด้วยความสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการผลักดัน CSR ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม จะเป็นผู้ขับเคลื่อนแนวคิด CSR ไปสู่การปฏิบัติ และแผ่ขยายไปยังองค์กรในลำดับรองๆ ไป จึงนับเป็นแนวโน้มที่ดีสำหรับประเด็น CSR ในประเทศไทย ที่นับว่าองค์กรธุรกิจมีความตื่นตัวและเริ่มนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังบ้างแล้ว อนาคตต่อไปก็เชื่อได้ว่า CSR จะเป็นเรื่องที่องค์กรธุรกิจโดยทั่วไปจะเห็นความสำคัญและปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมไทยต่อไป

ส่วนข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลดังเสนอในบทที่ 4 นั้น พอสรุปโดยสังเขปได้ว่า หลังจากที่ศาลปกครองกลางได้มีคำสั่งระงับ 76 โครงการในนิคมอุตสาหกรรมแถบมาบาดุสิต เพื่อคุ้มครองชุมชนมาบาดุสิตเป็นการชั่วคราว อันเนื่องมาจากปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมที่ยังเกิดขึ้นในพื้นที่ เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2552 แต่นักลงทุนในภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังคงมีความเชื่อมั่นเดิมๆว่าโครงการที่ถูกสั่งระงับ อีกไม่นานก็คงเปิดได้ตามปกติ เนื่องจากรัฐบาลน่าจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้ทุกอย่างคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้นเหมือนทุกครั้ง เพราะที่ผ่านมารัฐบาลมักเกรงใจนักลงทุนที่เสี่ยงดังมากกว่าชาวบ้าน ไม่อยากส่งผลกระทบต่อการลงทุนจากต่างประเทศเม็ดเงินหลายแสนล้านบาท

แต่หลังจากศาลปกครองกลางได้ออกคำสั่งมาแล้ว ถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในอุตสาหกรรมไทย นับแต่นี้เป็นต้นไป ทุกอย่างจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป

เนื้อหาในมาตรา 67 ของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ได้ทำหน้าที่เป็นจระเข้ขวางคลองให้การสร้างโรงงานอุตสาหกรรมว่าไม่ง่ายเหมือนในอดีตแล้ว โดยบัญญัติไว้ว่า “การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทน

องค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว”

สรุปให้เป็นที่ง่ายต่อความเข้าใจ คือต่อแต่นี้เป็นต้นไป โครงการใดๆที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ต้องทำการบ้านสี่ข้อให้เสร็จก่อนคือ

- 1) ทำการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือที่เรารู้จักกันดีว่า EIA (Environmental Impact Assessment)
- 2) ทำการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ หรือ HIA (Health Impact Assessment) ซึ่งเป็นของใหม่สำหรับบ้านเรา
- 3) จัดให้มีการรับฟังความเห็นของทุกฝ่าย
- 4) ให้มีคนกลางคือ องค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ให้ความเห็นประกอบ

แม้ว่าจะมีผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ว่ามีเนื้อหาไม่เป็นประชาธิปไตย หรือล้ำหลังกว่าฉบับปี 2540 แต่สำหรับบทบัญญัติเรื่องสิ่งแวดล้อมแล้วถือว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก้าวหน้าและรัดกุมกว่ารัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมา และฝ่ายประชาชนได้ใช้กฎหมายสูงสุดของประเทศฉบับนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลและภาคอุตสาหกรรม โดยที่ทั้งสองฝ่ายหลังคาดไม่ถึงต่อผลที่จะเกิดขึ้นเช่นที่ปรากฏแล้วนี้เลย

เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลบังคับใช้แล้ว ฝ่ายประชาชนจึงฟ้องศาลปกครองว่า รัฐบาลทำผิดรัฐธรรมนูญมาตรา 67 เพราะยังอนุญาตให้โรงงานอุตสาหกรรมทั้ง 76 แห่งก่อสร้างต่อไปได้ในมาบตาพุด โดยการบ้านสี่ข้อยังทำไม่ครบถ้วน ซึ่งที่ผ่านมาภาคอุตสาหกรรมอาจจะทำการบ้านข้อ 1 กับ ข้อ 3 ซึ่งถือเป็นเรื่องเก่า แต่สำหรับข้อ 2 และข้อ 4 นั้นเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย แน่แน่นอนว่าการบ้านสองข้อนี้ภาคอุตสาหกรรมทำไม่ได้ หรือยังไม่ได้ทำ เพราะยังไม่มีกฎหมายรองรับ โดยเฉพาะข้อที่สี่ ต้องมีการออก พรบ.องค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งรัฐบาลควรจะทำมานานแล้วหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2550 แต่ที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลยังไม่ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม หรือหากวิเคราะห์ให้ลึกลงไป

ดังนั้นเมื่อภาคประชาชนเห็นจุดอ่อนข้อนี้แล้ว จึงใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการฟ้องศาลปกครองว่า รัฐบาลว่า ไม่ทำตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ก่อนจะมีคำพิพากษาออกมา

คณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งเป็นกลไกสำคัญของฝ่ายรัฐ ก็ยังออกมาให้ตีความกฎหมายให้ภาครัฐ เดินหน้าอนุมัติโครงการต่างๆต่อไปได้ แม้ว่าจะทำการบ้านตามมาตรา 67 ไม่ครบถ้วน แต่เมื่อศาลมีคำสั่งออกมา ผลเสียหายไม่ได้เกิดขึ้นกับภาครัฐบาล แต่กระทบโดยตรงกับภาคอุตสาหกรรม หลายแสนล้านบาท ที่ประเมินว่า ที่ผ่านมัตนทำตามขั้นตอนของกฎหมาย ภายใต้การรับประกันของรัฐบาลมาโดยตลอด และรัฐบาลเองก็ไม่เคยส่งสัญญาณเตือนภัยในประเด็นของมาตรา 67

ขณะนี้ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชน ภาคอุตสาหกรรม เห็นตรงกันว่า ต้องรีบนำ พรบ.องค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมให้ผ่านสภาโดยเร็วที่สุด ถ้าจะให้เป็นการดี หากสำเร็จก่อนเปิดประชุมสภาสามัญประจำปี ในเดือนพฤศจิกายน 2553 นี้ ก็น่าจะทำให้กระบวนการต่างๆ คลี่คลายลงมาก ภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ก็ไม่อยากทำอะไรให้ผิดกฎหมายอีกต่อไป ขณะที่ภาคประชาชนก็อยากให้ภาคอุตสาหกรรมทำให้ถูกกฎหมายจริงๆ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิต หากภาคอุตสาหกรรมยอมจับมือกับภาคประชาชน โดยที่รัฐออกมาให้การสนับสนุน หรือ ดำเนินการเพื่อเอื้อให้เกิดความถูกต้องและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เพื่อเร่งแก้ปัญหาทุกอย่างในมาบตาพุดให้จบสิ้น ก็จะเป็นเรื่องดีที่แต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถทำหน้าที่เป็นกลไก และมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปเป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3 แผนผังกรณีปัญหา มาบตาพุด

อีกทั้งจากการนำเสนอผลการศึกษาในบทที่ 4 แสดงให้ทราบถึงสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของการเรียกร้องความเป็นธรรมกรณีปัญหา มาบตาพุดจากภาคประชาชนต่อภาครัฐ และภาคองค์กรธุรกิจ ซึ่งได้รับความสนใจจากภาคประชาสังคมและสื่อสารมวลชนทั่วประเทศ ซึ่งน่าจะเป็นตัวแทนบ่งชี้ถึงสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศไทยได้ชัดเจน ซึ่งนับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ส่วนผลการศึกษาในบทที่ 4 ก็ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจมาปฏิบัติ ว่าแต่ละภาคส่วนมีบทบาทของตนและเชื่อมโยงการปฏิบัติต่อภาคส่วนอื่นๆ อย่างไร และจากการศึกษาในบทที่ 4 ความเข้าใจต่อประเด็น CSR ขององค์กรธุรกิจไทย โดยศึกษาข้อมูลทั้งจากภาครัฐ ภาคองค์กรธุรกิจ และภาคประชาชน ตลอดจนภาคประชาสังคม ซึ่งมีผลการศึกษามีนัยสำคัญกล่าวคือ

จากการสำรวจแบบสอบถามพบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 ถึง 40 ปี โดยมีอาชีพเป็นผู้รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะมีสถานภาพโสดและสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,001 ถึง 20,000 บาท

โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุดในด้านการจ้างงานนั้นว่า นิคมฯ ทำให้มีการจ้างแรงงานจากบริเวณมาบตาพุดมากขึ้น นอกจากนี้การมีนิคมฯ ยังทำให้ชุมชนมีรายได้มากขึ้น แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีความเห็นว่านิคมฯ นั้นมีผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมของชาวชุมชนบริเวณนิคมฯ

ส่วนทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดด้านชุมชนสัมพันธ์และวัฒนธรรม พบว่าส่วนใหญ่คิดว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้วัฒนธรรมของชุมชนที่อาศัยอยู่แต่เดิมหายไป อีกทั้งยังเห็นว่าการดำเนินงานของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดมีการดำเนินธุรกิจที่ไม่ซื่อสัตย์ ไม่มีคุณธรรม และไม่มี ความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้มีความเห็นว่าแม้องค์กรธุรกิจเหล่านั้นจะมีการทำโครงการเพื่อสังคม แต่ก็มิได้เป็นประโยชน์กับตนหรือชุมชน

ด้านทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในประเด็นสุขภาพพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยว่านิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดทำให้สุขภาพอ่อนแอ

ลง อีกทั้งยังมีโครงการในนิคมมาบตาพุดนั้นมิได้มีจัดสวัสดิการในการแก้ปัญหาด้านสุขภาพแก่ชุมชนอย่างเพียงพอ

ในส่วนทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าโครงการในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชุมชนบริเวณนิคมฯ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดว่าโครงการในนิคมมาบตาพุดไม่มีนโยบายในการดูแลมลพิษที่ปล่อยมาจากโครงการอย่างเคร่งครัด และยิ่งไปกว่าไม่เห็นว่าการโครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีการตรวจติดตามแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมของการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดอย่างต่อเนื่อง และโครงการในนิคมมาบตาพุดไม่ได้ให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์และเสริมสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่

ซึ่งผลจากการวิเคราะห์แบบสำรวจนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยหลายๆฉบับ เช่น มูลนิธิประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทยได้นำข้อมูลเสนอรัฐบาล จากการส่งคณะนักวิจัยลงพื้นที่ มาบตาพุดเพื่อสำรวจความเห็นของประชาชนในพื้นที่และได้ข้อสรุปว่า นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดนั้นก่อให้เกิดปัญหาหลากหลายด้าน แต่สามารถที่จะแก้ไขได้ถ้าได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและผู้ประกอบการอย่างจริงจัง และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข(สวรส.) ได้สนับสนุนงานวิจัยเรื่องการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ จากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก กรณีศึกษาการพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งจัดทำโดยนายเดชารัต สุขกำเนิด นางรุ่งทิพย์ สุขกำเนิด นายจตุพร เทียมมา และนายสมพล โชคศรีสวัสดิ์ ซึ่งงานวิจัยขึ้นดังกล่าว ระบุบทสรุปสำหรับผู้บริหารไว้ตอนหนึ่งว่า “โครงการดังกล่าวเปรียบเหมือนเหรียญสองด้านของการพัฒนา เพราะมีการลงทุนและจ้างงานเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่ขณะเดียวกันก็เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพแก่ประชาชนเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม เช่น กลิ่นเหม็น อุบัติเหตุจากสารเคมี ผลกระทบทางระบบนิเวศน์วิทยาทางทะเล การลักลอบทิ้งกากขยะอุตสาหกรรมนั้น ล้วนมีความสัมพันธ์กับผลกระทบทางสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ทั้งสิ้น”

เมื่อพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องระหว่างกับประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ของภาคส่วนต่างๆ ในประเทศไทย จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าภาคส่วนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อการนำ CSR มาปฏิบัติ

คือ รัฐ องค์กรธุรกิจ และภาคประชาสังคม โดยแต่ละภาคส่วนจะมีความสัมพันธ์ต่อการนำ CSR มาปฏิบัติ ดังนี้

รัฐ เป็นภาคส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องจัดให้มีการทำ CSR ในองค์กรธุรกิจของประเทศโดยทั่วไป ทั้งโดยเหตุผลในแง่ของการส่งเสริมการค้าและการลงทุน และการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยของประชาชนจากผลกระทบจากการประกอบธุรกิจ ด้วยการกำหนดกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับการทำ CSR การจัดให้มีองค์กรด้าน CSR โดยตรง และการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับธุรกิจที่ต้องการทำ CSR โดยกระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

องค์กรธุรกิจ จะต้องตื่นตัวและมีการทำ CSR อย่างจริงจัง และเป็นการทำ CSR ที่เกี่ยวข้องกับการลดผลกระทบจากธุรกิจหลักของตนต่อสังคมโดยตรง เช่น การลงทุนเพิ่มเพื่อการลดมลภาวะอันเกิดจากกระบวนการผลิตของตน แทนการทำกิจกรรมที่มักอ้างว่าเป็นการทำ CSR ด้วยการบริจาคสิ่งของหรือทุนทรัพย์โดยที่มิได้มีความลดผลกระทบต่อสังคมอันเกิดจากการประกอบธุรกิจของตน ทั้งนี้ เพราะการทำ CSR จะสร้างประโยชน์ต่อองค์กรธุรกิจให้สามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน ทั้งจากการชอบด้วยกฎหมายและการได้รับการยอมรับจากประชาชน ซึ่งการศึกษานี้ได้ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า องค์กรธุรกิจที่มีการทำ CSR มีโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ทั้งด้วยการให้การยอมรับและการเลือกที่จะอุดหนุนมากกว่าธุรกิจที่ไม่มี CSR เนื่องจากเห็นว่าการทำ CSR ก็ทำให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ด้วย

ภาคประชาสังคม จะต้องมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชีวิตอนามัย เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยตรง ซึ่งจากการศึกษานี้ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดสามารถเป็นต้นแบบ (model) ของการต่อสู้ในประเด็นผลกระทบต่อสังคมจากองค์กรธุรกิจ เนื่องจากเป็นการต่อสู้ของภาคประชาชนที่ครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งในด้านการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชน การต่อสู้โดยใช้ข้อมูลทางวิชาการ และการใช้ช่องทางทางกฎหมายและองค์กรของรัฐในการจัดการปัญหา ทั้งนี้ รัฐจะต้องสนับสนุนบทบาทการติดตามตรวจสอบความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจของภาคประชาชน และนำข้อเรียกร้องของประชาชนต่อประเด็นผลกระทบจากองค์กรธุรกิจเข้าสู่กระบวนการแก้ไขอย่างจริงจัง ในขณะที่องค์กรธุรกิจก็ต้องตระหนักถึงประโยชน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนเป็นสำคัญและพึงดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคมหากต้องการให้องค์กรของตนมีความยั่งยืนเพราะการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสังคมถ้าไม่ถูกระงับโดยกฎหมายก็ต้องด้วยการต่อต้านจากประชาชนในที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ องค์กรธุรกิจ และประชาสังคม จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อกันในการนำมาปฏิบัติ โดยรูปแบบของความสัมพันธ์ที่ชัดเจนที่สุดคือการติดตามตรวจสอบการทำ CSR ขององค์กรธุรกิจ ทั้งโดยรัฐและภาคประชาสังคม ในขณะที่องค์กรธุรกิจก็ต้องทำ CSR อย่างจริงจังเพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและการสนับสนุนจากประชาชนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการอยู่รอดของธุรกิจ

กล่าวโดยสรุป CSR ในสังคมไทยเริ่มมีมานานแล้ว หากแต่เป็นในรูปแบบของการให้บริการ การบริจาค และการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ ขององค์กรธุรกิจ ต่อมามีการเรียกร้องให้เห็นความสำคัญของ CSR มากกว่านั้น กล่าวคือความรับผิดชอบของธุรกิจต้องรวมไปถึงการดูแลไม่ให้เกิดกระบวนการประกอบธุรกิจส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งในทุกๆ ด้าน เช่น ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสภาวะแวดล้อม ไม่มีการปฏิบัติต่อพนักงานหรือลูกจ้างอย่างไม่เป็นธรรม ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้บริโภค เป็นต้น ซึ่งในระยะแรก ภาคธุรกิจยังไม่มีการตอบรับที่ชัดเจน การทำ CSR ส่วนใหญ่จะเป็นไปในรูปแบบของการสร้างภาพลักษณ์มากกว่า แต่เมื่อประชาชน ภาคประชาสังคม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคสื่อสารมวลชน เริ่มให้เห็นความสำคัญของ CSR และออกมาเคลื่อนไหวกันอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาเป็นเวลาถึงสิบปี ประกอบกับการอยู่ในสังคมโลกาภิวัตน์ที่สังคมมีการรับรู้และเรียนรู้เพื่อจะเตรียมพร้อมต่อประเด็นดังกล่าว ดังจะเห็นได้ชัดจากกรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ซึ่งแรงขับจากภาคส่วนต่างๆ ถือเป็นแรงกดดันทางสังคม อันเป็นผลทำให้ภาครัฐต้องหันมาให้ความสำคัญ มีความชัดเจนต่อนโยบายเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวมากขึ้น อีกทั้งภาคธุรกิจก็ต้องยอมรับว่าการทำ CSR ตามความคาดหวังของสังคมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญประการหนึ่งของสังคมไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2536. ระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ: แนวคิด ทฤษฎี แบบจำลอง และตัวอย่าง
จริง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรกนก ทิพรส. 2548. CSR: บทบาทที่เปลี่ยนแปลงขององค์กร. จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์
27, (ตุลาคม – ธันวาคม 2548): 86 – 92.
- กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์. 2523. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กรุงเทพธุรกิจ. 2552. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.bangkokbiznews.com>
[2552 ธันวาคม]
- คำพอง งามภักดี. 2543. จริยธรรมธุรกิจ: ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิด
พระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจ
วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จินตนา บุญบังการ. 2548. จริยธรรมทางธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรสุดา รอบคอบ. 2543. การศึกษายุทธศาสตร์และแนวทางการส่งเสริมภาคธุรกิจเพื่อสังคม.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอุตสาหกรรมและปฏิบัติการ
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดุสิต นนทะนาคร. ประธานหอการค้าไทย, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2552.
- ทวีวัฒน์ บุญชิต. 2530. ผลของการชักจูงโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการเปลี่ยนเจตคติ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นพดล อินนา. 2548. ธุรกิจกับนโยบายสาธารณะในศตวรรษใหม่. กรุงเทพมหานคร: จามจุรี
โปรดักท์.
- นฤมล หาญชิงชัย. 2544. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมของพนักงานธนาคาร: ศึกษาเฉพาะ
กรณีธนาคารในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารอุตสาหกรรมและปฏิบัติการ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- บัณฑิตา ทรัพย์กมล. 2544. ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณี
โรงงานอุตสาหกรรมเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารอุตสาหกรรมและปฏิบัติการ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประชาชาติธุรกิจ. 2551. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.prachachat.net> [2552 ธันวาคม]
- ประชาชาติธุรกิจ. 2552. CSR ในเวทีโลก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.prachachat.net>
 [2552 ธันวาคม]
- ประชาชาติธุรกิจ. 2553. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.prachachat.net> [2553 มีนาคม]
- ปารีณา ประยุกต์วงศ์ และเมท โอเซ็น. 2552. รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนา CSR ในประเทศ
ไทยและบทบาทอาสาสมัคร. เครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจและภาคประชา
สังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เดอะเนทเวิร์ค (ประเทศไทย)
- พัชรี นวัตกรรมเจริญกุล. 2546. การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานบริษัท เทเลคอม
เอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และบริษัทในเครือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารอุตสาหกรรมและปฏิบัติการ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. 2549. การพัฒนาซีเอสอาร์ในกระบวนการธุรกิจ. ประชาคมวิจัย 11,
 (มีนาคม – เมษายน 2549): 16 –19.
- มนตรี เลิศสกุลเจริญ. 2547. แนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจภาค
อุตสาหกรรมในจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอุตสาหกรรม
และการปฏิบัติการ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศานี สุวรรณพัฒน์. 2537. การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางสังคมและการเมืองของ
นิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับภาวะวิกฤตในประเทศไทย. ปริญญาตรีบัณฑิต
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันไทยพัฒน์. 2549. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.thaipat.com> [2552 ธันวาคม]
- สถาบันไทยพัฒน์. 2550. เครือข่ายธุรกิจร่วมรับผิดชอบต่อสังคมไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา
<http://www.thaipat.com> [2552 ธันวาคม]
- สถาบันไทยพัฒน์. 2553. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.thaipat.com> [2553 มกราคม]
- สถณี อาชวานันทกุล. 2550. มายาคติและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกระแส CSR. ประชาชาติธุรกิจ
 (21 มิถุนายน 2550)
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2546. จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร:
ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สุภาวดี นัมคณิสสรณ์. 2539. ธุรกิจกับพุทธจริยศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อานันท์ ปันยารชุน. ประธานกรรมการ คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติตามมาตรา 67 วรรค
สองของรัฐธรรมบัญญัติแห่งราชอาณาจักรไทย, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2552.

เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา. 2548. โลกาภิวัตน์: บรรษัทข้ามชาติ บรรษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อ
สังคมของบรรษัท. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Hilgard, Ernest R. and Atkinson, Rital. 1976. Introduction to Psychology. 4th ed. New York:
Harcourt Brace Javanovick.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี. 2544. รายงานการวิจัย: ตัวชี้วัดธรรมมาภิบาล.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

พรนพ พุกกะพันธ์. 2546. จริยธรรมธุรกิจยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จามจุรี
โปรดักท์.

ริชาร์ด บาร์เร็ต. 2546. ปลดปล่อยวิญญาณธุรกิจสู่การเป็นยอดองค์กร. แปลโดย ไพโรจน์
ภูมิประดิษฐ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา.

สังวร ปัญญาติลก และคณะ. 2535. เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สุภาพร พิศาลบุตร. 2544. จริยธรรมทางธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: วี.เจ.พรินติ้ง.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

Bartley S.H. 1972. Principle of Perception. New York: Harper and Rew.

Employment and Social Affairs. 2001. Promoting a European framework for corporate social responsibility: Green Paper. Industrial relations and industrial change. Belgium: European Communities.

Employment and Social Affairs. 2002. Corporate social responsibility: A business contribution to sustainable development. Industrial relations and industrial change. Belgium: European Communities.

Employment and Social Affairs . 2003. Mapping Instruments for Corporate Social Responsibility. Industrial relations and industrial change. Belgium: European Communities.

Employment and Social Affairs. 2004. Corporate social responsibility: National public policies in the European Union. Industrial relations and industrial change. Belgium: European Communities.

Employment and Social Affairs. 2004. ABC of the main instruments of Corporate Social Responsibility. Industrial relations and industrial change. Belgium: European Communities.

Population and Community Development Association. 2000. Thai Business initiative in Rural Development: A Decade of Corporate Social Responsibility in Thailand. Bangkok: Population and Community Development Association.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

6 ทิศทาง CSR ปี 2553

สถาบันไทยพัฒน์ได้จัดทำรายงานทิศทางซีเอสอาร์ประจำปี 2553 เผยแพร่ในการแถลงทิศทางและแนวโน้ม CSR ปี 2553 เมื่อวันที่ 28 มกราคม โดยมีทั้งหมด 6 ทิศทางดังนี้

ทิศทางที่ 1 ธุรกิจจะปรับปรุงกระบวนการดำเนินงาน รวมทั้งพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่เน้น green concept มากขึ้น

โดยองค์กรหลายแห่งได้พยายามผนวกความเป็นสีเขียวเข้าในฝั่งอุปทานให้ได้ตลอดทั้งสาย (greening the supply chain) เพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์สีเขียว (green product) สุดลาดในปีนี้ ผู้ประกอบการหลายแห่งสนใจให้ความสำคัญกับฉลากคาร์บอนและผลิตภัณฑ์ที่แสดงเจตนารมณ์ในการรับผิดชอบต่อสังคมและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่องค์กรควบคู่ไปกับประโยชน์ที่ได้จากการลดต้นทุนการผลิต จากการพัฒนากระบวนการผลิตให้มี ประสิทธิภาพดีขึ้น หน่วยงานหลายแห่งจะทำงาน ร่วมกันในการรณรงค์ลดปริมาณก๊าซเรือนกระจก โดยคำนวณออกมาในรูปของคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าแนวคิดสีเขียวจะถูกนำมาใช้ในกระบวนการต่าง ๆ อาทิ green design, green purchasing, green logistics, green meeting, green marketing, green services ฯลฯ รวมถึงการนำขยะหรือของเสียจากกระบวนการบริโภคกลับมาใช้ใหม่ ด้วยการแปรรูปหรือแปรสภาพให้กลายเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตของภาคธุรกิจ ภายใต้หลักการ greening waste ตลอดจนการปรับตัววัดทางเศรษฐกิจให้มีความยั่งยืนโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในกรอบของ green GDP ซึ่งจะส่งผลให้ธุรกิจที่จะเติบโตมากในอนาคต คือ green business หรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

ทิศทางที่ 2 ความคาดหวังในบทบาทของรัฐต่อเรื่อง CSR จะสูงขึ้น หลังจากเกิดกรณีเขตนิกม อุตสาหกรรมมาบตาพุด เมื่อประชาชนฟ้องร้องหน่วยงานรัฐให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา 67

ในปีนี้นอกจากรัฐบาลจะต้องกำกับให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดในการดูแลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน ตามทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยบูรณาการมิติการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของชุมชนให้เกิดความสมดุลทั้งระบบแล้ว ยังต้องส่งเสริมให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและชุมชนที่ก้าวพ้นจากการทำพหุเป็นพิธีไปสู่การสนองความคาดหวังของชุมชนได้อย่างแท้จริง

แนวโน้มการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคม (กรอ.สังคม) ที่ยกระดับจากคณะกรรมการ 4 ฝ่ายในแบบเฉพาะกิจ เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่มาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดระยอง รวมทั้งกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 67 วรรค 2 จึงมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น รวมถึงการส่งเสริมอุตสาหกรรมในพื้นที่ต่าง ๆ จะถูกกำหนดให้ดำเนินการในรูปแบบของเขตพื้นที่หรือเขตอุตสาหกรรมนิเวศ (ecoindustrial estate) เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ทิศทางที่ 3 การปรับจุดยืนในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมสู่ จุดปกติใหม่ (new normal) จะเกิดขึ้น สำหรับธุรกิจที่ไม่ต้องการลดทอนคุณค่า CSR ขององค์กรในระยะยาว

ลักษณะของเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาหลังวิกฤตจะมีแนวโน้มการเติบโตในอัตราที่เชื่องช้า การว่างงานยังคงมีอัตราสูง การก่อกวนของภาคประชาชนมีแนวโน้มลดลง และมีความระมัดระวังในการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น การกระตุ้นให้เศรษฐกิจกลับไปสู่จุดปกติเดิมก่อนวิกฤต แทบไม่มีที่ทำว่าจะเกิดขึ้นได้ในเงื่อนไขปัจจุบัน กระแสเรื่องจุดปกติใหม่หรือ new normal จึงเกิดขึ้นท่ามกลางวิถีของการปรับตัวทางเศรษฐกิจในยุคข้างหน้าปรากฏการณ์นี้สื่อเค้าวามีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจทั่วโลกให้เกิดอาการเซื่องซึมยาวนาน ทำให้บรรดาธุรกิจในทุกแขนงกำลังเรียนรู้พฤติกรรมและเงื่อนไขใหม่ สำหรับวางกลยุทธ์การดำเนินงานเพื่อรองรับการเคลื่อนตัวของเศรษฐกิจไปสู่จุดปกติใหม่นี้กันอย่างชะมัดเขม่น

ทิศทางที่ 4 มาตรฐาน ISO 26000 จะเริ่มลงหลักปักฐานในองค์กรธุรกิจ โดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมให้เห็นเป็น รูปธรรม

องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (ISO) ได้ยกร่างมาตรฐาน ISO 26000-social responsibility (SR) โดยกำหนดหัวข้อที่บ่งชี้ถึงความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ 7 เรื่อง ได้แก่ การกำกับดูแลองค์กร (organizational governance) สิทธิมนุษยชน (human rights) การปฏิบัติด้านแรงงาน (labour practices) สิ่งแวดล้อม (the environment) การปฏิบัติดำเนินงานอย่างเป็นธรรม (fair operating practices) ประเด็นด้านผู้บริโภค (consumer issues) การมีส่วนร่วมและพัฒนาชุมชน (community involvement and development) ซึ่งมีกำหนดจะประกาศเป็นมาตรฐานนานาชาติฉบับสมบูรณ์ในปี 2553 นี้

อย่างไรก็ดี มาตรฐาน ISO 26000 นี้ เป็นมาตรฐานข้อแนะนำ (guidance standard) มิใช่มาตรฐานระบบการจัดการ (management system standard) เพื่อใช้สำหรับการรับรอง (certification) หรือนำไปใช้เป็นข้อบังคับ (regulatory) หรือใช้เป็นข้อตกลง (contractual) ฉะนั้นการเสนอให้มีการรับรองหรือกล่าวอ้างว่าได้รับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 26000 จึงผิดไปจากเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของมาตรฐาน

ทิศทางที่ 5 CSR จะถูกหยิบยกเป็นมาตรการทางการค้าเพิ่มขึ้น ด้วยอัตราเร่งจากการเปิดเขตการค้าเสรีกับประเทศต่าง ๆ

ในปีประเทศไทยมีข้อตกลงการเปิดเสรีสินค้าภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ซึ่งจะส่งผลให้สินค้านำเข้า 8,300 รายการ มีอัตราภาษีลดเหลือ 0% สำหรับประเทศในกลุ่มอาเซียนเดิม 6 ประเทศ (ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และบรูไน) ส่วนอาเซียนอีก 4 ประเทศ (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม) ได้รับการอนุโลมให้ลดภาษีอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยจะต้องลดภาษีรายการสินค้าทั้งหมดให้ไม่สูงกว่า 5% ในปีนี้ และให้เหลือ 0% ในปี 2558 (ยกเว้นสินค้าอ่อนไหวและสินค้าอ่อนไหวสูง)

แล้วในอีก 5 ปีข้างหน้า เมื่ออาเซียนรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จะทำให้เกิดตลาดที่มีขนาดถึง 580 ล้านคน ในปีนี้ความตกลงการค้าระหว่างอาเซียนกับจีน (ACFTA) และสาธารณรัฐเกาหลี (AKFTA) จะมีผลบังคับใช้นับจากเดือนมกราคม และความตกลงการค้าระหว่างอาเซียนกับออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (AANZFTA) ตั้งแต่เดือนมีนาคมเป็นต้นไป ซึ่งจะเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายของภาคธุรกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาคธุรกิจจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและปรับตัวรองรับทั้งโอกาสและผลกระทบจากการเปิดเขตการค้าเสรี เพราะจากนี้ไป มาตรการภาษีนำเข้า มาตรการโควตาภาษี และอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษี (NTBs) ที่ขัดต่อความตกลงดังกล่าวก็จะต้องถูกยกเลิก ทำให้ประเทศต่าง ๆ จะหันมาใช้มาตรการที่ไม่มีใช้ภาษี (NTMs) ชนิดอื่น ๆ ซึ่งอนุญาตให้แก่ประเทศสมาชิก WTO ด้วยวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืช และเพื่อป้องกันผลกระทบจากการเปิดตลาดเสรีการค้าและก่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียม ภายใต้เงื่อนไข (1) คุณภาพสินค้า (2) ความปลอดภัยของผู้บริโภค และ (3) สิ่งแวดล้อม อาทิ มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) มาตรการอุปสรรคทางเทคนิคทางการค้า (TBT) กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า (ROO) มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน (AD/CVD) มาตรการปกป้องจากการนำเข้าสินค้าที่เพิ่มขึ้น (SG) มาตรการสิ่งแวดล้อม (ENV) ซึ่งมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติทางซีเอสอาร์แทบทั้งสิ้น

ทิศทางที่ 6 CSR จะแผ่ขยายลงไปสู่สถานศึกษาในระดับโรงเรียนเป็นครั้งแรก หลังจากรับในระดับอุดมศึกษาอย่างกว้างขวาง

ส่วนในปีนี้การส่งไม้ต่อเรื่อง CSR ในภาคการศึกษา จะขยายลงไปสู่กลุ่มโรงเรียนเป็นครั้งแรก เราจะได้เห็นโครงการ CSR ที่ให้นักเรียนศึกษาทำความเข้าใจ CSR บูรณาการ ความคิดเชิงธุรกิจ และได้ลงมือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันแสดงความเป็นจิตอาสารับผิดชอบต่อสังคม ภายใต้การดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 31,821 โรงเรียน ตามแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ 2 (พ.ศ. 2553-2555) ของรัฐบาล

ที่มา: สถาบันไทยพัฒนา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2553: ออนไลน์.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานผลการดำเนินงานของศูนย์บริการและคณะทำงานกลางเพื่อให้ข้อมูลและคำปรึกษาแนะนำ
ภาคอุตสาหกรรมเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตาม

มาตรา 67 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(รายงาน ณ วันที่ 9 เมษายน 2553 เวลา 18.00 น.)

ความคืบหน้าล่าสุด

วันที่ 5 เมษายน 2553 อัยการได้เรียกผู้ถูกฟ้องคดีทั้งแปด พร้อมผู้ประกอบการที่ได้รับใบอนุญาตฯ เข้าร่วมหารือตามคำสั่งศาล คดีหมายเลขดำที่ 908/2553 โดยสรุปประเด็นการหารือและมอบหมายให้ผู้ถูกฟ้องคดีฯ ดำเนินการ ดังนี้

1. กนอ. ดำเนินการสรุปโครงการที่ได้รับใบอนุญาตฯแล้ว และได้รับใบอนุญาตฯเมื่อใด พร้อมสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 ชุด

2. สผ. สรุปผลและรายละเอียดการดำเนินการของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งแปด เพื่อให้เป็นไปตาม มาตรา 67 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

วันที่ 9 เมษายน 2553 คณะทำงานกลางฯ ได้มีการประชุมหารือร่วมกับผู้แทนคณะกรรมการสี่ฝ่าย และภาคเอกชน เกี่ยวกับการดำเนินการตามมาตรา 67 วรรค 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ณ ศูนย์ประสานการบริการด้านลงทุน ในประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดทำ รายงาน EIA อัจฉริยะ

ณ วันที่ 9 เมษายน 2553

โครงการที่มีโอกาสขอยกเว้นจากคำสั่งชะลอโครงการ 46 โครงการ (เดิม 64 โครงการ หักกรณีอื่นๆ 13 โครงการและโครงการที่ชะลอหรือเลิกโครงการ 5 โครงการ) โดยแบ่งเป็น

ก) โครงการที่เข้าข่ายดำเนินการต่อไปได้ รวม 20 โครงการ

- กรณีที่ 1 ได้รับการยืนยันจาก สผ. 5 โครงการ

- กรณีที่ 2 ได้รับการยืนยันจาก กนอ. 6 โครงการ

- กรณีที่ 4 ศาลฯ มีคำสั่งให้ก่อสร้างฯ ต่อไปได้ 9 โครงการ

ข) โครงการที่ศูนย์ OSOS จะดำเนินการให้คำปรึกษาต่อ 26 โครงการ

- ยื่นเรื่องต่อศาล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วรอผลการพิจารณา 19 โครงการ

- อยู่ระหว่างเตรียมยื่นเรื่องต่อศาล 9 โครงการ

การบริการให้คำปรึกษา ศูนย์ OSOS ระหว่างวันที่ 21 มีนาคม - 9 เมษายน 2553

1. บริษัท อาซาฮี เคมิคอล จำกัด จำนวน 4 โครงการ ปรึกษาการยื่นเอกสารขอผ่อนผัน ศาลผ่านอัยการสูงสุด

2. โครงการที่จัดทำ Public Scoping โดยปิดประกาศไม่ถึง 30 วัน จากวันที่ประกาศ ทส. (ลงวันที่ 29 ธ.ค. 52) มีผลบังคับใช้ ซึ่งในคราวหารือ นรม. เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2553 ให้พิจารณาดำเนินการใหม่

1. การจัดตั้งศูนย์บริการและคณะทำงานกลางเพื่อให้ข้อมูลและคำปรึกษาแนะนำภาคอุตสาหกรรมเพื่อ
ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 67 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2553 กระทรวงอุตสาหกรรมได้แต่งตั้งคณะทำงานกลางเพื่อให้ข้อมูลและ
คำปรึกษาแนะนำภาคอุตสาหกรรมเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 67 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย (คณะทำงานกลางฯ) โดยมีผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นประธาน และ
มีองค์ประกอบเป็นผู้แทนจากกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ
กระทรวงสาธารณสุข

คณะทำงานกลางฯ มีหน้าที่ในการให้ข้อมูลและคำปรึกษาแนะนำภาคอุตสาหกรรมเพื่อ
ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 67 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ใน 2 ส่วน คือ

- 1) การให้ข้อมูลและคำปรึกษาแนะนำกรณีโครงการที่ถูกศาลปกครองสั่งชะลอโครงการ 64
โครงการเพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้
- 2) การให้ข้อมูลและคำปรึกษาแนะนำในดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 67 วรรคสองของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (การจัดทำรายงาน EIA อัจจุรณแรง) แก่โครงการที่อยู่
ในข่ายจะต้องดำเนินการ ตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถ
ดำเนินการจัดทำรายงาน EIA อัจจุรณแรงเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

โดยให้ผู้ประกอบการที่ต้องการทราบแนวทางการปฏิบัติตามมาตรา 67 วรรคสอง ติดต่อที่ ศูนย์
ศูนย์บริการกลาง ณ ศูนย์ประสานการบริการด้านการลงทุน (OSOS) อาคารจัตุรัสจามจุรี ชั้น 18 เพื่อให้การให้
คำปรึกษาแนะนำเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. ความคืบหน้าของการดำเนินการให้ข้อมูลและคำปรึกษาแนะนำกรณีโครงการที่ถูกศาลปกครองสั่งชะลอ
โครงการ 64 โครงการ

2.1 แนวทางการขอผ่อนผันจากคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว

จากแนวทางขอผ่อนผันจากผลของคำวินิจฉัยที่ปรากฏในคำสั่งศาลปกครองกลางมีคำสั่ง เมื่อวันที่ 22
มกราคม 2553 ให้ยกคำร้องของบริษัทเจ้าของโครงการ 30 โครงการ ที่ขอทบทวนคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวของศาล
ปกครองสามารถแบ่งกลุ่มโครงการที่จะกำหนดแนวทางพิจารณาได้ 4 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 กรณีโครงการหรือกิจกรรมที่ไม่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)
ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) ฉบับ ลงวันที่ 16 มิ.ย. 52 (ไม่รวมถึง
การดำเนินการตามมาตรา 67 วรรค 2)

กรณีที่ 2 กรณีโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับใบอนุญาตก่อนวันที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มีผลบังคับใช้
(24 สิงหาคม 2550)

กรณีที่ 3 กรณีโครงการที่ยื่นขอผ่อนผันศาลโดยใช้เหตุผลเทียบเคียงกับ 11 โครงการ ที่ศาลปกครอง
สูงสุดวางกรอบไว้เป็น โครงการหรือกิจกรรมที่ไม่น่าก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรงอย่างชัดเจน

กรณีที่ 4 กรณีผู้ประกอบการจะขอผ่อนผันเฉพาะการก่อสร้างอย่างเดียว ระหว่างดำเนินการตาม
องค์ประกอบมาตรา 67 วรรค 2 ของรัฐธรรมนูญ

2.2 ผลการพิจารณาเพื่อสรุปประเด็นการช่วยเหลือสำหรับ 64 โครงการที่เกี่ยวข้อง
คณะทำงานกลางฯ ได้หารือและ/หรือให้คำปรึกษากับทั้ง 64 โครงการที่ถูกตั้งชะลอโครงการ
แล้ว ผลการหารือสรุปได้ ตามรายละเอียดใน ตารางที่ 1

1) โครงการที่เข้าข่ายได้รับการยกเว้นจากการคุ้มครองของศาลฯ ในทั้ง 4 กรณี

มีโครงการที่ใช้เหตุผลหลักตามคำวินิจฉัยของศาลในการขอผ่อนผัน จำนวน 46 โครงการ

2) โครงการที่ไม่เข้าข่าย ทั้ง 4 กรณี มีจำนวนรวม 18 โครงการ เป็นกรณีอื่น ๆ ที่ต้องเร่งจัดทำ EIA ให้
แล้วเสร็จ 13 โครงการ และเป็นกรณีชะลอหรือยกเลิกโครงการ 5 โครงการ

ตารางที่ 1: สรุปการให้คำปรึกษาถึงปัจจุบัน (แบ่งกลุ่มตามคำวินิจฉัยศาลปกครองกลาง 22 มกราคม 2553)

กรณี	กรณีที่ 1	กรณีที่ 2	กรณีที่ 3	กรณีที่ 4	อื่นๆ	ชะลอ/เลิก	รวม
จำนวนโครงการ	10	5	14	17	13	5	64
	46				18		
จำนวนเรื่อง ที่อาจจะมีการยื่นให้ หน่วยงาน/ ศาลฯ พิจารณา	10	8	23	18			
	59						

2.3 ความคืบหน้าของการพิจารณาเรื่องที่มีการยื่นไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/ศาลฯ

เนื่องจากบางโครงการที่เข้าข่ายหลายกรณี จึงได้ยื่นเรื่องไปยังหลายหน่วยงาน

- มีเรื่องที่ได้ยื่นไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/ศาลฯ แล้ว 40 เรื่อง
- ยังอยู่ระหว่างการพิจารณา 20 เรื่อง (อยู่ระหว่างการพิจารณาของ สผ. 1 เรื่อง และ กนอ. 1 เรื่อง อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฯ 18 เรื่อง)

ตารางที่ 2: สรุปความคืบหน้าของการพิจารณาเรื่องที่ถูกประกอบการยื่นขอในแต่ละกรณี

เรื่อง	กรณีที่ 1 (สอบถาม สผ.)	กรณีที่ 2 (สอบถาม กนอ.)	กรณีที่ 3 (ยื่นอุทธรณ์)	กรณีที่ 4 (ยื่นขอก่อสร้างฯ)	รวม
เรื่องที่อาจจะมีการยื่น	10	8	23	18	59
ยื่นเรื่องแล้ว	5	8	18	9	40
เรื่องที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/ศาลฯ	0	1	18	0	19
เรื่องได้รับคำตอบแล้ว	5	7	0	9	21
- เข้าขอคำเนิการต่อไปได้	5	7	0	9	21
- ไม่สามารถคำเนิการต่อไปได้	0	0	0	0	0

หมายเหตุ โครงการที่เข้าข่ายคำเนิการต่อไปได้ รวม 20 โครงการ เนื่องจากมี 1 โครงการได้รับคำตอบจาก
ทั้ง สผ. และ กนอ.

ซึ่งความคืบหน้าเกี่ยวกับการพิจารณาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือศาลฯ สรุปได้ดังนี้

กรณีที่ 1 กรณีโครงการหรือกิจกรรมที่ไม่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ตามประกาศ ทส. ฉบับ ลงวันที่ 16 มิ.ย. 52 (ไม่รวมถึงการดำเนินการตามมาตรา 67 วรรค 2)

- จากการพิจารณาจัดกลุ่มตามสาเหตุหลักในการขออนุญาต โครงการที่เข้าข่าย มีจำนวน 10 โครงการ (มีการยื่นเรื่องแล้ว จำนวน 5 เรื่อง)

- มีเรื่องที่ได้รับหนังสือยืนยันจาก สผ. แล้ว ทำให้สามารถดำเนินการต่อไปได้มีจำนวน 5 โครงการ

กรณีที่ 2 กรณีโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับใบอนุญาตก่อนวันที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มีผลบังคับใช้ (24 สิงหาคม 2550)

- จากการพิจารณาจัดกลุ่มตามสาเหตุหลักในการขออนุญาต โครงการที่เข้าข่าย มีจำนวน 8 โครงการยื่นเรื่องแล้ว และได้รับหนังสือยืนยันจาก กนอ. สามารถดำเนินการต่อไปได้มีจำนวน 7 โครงการ อยู่ระหว่างการพิจารณา 1 โครงการ (เข้ากรณี สผ. ตอบ 1 โครงการ)

กรณีที่ 3 กรณีโครงการที่ยื่นขออนุญาตต่อศาลโดยใช้เหตุผลเทียบเคียงกับ 11 โครงการ ที่ศาลปกครองสูงสุดวางกรอบไว้เป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ไม่น่าก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรงอย่างชัดเจน

- จากการพิจารณาจัดกลุ่มตามสาเหตุหลัก ในการขออนุญาต โครงการที่เข้าข่าย มีจำนวน 15 โครงการ แต่อาจมีการยื่นเพิ่มเป็น 23 โครงการ โดยอีก 8 โครงการ ได้แก่

- 1) โครงการที่เข้าทั้งกรณีที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 1 โครงการ คือ โครงการ อุตุฯ 39
- 2) โครงการที่เข้าทั้งกรณีที่ 1 และ 3 จำนวน 3 โครงการ คือ โครงการ อุตุฯ 30 อุตุฯ 49 และ อุตุฯ 46
- 3) โครงการที่เข้าทั้งกรณีที่ 3 และ 4 มี 4 โครงการ คือ โครงการ อุตุฯ 29 อุตุฯ 58 อุตุฯ 59 และพลังงาน 3

- ทั้งนี้ ทั้ง 15 โครงการมีการยื่นเรื่องแล้ว จำนวน 18 เรื่อง อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุด 15 เรื่อง ศาลปกครองกลาง 3 เรื่อง โดยยังไม่มีเรื่องใดที่ยื่นอุทธรณ์/ยื่นคำร้องต่อศาลฯ ได้รับผลการพิจารณา

กรณีที่ 4 ในกรณีที่ผู้ประกอบการขออนุญาตเฉพาะการก่อสร้างรวมถึงการทดสอบเครื่องจักรไม่รวมถึงการประกอบกิจการ ระหว่างดำเนินการตามมาตรา 67 วรรค 2 ของรัฐธรรมนูญ

- จากการพิจารณาจัดกลุ่มตามสาเหตุหลักในการขออนุญาต โครงการที่เข้าข่ายและแจ้งความประสงค์จะใช้สิทธิในการยื่นฯ มีจำนวน 18 โครงการ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) โครงการที่เคยได้รับใบอนุญาตก่อสร้างแล้ว

ก) ยื่นขออนุญาตเฉพาะการก่อสร้างและ/หรือทดสอบเครื่องจักรผ่านอัยการแล้ว มี

จำนวน 9 โครงการ ซึ่งเมื่อวันที่ 24 ก.พ. 2553 ศาลฯ มีคำสั่งให้ก่อสร้างต่อไปได้แล้ว

ข) อยู่ระหว่างเตรียมการยื่นขออนุญาตเฉพาะการก่อสร้างและ/หรือทดสอบ

เครื่องจักรผ่านอัยการ มีจำนวน 4 โครงการ

- 2) โครงการที่ยื่นขอผ่อนผันเฉพาะการก่อสร้างและ/หรือทดสอบเครื่องจักรผ่านอัยการแล้ว แต่ได้ขอลอนคำร้องแล้ว 4 โครงการ เนื่องจากเป็นโครงการที่ยังไม่เคยได้รับใบอนุญาตก่อสร้างนั้น จะต้องพิจารณายื่นขอผ่อนผันจากคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวอีกครั้ง โดยขณะนี้ อยู่ระหว่างทบทวนแนวทางในการขอผ่อนผัน
- 3) โครงการที่จะใช้สิทธิ์ฯ ขึ้นคำร้องขอทดสอบเครื่องจักร จำนวน 1 โครงการ อยู่ระหว่างการพิจารณาของเจ้าของโครงการ

3. การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำรายงาน EIA อัจรูณแรง

3.1 การนำเสนอแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการจัดทำรายงาน EIA อัจรูณแรง

คณะทำงานกลางฯ ได้ดำเนินการสรุปแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการจัดทำรายงาน EIA อัจรูณแรง เพื่อให้มีความชัดเจนในการปฏิบัติและให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมทั้งด้านข้อมูลและด้านบุคคลากร เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และอยู่ระหว่างนำเสนอคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อพิจารณาในการประชุมครั้งต่อไป เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติเฉพาะกาลสำหรับกรณีโครงการที่เคยมีข้อมูลประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากรายงานฉบับที่เคยได้รับความเห็นชอบจาก คชก. แล้ว และอยู่ระหว่างการคุ้มครองชั่วคราวของศาล

3.2 การจัดทำฐานข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพ

คณะทำงานกลางฯ อยู่ระหว่างหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการเพื่อหาข้อสรุปเบื้องต้นของรายละเอียดข้อมูลที่ต้องการในการจัดทำฐานข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพเพื่อประกอบการจัดทำรายงาน EIA อัจรูณแรง โดยแต่งตั้งคณะทำงานฯ ขึ้นมาดำเนินการแล้ว

3.3 การติดตามการดำเนินการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการอัจรูณแรง (EIA อัจรูณแรง) ของโครงการที่ได้รับคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวของศาล

จากการติดตามข้อมูล โครงการที่ได้รับคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวของศาล 76 โครงการ ทราบว่า

- มีความคืบหน้าในการดำเนินการแล้ว 49 โครงการ ตามตารางที่ 3
- มี 6 โครงการอยู่ระหว่างเตรียมการ
- ยังไม่มีการดำเนินการ รวม 11 โครงการ
 - 4 โครงการ ยังไม่มีการดำเนินการ และอยู่ระหว่างศึกษาแนวทางการดำเนินการเนื่องจากเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีผลกระทบต่อสายการผลิตใดๆ (เช่น การเพิ่มชื่อผู้รับบำบัดกากของเสีย การซื้อที่เพิ่ม การเปลี่ยนแปลง lay out ของพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม เป็นต้น)
 - 7 โครงการ ยังไม่มีการดำเนินการเนื่องจากยกเลิกโครงการ อยู่ระหว่างทบทวนโครงการหรือไม่ประสงค์จะปรึกษา
- จะต้องติดตามเพิ่มเติม 10 โครงการ

ตารางที่ 3: ความคืบหน้าในการดำเนินการจัดทำรายงาน EIA อัจฉริยะ

ขั้นตอนการจัดทำ รายงาน EIA อัจฉริยะ	จำนวนโครงการที่จัดทำ Public Scoping โดยปิดประกาศไม่ถึง 30 วัน จากวันที่ประกาศ ทส. (ลงวันที่ 29 ธ.ค. 52) มีผลบังคับใช้	จำนวนโครงการที่ดำเนินการ หลังประกาศ ทส. (ลงวันที่ 29 ธ.ค.52) มีผลบังคับใช้	รวม
การทำ Public Scoping	8	41	49
- ดำเนินการแล้ว	8	31	39
- กำหนดแผนแล้ว	0	10	10
การทำ Public Review	0	26	26
- ดำเนินการแล้ว	0	0	0
- กำหนดแผนแล้ว	0	26	26

โครงการที่จัดทำ Public Scoping โดยปิดประกาศไม่ถึง 30 วัน จากวันที่ประกาศ ทส. (ลงวันที่ 29 ธ.ค. 52) มีผลบังคับใช้ ซึ่งในคราวหรือท่าน นรม. เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2553 ที่ประชุมมีความเห็นว่าจะดำเนินการใหม่

4. ประเด็นเร่งด่วนที่จะต้องการดำเนินการต่อไป

โครงการที่ได้รับใบอนุญาตก่อสร้างจาก กนอ. แล้วและอยู่ระหว่างก่อสร้าง จำนวน 4 โครงการ สามารถดำเนินการยื่นต่อศาลปกครองกลาง โดยจะเตรียมข้อมูลและดำเนินการให้สำนักงานอัยการสูงสุดยื่นต่อศาลฯ ภายในวันที่ 23 เมษายน 2553

5. แผนการดำเนินการต่อไป

5.1 การติดตามผลการดำเนินการเกี่ยวกับโครงการที่ถูกสั่งชะลอโครงการ
ขณะทำงานกลางๆ จะติดตามผลการดำเนินการของทั้ง 4 กรณีต่อไป โดย

- 1) สำหรับโครงการในกรณีที่ 1 และกรณีที่ 2 จะให้คำแนะนำในการดำเนินการต่อไปหลังจากผู้ประกอบการได้รับหนังสือยืนยันจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 2) สำหรับโครงการในกรณีที่ 3 จะให้ข้อมูลสนับสนุนและ/หรือคำแนะนำการยื่นอุทธรณ์ต่อไป
- 3) สำหรับโครงการในกรณีที่ 4 จะรวบรวมคำร้อง พร้อมรายละเอียดข้อมูล โครงการมาตรการควบคุมผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในขณะก่อสร้าง และการยืนยันว่าจะดำเนินการตามมาตรา 67 วรรค 2 จากผู้ประกอบการ เพื่อนำส่งอัยการสูงสุดเพิ่มเติม อีก 4 โครงการ เพื่อยื่นขอฟ้องศาลจากศาลเฉพาะการดำเนินการก่อสร้างและทดสอบเครื่องจักร สำหรับกรณีที่ร้องขอให้หน่วยงานอนุญาตพิจารณาให้อุทธรณ์ก่อสร้างตามขั้นตอน ระหว่างดำเนินการตามองค์ประกอบของมาตรา 67 วรรค 2 ตามรัฐธรรมนูญ และติดตามผลการพิจารณาของศาลฯ ต่อไป

5.2 การติดตามผลการนำเสนอแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการจัดทำรายงาน EIA อัจฉริยะ
คณะทำงานกลางฯ จะดำเนินการติดตามผลการนำเสนอคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อกำหนด
แนวทางปฏิบัติเฉพาะกาลสำหรับกรณี โครงการที่เคยมีข้อมูลประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากรายงานฉบับที่
เคยได้รับความเห็นชอบจาก คชก. แล้ว และอยู่ระหว่างการคุ้มครองชั่วคราวของศาล

5.3 การติดตามผลการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการอัจฉริยะ (EIA
อัจฉริยะ) ของโครงการที่ได้รับคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวของศาล

คณะทำงานกลางฯ จะติดตามความก้าวหน้าการจัดทำรายงาน EIA อัจฉริยะ ของโครงการที่ศาล
มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวอย่างใกล้ชิดต่อไป

5.4 จากการประชุมคณะทำงานกลางฯ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2553 ที่ประชุมมีมติให้ฝ่ายเลขานุการ
ดำเนินการ จัดทำหนังสือเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี และเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (นายกรณ์ศักดิ์
สภาวสุ) เพื่อขอการสนับสนุนเกี่ยวกับประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การนำเสนอแนวทางการจัดทำและพิจารณา รายงาน EIA อัจฉริยะตามที่
คณะทำงานกลางฯ ได้ทำความเข้าใจที่ตรงกันจากการหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคเอกชน
ต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อให้มีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน สร้างความเชื่อมั่นแก่นัก
ลงทุน เนื่องจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการมีจำนวนหลายคณะอาจจะมีมาตรฐานการพิจารณาไม่
ตรงกัน

ประเด็นที่ 2 การประสานงานกับอัยการเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับขั้นตอนการยื่นผ่านอัยการ
เพื่อขอผ่อนผันให้สามารถก่อสร้างและทดสอบเครื่องจักร

ประเด็นที่ 3 เพื่อลดผลกระทบต่อโครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินการตามขั้นตอนจากการออก
กฎระเบียบในการปฏิบัติในภายหลังที่ทำให้เกิดความเข้าใจไม่ตรงกันและเกิดปัญหาในการปฏิบัติ กรณี
ที่ดำเนินการ Public Scoping ก่อนวันที่ประกาศ ทส. (ลงวันที่ 29 ธ.ค. 52) มีผลบังคับใช้นั้น หากเป็นการ
ดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินการของ สช. ควรพิจารณาให้มีการออกบทเฉพาะกาล
ผ่อนผันในกรณีข้างต้น

จากการที่คณะทำงานกลางฯ อก. ทส. และ พน. รายงานความคืบหน้าการดำเนินการต่อ นรม.
เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2553 ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นขอการสนับสนุนข้างต้น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ที่ประชุมรับทราบและมอบหมายให้ ทส. ไปพิจารณาอีกครั้ง

ประเด็นที่ 2 การประสานงานกับอัยการเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับขั้นตอนการยื่นผ่านอัยการ
เพื่อขอผ่อนผันให้สามารถก่อสร้างและทดสอบเครื่องจักรนั้น ระเบียบนโยบายรับทราบในประเด็นของ
การที่จะต้องประสานกับอัยการอีกครั้งหนึ่ง

ประเด็นที่ 3 ที่ประชุมรับทราบและให้ข้อสรุปว่าโครงการที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่ 3 นั้น ต้อง
จัดทำ Public Scoping ใหม่เพื่อความถูกต้องตามประกาศ ทส.

4. สถานภาพการสมรส

- () 1. โสด () 2. แต่งงานแล้ว
() 3. หย่า/ม่าย () 4. อื่นๆ (ระบุ)

5. ระดับการศึกษา

- () 1. ต่ำกว่าประถมศึกษา () 2. ประถมศึกษา
() 3. มัธยมศึกษาตอนต้น () 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.
() 4. อนุปริญญา / ปวส. () 4. ปริญญาตรี
() 5. สูงกว่าปริญญาตรี

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- () 1. ต่ำกว่า 10,000 บาท () 2. 10,001-20,000 บาท
() 3. 20,001-30,000 บาท () 4. 30,001 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด	เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
ด้านสุขภาพ					
1. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้สุขภาพของคนในชุมชนนั้นแย่และอ่อนแอลง					
2. โครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีจัดสวัสดิการในการแก้ปัญหาด้านสุขภาพแก่ชุมชน					
ด้านชุมชนสัมพันธ์และวัฒนธรรม					
3. กิจกรรมทางสังคมของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดสร้างประโยชน์ให้กับสังคม					
4. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้วัฒนธรรมของชุมชนที่อาศัยอยู่แต่เดิมหายไป					
ด้านการจ้างงาน					
5. โครงการในนิคมมาบตาพุดมีนโยบายส่งเสริมการจ้างงานแรงงานจากชุมชนบริเวณมาบตาพุด					
6. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้รายได้ของชุมชนบริเวณนิคมมีรายได้มากขึ้น					
7. โครงการในนิคมมาบตาพุดกระทบต่ออาชีพดั้งเดิม					

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อภาพลักษณ์ของนิคม อุตสาหกรรมมาบตาพุด	เห็นด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย
ด้านสิ่งแวดล้อม					
<p>8. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้สิ่งแวดล้อมบริเวณใกล้เคียงโครงการฯ นั้นเสื่อมลง</p> <p>9. โครงการในนิคมมาบตาพุดทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียง</p> <p>10. โครงการในนิคมมาบตาพุดประชาสัมพันธ์และเสริมสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ทำให้มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น</p> <p>11. โครงการในนิคมมาบตาพุดมีนโยบายในการดูแลมลพิษที่ปล่อยมาจากโครงการเป็นอย่างดี</p> <p>12. โครงการในนิคมมาบตาพุดได้มีการตรวจติดตามแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมของการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้มีการปฏิบัติที่เข้มงวดและติดตามอย่างต่อเนื่อง</p> <p>13. โครงการในนิคมมาบตาพุดมีการส่งเสริมวิธีการประหยัดพลังงานแก่บุคลากรในโครงการฯชุมชนใกล้เคียง</p> <p>14. โครงการในนิคมมาบตาพุดได้จัดให้มีกิจกรรมระหว่างชุมชนกับโครงการฯ ในการร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การเก็บขยะหรือการปลูกป่าชายเลน</p> <p>15. โครงการในนิคมมาบตาพุดมีธรรมเนียมในการตรวจติดตามปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พร้อมเพรียงและทันสมัย เพื่อเป็นโครงการฯ ที่ยั่งยืนในการรักษาสิ่งแวดล้อม</p>					

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวเพ็ญนภา ดีชัยยะ เกิดเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2522 ที่จังหวัดสมุทรสงคราม สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สายคณิตศาสตร์ – วิทยาศาสตร์ โรงเรียนศรัทธาสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม ในปีการศึกษา 2540 ระดับปริญญาตรี รัฐศาสตร์บัณฑิต(สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2545 และเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2549 ระหว่างศึกษาประกอบธุรกิจส่วนตัว และเข้าทำงานเป็นคณะทำงานประธานผู้แทนการค้าไทย สำนักงานผู้แทนการค้าไทย สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 ต่อมาดำรงตำแหน่งประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 และรับมอบหมายจากเลขาธิการนายกรัฐมนตรีให้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าสำนักงานผู้แทนการค้าไทย เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2553

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย